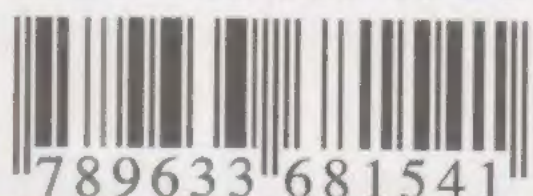

Az amerikai kontinens egykor szabadon élő törzseinek elnéptelenedése a „fehér ember” megjelenésének, a folyamatosan kiújuló harcoknak, mészárlásoknak köszönhető. A megszállás és a sorozatos összetűzések vezettek oda, hogy a hajdanán virágzó törzsi élet mára szinte teljesen megszűnt.

www.alexandra.hu

ISBN 963-368-154-5

9 789633 681541

ALEXANDRA

Walter Pedrotti

A TÖRTÉNELEM ATLASZA

AZ INDIÁN HÁBORÚK

LITTLE BIG HORN,
ROSEBUD, WOUNDED KNEE,
WASHITA, SAND CREEK ÉS...

ALEXANDRA

Rajzok: Marina Vassanelli, Archivio Demetra

A Kiadó kijelenti, hogy a szerzői jogdíj tekintetében rendelkezésre áll, ha a könyvben szereplő képek forrását nem tudta feltüntetni.

A könyv eredeti címe: Le Guerre Indiane
Eredetileg kiadta: © Demetra Srl., 1998.

© Pécsi Direkt Kft.
Magyarországon kiadja:
Pécsi Direkt Kft. Alexandra kiadója
7630 Pécs, Alkotás u. 3.
ISBN: 963 368 154-5

2001. Minden jog fenntartva.

Walter Pedrotti

A TÖRTÉNELEM ATLASZA
AZ INDIÁN HÁBORÚK

LITTLE BIG HORN. ROSEBUD. WOUNDED KNEE.
WASHITA. SAND CREEK ÉS...

ALEXANDRA

A jók a rosszak ellen

Little Big Horn, Washita, Sand Creek, Wounded Knee... Jól ismert nevek, melyek felidéznek annak a kornak az eseményeit, amikor Észak-Amerika őslakói és az Óceánon túlról érkezett fehér ember közötti harc egyre kegyetlenebbé vált. Alig száz éve történt eseményekről van szó, amelyek számtalan filmet, irodalmi alkotást és képregényt ihlettek meg, ugyanakkor megalapozták a mindmáig élő mítoszokat is: a „jó” indiánok a „rossz” fehérek ellen, büszke harcosok kegyetlen katonákkal és könyörtelen üzletemberekkel szemben.

Ez a küzdelem a bennszülöttek, az úgynevezett indiánok részéről nem volt más, mint egy – olykor reménytelen – próbálkozás, hogy saját életük és kultúrájuk fenntartásának lehetőségéért ellenálljanak az invázióknak, földjeik és hagyományaik kisajátításának. Válasz volt arra a próbálkozásra, hogy eltöröljék őket a föld színéről. Nem véletlen tehát, ha az elnyomottak, a „jók” pártjára állunk.

Az indiánok és a fehér ember közötti kapcsolat története gyakran genocídiumok története, amelyet olykor az „üzlet” brutális kényszerei motiváltak, olykor pedig annak a végzetnek az álarca mögé bújatták, amely európaiakra – telepesekre, bányászokra, földművesekre és kereskedőkre – bízta azt a feladatot, hogy a területet megtisztítsa a „vadaktól”. „Csak a halott indián jó indián” járta a mondás a Nyugaton, és ez a mondat nem valamilyen szegény zarándok, hanem az amerikai hadsereg egyik jeles képviselőjének véleményét fejezte ki.

Csak néhány részlet e küzdelem legfontosabb és leghíresebb epizódjai közül: a navahó háborúk, a nagy indián főnökök, mint Tekumszeh, Oszkeola, Fekete Sólyom által vezetett lázadások, a Nagy Préri népeinek, Ülő Bika, Fékevesztett Ló és Vörös Felhő sziúinak, a sájenek, az arapahók, a kamencsik győzedelmes csatái, legendás alakok, mint Geronimo vagy Cochise és apacsaiknak, vagy a népörszük ellenállása, de megemlíthetnénk a „progresszió és a civilizáció” hordozói által elkövetett mészárlásokat is, amelyek nem kímélték sem az asszonyokat, sem a gyerekeket, sem pedig falvaikat.

Jelen oldalak ennek a küzdelemnek csak az utolsó évszázadát elevenítik fel, a XIX. századot, de ne felejtsük el, hogy az ezt megelőző századokban is zajlottak háborúk és csaták, egyre nagyobb számban, ahogyan a fehér ember kapzsisága egyre nagyobb ellenállást talált a bennszülött népek körében.

Tekumszeh lázadása

Az északkeleti vidékről származó, *algonkin* nyelvű, a XVIII. századtól az Erie-tótól délre, a mai Ohio állam területén letelepedett saunik az amerikai forradalom idején az angolok mellett harcoltak. Tekumszeh, a törzs leghíresebbé vált fia is az angolokkal harcolt már serdülőkorában, és már egészen fiatalon szembeszállt azokkal a törekvésekkel, amelyek a fehér embereknek – ingyen vagy pénzért – indián földekből akartak juttatni. A tehetséges szónok, kiváló stratégia és emberséges főnök azt a javaslatot vetette fel, hogy Kanadától a Mexikói-öbölre terjedő nagy konföderációt hozzanak létre, amelynek belsejében, a Nagy Tavak vidékén és az Ohio völgyében, egy független indián állam helyezkedett volna el.

Testvére, Tenszkratava a múlt század elején kezdte el hirdetni annak szükségességét, hogy az őslakosok utasítsák el a fehér ember vallását és szokásait, és térjenek vissza a hagyományos életformához. 1808-ban a két testvér a mai Indiana állam területén, a Tippecanoe és a Wabsh folyók összefolyásánál megalapította Tippecanoe városát, a későbbi Prophetstownt. Ebben a városban az indiánok a fehér ember beleszólása nélkül, szabadon találkozhattak volna.

Míg Tenszkratava a bennszülöttek lelki újjászületéséről prédikált, Tekumszeh különböző törzseket keresett fel, és elmagyarázta nekik az indián összefogás és a törzsek között létrehozandó szövetség szükségességét. Meglátogatta a potavatómikat, a szaukokat, a fokszoikat, a vinnebagókat, a menominiket, az ottavákat, a delavereket, a vájendotokat, kikapúkat, az oddsibvejeket, a májemiket, az illinoikat, az oszágokat, az ájovákat, az onondagákat, a szenekákat, a krieket, a csaktókat, a szeminolokat, a cserokikat és még egyéb törzseket is. Néhány törzs csatlakozott felhívásához, néhányan még bizonytalanok voltak, mások viszont kereken elutasították elképzeléseit.

Az Indiana territórium kormányzójával történt összeütközés csak 1811 őszén vált nyílt ellenségeskedéssé, és amíg

Tekumszeh éppen úton volt, egy több ezer fős hadsereg közeledett Prophetstown felé.

Tenszkratava a vinnebagók egy csoportjának nyomására november 6-án hajnalban támadást rendelt el. A támadást a fehérek visszaverték, de 61 katona holtan maradt a csatamezőn, és a sebesültek száma ennek legalább a duplája volt. A fehérek bevonultak az elhagyatott Prophetstownba és lerombolták a várost, súlyos csapást mérve ezzel Tekumszeh terveire.

Amikor Tekumszeh visszatért, meglehetősen zűrzavaros helyzetet talált, és mivel még testvérével is összeveszett, mert Tenszkratava zátonyra futtatta az alaposan és türelmesen megtervezett és megszervezett felkelésre irányuló terveit, tovább szötte a törzsek közötti szövetséget.

1812-ben három évig tartó háború tört ki az angolok és az amerikaiak között az északi határ mentén. Tekumszeh az angolok mellé állt, így próbált meg hasznot húzni a tervei megvalósítása szempontjából kedvezőnek tűnő helyzetből.

Példáját sok indián is követte, akik a kedvező alkalmat kihasználva támadásokat intéztek a földjüket elrabló telepesek ellen. Az angolok pedig, akik tisztában voltak Tekumszeh karizmatikus egyéniségével, brigadéroszá nevezték ki őt.

Tekumszehnek meghatározó szerep jutott a háborúban, és az angolok neki köszönhették első sikereiket is, különösen Detroit, és Fort Dearborn, a későbbi Chicago meghódítását illetően.

Az angolok azonban az Erie-tó mellett elszenvedett vereségük után Tekumszeh tiltakozása ellenére a kanadai határ mögé vonultak vissza. Tekumszeh hősiiesen fedezte az angolok visszavonulását, és bátran szembeszállt az amerikaiakkal a Thames folyó mellett vívott csatában. Tekumszeh 1813. október 5-én esett el, amikor társai-val vállvetve küzdött az ütközet hevében.

Tenszkratava arcképe. A bennszülöttek lelki újjászületését és a hagyományos életéhez való visszatérést hirdelve fontos szerepet játszott testvére, Tekumszeh mellett.

Fekete Sólyom háborúja és a Bad Axe-i mészárlás

A fehérek által szauknak nevezett, északkeleti, *algonkin* nyelvű oszakivug törzs 1733-ban szoros szövetségre lépett a meszkvakik vagy fokszok törzsével. A folyók mellett, kéreggel fedett kunyhókból álló falvaikban az indiánok ősszel és télen vadásztak, nyáron pedig kukoricát, babot és dinnyét termeltek.

1804-ben az oszakivugok megöltek néhány telepest, ami nagyszerű alkalmat nyújtott Indiana territórium kormányzójának, hogy elfoglalja földjeiket, ahol eddig a meszkvakikkal együtt éltek. A kormányzó összehívta a törzsfőnököket, és a bűnösök kiadását követelte, de egyúttal meg is ígérte, hogy semmi bántódásuk nem esik, ha az áldozatok családját törzsi szokás szerint anyagiakkal kártalanítják. Mindehhez a végén még azt is hozzátette, hogy ígérete csak akkor érvényes, ha a törzsfőnökök bizonyos földeket is átadnak. Ezután megajándékozta a törzsfőnököket, akiket megfelelő mennyiségű alkohol segítségével sikerült meggyőznie, hogy mondjanak le a Mississippitől keletre eső törzsi területekről, ami a mai Illinois, Missouri és Wisconsin államok jó részét jelentette. Ellenszolgáltatásképpen a főnökök 2000 dollár készpénzt, és évi 1000 dollár értékű természetbeni juttatást kaptak. Miután sor került a földek átadására, a kormányzó természetesen nem engedte el a foglyot, hanem – legalábbis a hivatalos verzió szerint – szökés közben lelövette.

A Fekete Sólyom néven ismert Ma-ka-tai-me-ske-kia-kiak, Saukenuk egyik törzsfőnöke azonban csalásnak minősítette a megkötött szerződést, és kijelentette, hogy a szerződéssel egyetértő delegációnak nem volt felhatalmazása a tárgyalásban részt nem vevő főnökök nevében beszélni. 1808-ban ezért kiújultak az ellenségeskedések, 1811-ben pedig Fekete Sólyom Tekumszehhel együtt támogatta a fehérek követeléseinek ellenállni képes törzsi koalíció létrehozásának tervét.

Az angol–amerikai háború végén, ahol Tekumszehhel harcolt az angolok mellett, békeszerződést írt alá. De ezzel együtt, anélkül, hogy tudott volna róla, aláírta az 1804-ben kelt, a földek átadásáról szóló szerződést is. Ezt az iratot ugyanezen alkalommal egy másik törzsfőnök, Ke-o-kuk is elfogadta, akit a fehérek vesztegetéssel, és a „pacifikált” területek feletti hatalom ígéretével vettek rá erre a lépésre.

Amikor Fekete Sólyom tudomást szerzett a csalásról, újra hadiösvényre lépett, már csak azért is, mert a fehér telepesek száma ugrásszerűen és rohamosan megnövekedett az indián területeken.

1827-ben, összetűzések sorozata után, a kormány úgy döntött, hogy az indiánokat Illinois-ba költözteti át. Ez csak fokozta Fekete Sólyom és az „angolcsoport” felháborodását, és visszautasították a Ke-o-kuk által már elfogadott tervet. Amikor 1829-ben a néhány hónapig tartó téli vadászat után Fekete Sólyom visszatért Saukenukba, népének házait fehér emberek foglalták el. Ez a következő évben is megismétlődött, és bár Fekete Sólyom 300 harcosával visszafoglalta a vadászat idejére üresen hagyott falut, a kormányzó katonai erőt vetett be, hogy földjükről elűzze az őslakosokat. A szaukok még a csapatok érkezése előtt elvontak, így a katonák csak egy szellemvárost foglaltak el.

Időközben Fehér Felhő, a vinnebagók egyik sámánja a vidék törzseit ellenállásra és a Fekete Sólyommal való szolidaritásra szólította fel. A felhíváshoz a meszkvakik, a potawatómik és a kikapúk is csatlakoztak.

Miután legalább 600 harcos összegyűlt, Fekete Sólyom visszatért Saukenukba és folytatta az évszaknak megfelelő mezőgazdasági munkálatokat. A kormányzó azonban ebben jó alkalmat látott, és újra mozgósította a helyi milíciát és a szövetséges csapatokat.

A szaukok által kezdeményezett sikertelen tárgyalások után – a békedelegációt a kormányzó agyonlövete – 1832. május 14-én a fegyvereké lett a szó. A csatában 40 indián harcos 275 milicistát futamított meg, akik pánikba esve, felszerelésüket és fegyvereiket hátrahagyva a

A szemközti oldalon: indián területátadások az Egyesült Államok javára

40 kilométerre lévő táborukba futottak vissza. Ez a csata *Stilman futása* néven vonult be a történelembe, így hívták ugyanis a katonák élén álló őrnagyot.

Fekete Súlyom győzelme fellelkesítette a mellette álló többi törzset is. A harcosok megtámadták a környék telepeseit és bányászait, ezért Scott tábornok vezetésével újabb katonaság érkezett a vidékre. A tábornok csapatai július 21-én a Wisconsin folyó mellett vereséget mért az „angol csoportra” és észak felé szorította vissza az indiánokat.

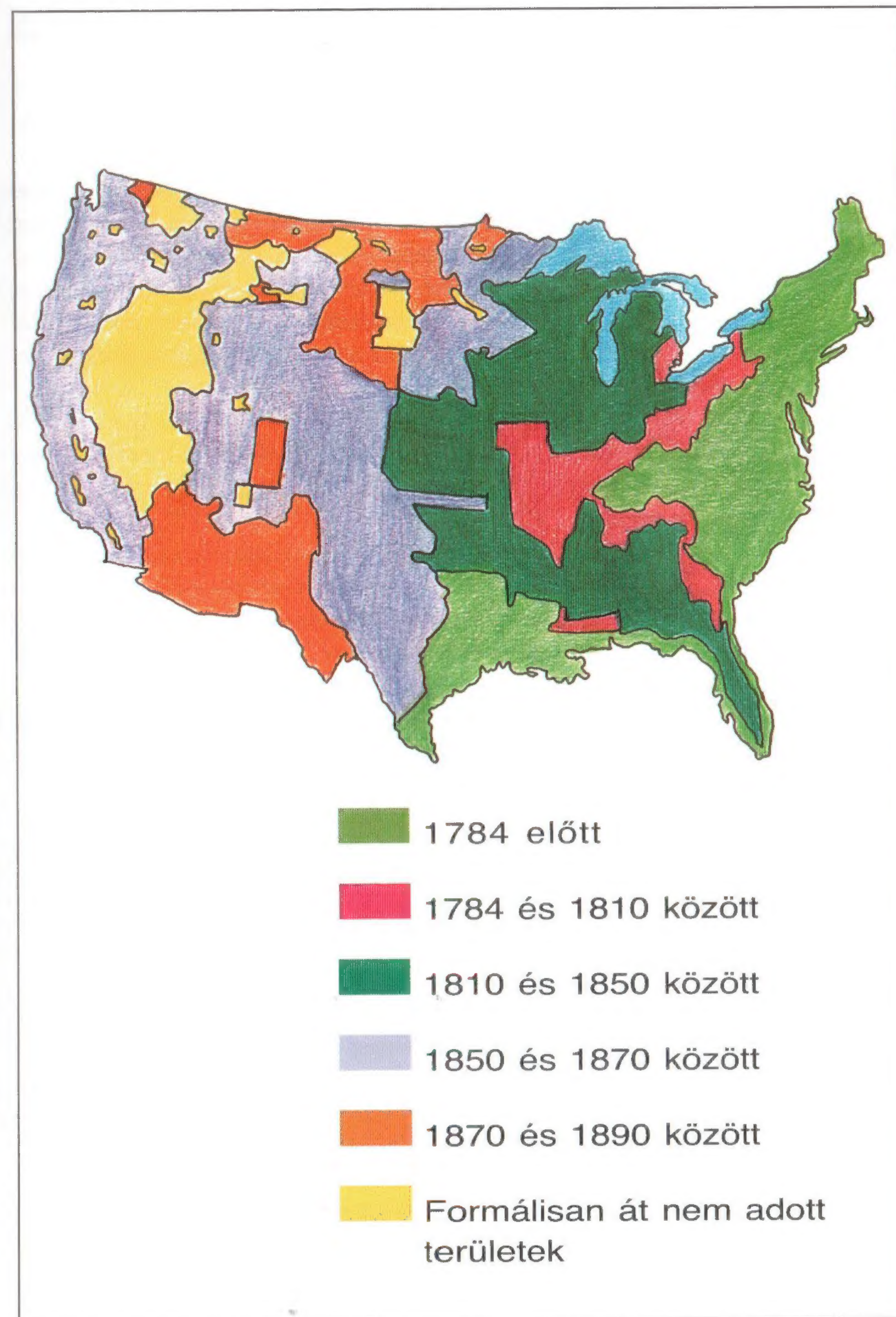
Augusztus 1-jén az indiánokat a Mississippi és a Bad Axe összefolyásánál újra megtámadták. Fekete Súlyom megint megkísérelte a tárgyalást, de a delegációt a fehérek nem fogadták. Az összeütközés így elkerülhetetlenné vált, és 23 indián holtan maradt a csatamezőn.

Fekete Súlyomnak harcosaival együtt sikerült kitörnie a fehérek szorításából és észak felé, az odzsibvéjek földjére tartott. Augusztus 3-án azonban 1300 fehér katona utolérte a csapatot, amely megpróbált átkelni a Bad Axe folyón.

NÉPÜNK SOHA SEMMIBEN NEM SZENVEDETT HIÁNYT

Fekete Súlyom a fogságban színes és érdekfeszítő önéletrajzt mondott tollba: „Amink volt, nem volt sok, de fiaink soha nem sírtak az éhségtől, népünk soha semmiben nem szenvedett hiányt. Több mint száz éve áll itt falunk, és ezalatt elfoglaltuk a Mississippi völgyét, de ezért senkivel nem keveredtünk viszályba. A mi falunk egészséges volt, és sehol sem volt jobb semmi, sehol sem lehetett jobb vadakat találni, mint nálunk. Ha egyszer eljött volna hozzánk egy jós, és előre elmesélte volna mindazt, ami velünk történt, bizony senki sem hitt volna neki”.

A puskák és az ágyúk gyilkos tüzében háromszázan pusztultak el, köztük asszonyok és gyerekek is. Fekete Súlyom augusztus 27-én kénytelen volt megadni magát. A törzsfőnököt az Armstrong-erődbe zárták, ahol 1833-ban tollba mondta életrajzát. Fekete Súlyom 1838-ban halt meg a börtönben. Időközben Ke-o-kuk 40 nyomorúságos acre kivételével egész Iowát átadta a fehéreknek.

A kríkek háborúja

Angolul kríkeknek (creek) nevezték azt a hatalmas délkeleti törzsszövetséget, amely a XVII. század második felétől kezdve Georgia és Alabama jelentős részét elfoglalta. Ez a szövetség inkább politikai-szociális egységeknél, mint lakóhelynek tekinthető „városokból” állt, amelyek nagyjából a máshol elterjedt törzseknek feleltek meg.

Tekumszeh felhívását mely a fehérek elleni összefogásra szólította fel az indián törzseket a „városok” nagy lelkesedéssel fogadták, különösen a Vörös Bot népe, más néven a felső kríkek.

1812-ben, az angol–amerikai háborúban a Tekumszeh hívó szavára hallgató kríkek is részt vettek. A Vörös Bot kríkek parancsnoka Vörös Sas volt, aki a legmerészebb akcióktól sem riadt vissza.

1813. augusztus 13-án ezer harcos élén ostrom alá vette az Alabama folyó mellett fekvő Mims erődöt, ahová számos fehér telepes menekült a környéken dúló véres csatározások elől. A harcosok támadásba lendültek, az erőd néhány óráig tartotta magát, de a gyújtónyilak hatására a védők megadásra kényszerültek. Az erődbe özönlő kríkek Vörös Sas parancsa ellenére mészárlást rendeztek a fehérek között, és közel négyszáz telepest gyilkoltak le. Csak az erődbe húzódott négereknek kegyelmeztek, és alig 36 fehér tudott csak elmenekülni.

Alighogy elterjedt a mészárlás híre, egy 3500 katonából álló sereg indult meg a kríkek ellen Andrew Jackson tábornok, a későbbi amerikai elnök parancsnoksága alatt. A katonák először november elején Tallasahatchee mellett csaptak össze az indiánokkal. 186 harcos ebben az összetűzésben, míg további 290 egy későbbi csatában esett el.

A sikerek ellenére a katonáknak nem sikerült felülke-rekedniük Vörös Sas kríkjein. Ezért 1814 januárjában már egy kilencezer fős sereg indult ellenük, de átütő győzelmet most sem sikerült kivívni.

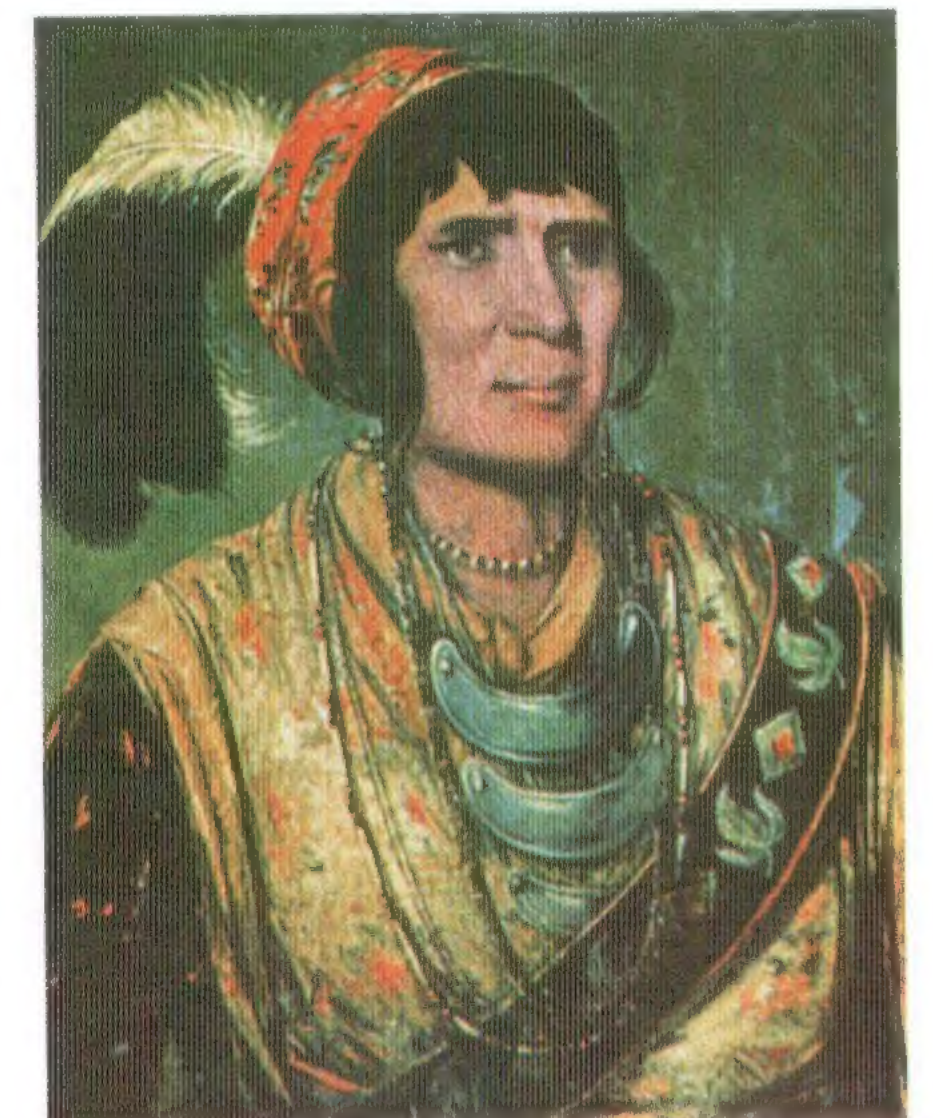
Márciusban a hadsereget újabb hatszáz fővel erősítették meg, a döntő ütközetre pedig a Tallapoosa folyóba nyúló Horsehoe Bend nevű félszigeten került sor, itt táborozott ugyanis Vörös Sas harccsaival. A csata egész nap tartott, és a katonáknak végül sikerült felgyújtani a kríkek által épített barikádot. A csatában a kilencszáz védő háromnegyede elesett, de Vörös Sas, aki a támadás pillanatában nem tartózkodott a táborban, csak néhány nap után adta meg magát.

Ozskeola és a Szeminolok háborúi

1817-ben Floridát még a spanyolok birtokolták, és a terület megszerzésére irányuló tárgyalások az Egyesült Államokkal meglehetősen vontatottan haladtak. A szemino-
lok, akik befogadták az ültetvényekről megszökött néger rabszolgákat, gyakran összetűzésbe kerültek a törzsi területekre betörő amerikai csapatokkal.

A szemino-
lok megpróbálták tiltakozni a határsértések ellen, a fehérek válasza azonban egy 800 katonából és 900 önkéntesből álló hadsereg volt, amely hamarosan megindult a szemino-
lok falvai ellen. Az első szemino-
l hábo-
rúnak nevezett akció során a fehérek le-
rombolták Bolek törzsfőnök üresen maradt faluját, a törzs ugyanis még a sereg megér-
kezése előtt elmenekült. 1821-ben az Egye-
sült Államok kormánya hivatalosan is megszerezte Floridát, és megindult a jobb földet kereső telepesek áradata. 1823-
ban pedig a tampai szerződés aláírása után a fehérek rezervátumba kényszerítették a szemino-
lokat. Egy 1832-ben aláírt másik szerződés értelmében pedig az őslakosok-
nak három éven belül ki kellett üríteniük

Ozskeola George Catlin, az „indiánok világának” egyik legnevesebb ábrázolója 1830-ból származó képén

Floridát. A kríkek a mai Oklahoma állam területén található Indián Territóriumban ajánlottak fel földeket az elűldözött szeminoloknak.

De nem minden szemínol értett egyet az erőszakos áttelepítéssel. Közülük is kiemelkedik Oszkeola, a fiatal főnök, aki határozottan szembeszállt a fehérek parancsával, ezért 1835-ben letartóztatták.

Oszkeolának azonban sikerült megszöknie a börtönből. Szétszórta a szélben azt a pénzt, amit a fehérektől tehenei fejében kapott, és ezzel a szimbolikus gesztussal kezdetét vette az az ellenállás, amit második szemínol háború néven tart számon a történelem. Az indiánok gerillaháborúba kezdtek, és jelentős sikereket értek el. 1835 végén egyik csapdát a másik után állították az indián ügyekért felelős Thompson tábornoknak, aki végül életét vesztette az összecsapásokban. Ugyanazon a napon a szemínolok megtámadtak és lemészároltak egy száz katonából álló menetoszlopot is. Három nappal később pedig a Withlacooche folyó közelében, nyílt ütközetben egy háromszáz reguláris katonából és ötszáz floridai önkéntesből álló sereget vertek szét.

1837-ben egy hamis béketárgyalásra szóló meghívó ürügyén sikerült Oszkeolát foglyul ejteni, de ennek ellenére a háborúskodás még további hét évig elhúzódott. Oszkeola 1838. január 30-án halt meg a börtönben, de a szemínolok Alligátor és Aki Ugrik vezetésével tovább folytatták az ellenállást. Az indiánok egy része megadta magát vagy fogságba esett, és körülbelül háromezer szemínolt telepítettek át az Indián Territóriumba. 1842-ben azonban az Egyesült Államok kormánya úgy döntött, hogy túl költséges volna a mocsarakba húzódott szemínolokat kiűldözni és áttelepíteni, ezért egy időre békén hagyta őket.

1855-ben újból összetűzések robbantak ki, három évig tartó gerillaháború kezdődött a telepesek, vadászok és kereskedők ellen. A küzdelem végén néhány csoport hajlandónak mutatkozott az átköltözésre, sokan azonban továbbra is a mocsarakban maradtak, és soha nem adták meg magukat a fehéreknek.

Felperzselt föld a navahók körül

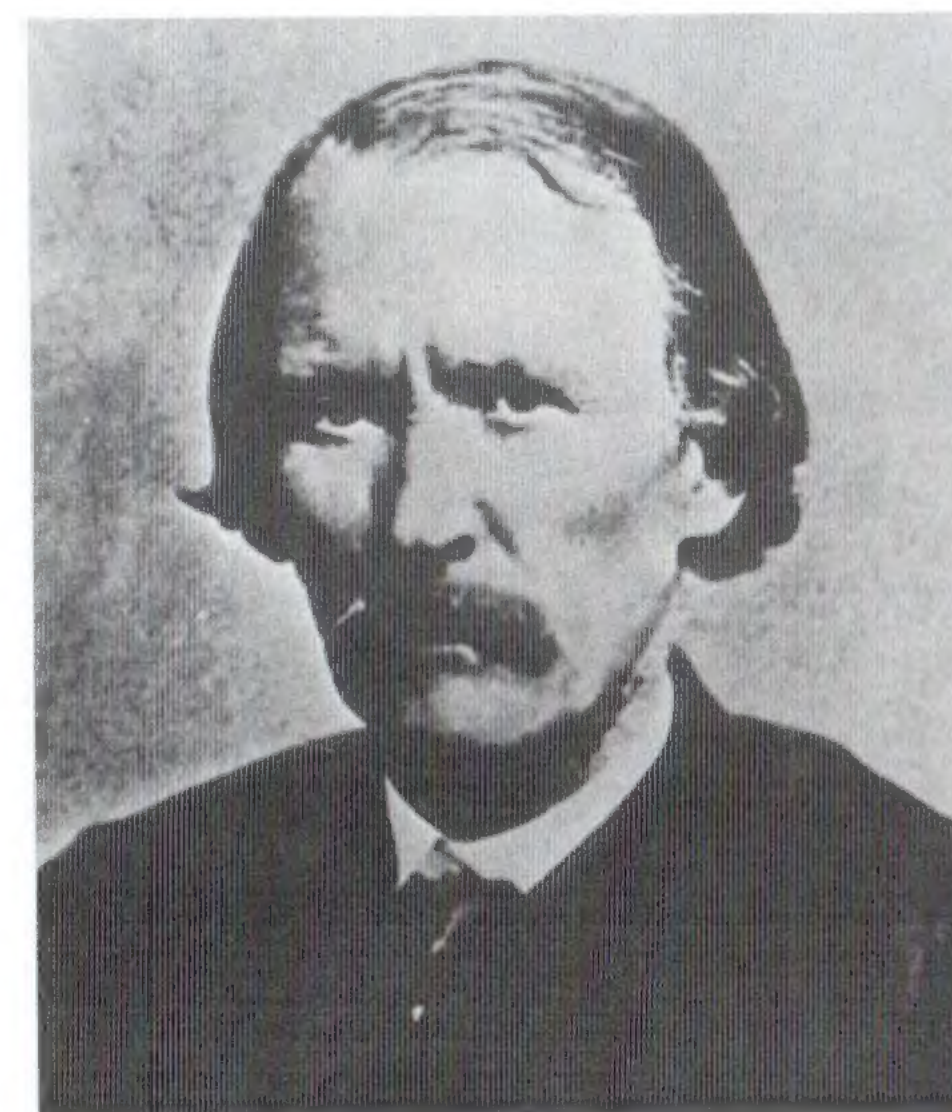
Az állattenyésztéssel, szövással és kézművességgel foglalkozó, kiváló vadászokból és harcosokból álló, a fehérek által navahóknak nevezett dinehek („a nép”) az északi területekről több évszázadon keresztül vándoroltak lassan dél felé, míg végül is délnyugaton telepedtek le.

Itt először a mexikóiakkal, majd a spanyolokkal kerültek összetűzésbe, őket pedig a múlt század közepétől az amerikaiak váltották fel. Az ellentétek néhány szerződés aláírásával látszólag elsimultak, de 1860 áprilisában körülbelül ezer harcos Manuelito és Barboncito vezetésével megtámadta a Defiance-erődöt, mert úgy gondolták, hogy a legelők használatának kérdését még nem tisztázták véglegesen. A navahóknak sikerült behatolniuk az erődbe, és majdnem el is foglalták, de a védők puskatüze meghátrálásra készítette az indiánokat. Ez felkeltette a katonák bosszúvágyát, és bizonyos számú erősítéssel együtt megpróbálták kiűzni a navahókat a hegyek között megbúvó menedékeikből, ámde sikertelenül.

A következő év januárjában fegyverszünet megkötésére került sor, és a navahók jó viszonyt építettek ki a katonákkal. 1861 szeptemberében az indiánoknak az erődben tett egyik látogatása alkalmával tört meg a fegyverszünet. A navahók megvádolták a katonákat, hogy csaltak az egyik lóverseny folyamán. A meglepődött katonák tiltakozása váratlanul érte az indiánokat: a katonák ágyúval lőttek rájuk, és körülbelül egy tucat navahót megöltek.

Eközben teljes erővel folyt a polgárháború, és 1862 tavaszán Új-Mexikó el-

Christopher „Kit” Carson, kezdetben az indiánok barátja, a navahók elleni hadjáratban ő javasolta a „felperzselt föld” taktikájának alkalmazását, amely az indiánokat megfosztotta utánpótlásuktól és megadásra kényszerítette őket

Egy híres kép,
navahó fiú portréja

lenőrzésére Carleton tábornok parancsnoksága alatt nagy létszámú északi csapat érkezett a navahók és az apacsok területére. A tábornok kíséretében volt Christopher „Kit” Carson ezredes is, akit az indiánok jól ismertek és bizalmukat is bírta.

Carleton parancsot adott a meszkaléro apacsoknak, hogy költözzenek a Bosque Redondo nevű kietlen rezervátumba, és ugyanezt próbálta meg a navahókkal szemben is elérni. A navahók a parancs teljesítésére ultimátumot kaptak, amely július 20-án járt le, de úgy tűnt, hogy ez az indiánokat nem különösebben érdekli. Míg Carleton az ultimátum lejártá után azt rendelte el, hogy minden navahó férfit lőjenek agyon, vagy ejtsenek foglyul, Carson más stra-

tégiához folyamodott. Azt javasolta, hogy a navahók területén alkalmazzák a „felperzselt föld” taktikáját. Megparancsolta tehát, hogy pusztítsák el a gabonaföldeket, a gyümölcsösöket és a falvakat, és kobozzák el az állatokat.

A majdnem fél évig tartó háborúban a katonák a 12000 lelket számláló navahók közül csak 78-at öltek meg, de sikerült felborítaniuk hagyományos életvitelüket és megtörni moráljukat. Delgadito, az egyik főnök meg is adta magát, és népével együtt Bosque Redondóba telepítették át. 1864 januárjában Carson úgy döntött, hogy megostromolja a navahók erődjét a Chelly folyó kanyonjában. Embereivel együtt itt tartózkodott ugyanis Manuelito, Barboncito és Armijo. A kanyon mintegy 50 kilométer hosszban és néhol csak 45 méteres szélességben terült el, függőleges sziklafalai pedig a 300 méter magasságot is elérték. A magasban azonban bizonyos pontokon né-

hány száz méter széles sík területek is feküdtek, ahol az indiánok juhokat és kecskéket legeltettek, sőt gabonát, gyümölcsöket és dinnyét is termesztettek.

A navahók szívós ellenállása ellenére a katonáknak sikerült lezárniuk a kanyon két végét. A fehérek szisztematikusan lerombolták az indiánok házait, élelmiszerraktárait, leölték állataikat és kiirtották a törzs büszkeségét, az ötezer fát számláló barackost is.

Március közepén mintegy 6000 kiehézt és demoralizált navahó adta meg magát és kezdte meg az átköltözést Bosque Redondóba. Az ötszáz kilométer hosszú erőltetett menet („a hosszú út”) során több mint háromszáz indián pusztult el. Az év végén újabb kétezer navahó adta meg magát, a legtöbben az indián háborúk egész történetében. A rezervátumban rettenetes körülmények vártak rájuk, Carleton tábornok egyik megadáskor tett ígérete sem vált valóra.

Manuelito és emberei azonban az egyre rosszabb körülmények és a számtalan békeajánlat ellenére folytatták az ellenállást, 1865 nyarán pedig Barboncito és számtalan más harcos is megszökött a rezervátumból.

1866. szeptember 1-jén Manuelito megadta magát. Meglehetősen reménytelen állapotban ért Fort Wingatebe, és nemsokára harcosaival együtt Barboncito is követte.

1868-ban, miután Carletont áthelyezték, a navahó főnökök – Manuelito, Barboncito, Armijo, Delgadito, Herrero Grande és mások – Washingtonba mentek, és sikerült új rezervátumot kapni saját területükön. A navahók így végre hazatérhettek.

A Chelly Canyon, a navahók utolsó menedéke az indián háborúban. Edward S. Curtis fényképe

Az Apache Pass-i csata

A mikor az Egyesült Államok 1848-ban annektálta a Délnyugatot, az apacsok – akikkel már meggyúlt a spanyolok és a mexikóiak baja is – lettek a fehérek legádázabb ellenségei és a legkitartóbb indián harcosoknak bizonyultak.

1861-ben egy fehér földbirtokos igaztalanul vádolta meg a fehérek által Cochisenek nevezett Si-Ka-Se csirikava főnököt azzal, hogy elrabolta fiait és állatait. Feljelentette a főnököt a Buchanan-erőd helyőrségének,

és Bascom hadnagy vezetésével egy zászlóalj katona indult Cochise elfogására a csirikaváknak az Apache Pass környékén elterülő területére.

A hadnagy, alighogy megérkezett, bárátságos tárgyalásra hívta meg Cochiset. A főnök 1861. február 4-én testvérével, két unokájával, egy asszonnyal és két gyerekkel meg is jelent a találkozón.

Cochise visszautasította az ellene felhozott vádakát, de közben a sátrat, ahol a tárgyalás folyt, Bascom emberei körbevették, a hadnagy pedig közölte Cochisevel, hogy le fogja tartóztatni. A főnök villámgyorsan elmenekült, de néhány apacsot a katonáknak sikerült túsul ejteni.

Cochise harcosaival egymás után támadta meg a területén áthaladó karavánokat, így próbálta meg elérni társai kiszabadulását. A csirikavákhoz csatlakoztak a fehér hegy és a mimbreno apacsok is, ez utóbbiakat Mangas Coloradas, Cochise hetvenéves apósa vezette.

A katonák parancsnokával a túsok kicserélésére irányuló tárgyalásoknak még

Apacs nő, hátán a jellegzetes favázak kosárral, melyben az indián nők gyermeküket hordták

a kísérletei is kudarcot vallottak. Ekkor Cochise elhatározta, hogy kivégeztet néhány foglyot, mire Bascom hadnagy felakasztatta azt a három apacs férfit, akit Cochise sikertelen letartóztatása után vett őrizetbe.

A Cochise ellen felhozott hamis vádak végül is az apacsokat legalább 35 évre szembeállította az amerikaiakkal. Az apacs foglyok legyilkolása után az indiánok két hónap leforgása alatt 150 mexikóit és amerikaiat öltek meg.

1861 vége felé az időközben kitört polgárháború miatt a hadsereg elhagyta a csirikavák területét, és helyébe két, önkéntesekből álló fegyveres csapat szerveződött. Ezek közül az egyik James Carleton ezredes parancsnoksága alatt délnyugatra vonult.

Carleton katonáival átfésülte a csirikavák egész területét, különösen az Apache Pass körüli részeket. Cochise és Mangas Coloradas 500, rosszul felfegyverzett harcost szórt szét a hágó szikláin és a Carlton katonáinak utánpótlást jelentő forrás mentén. Amikor 1862. július 15-én a 300 főből álló menetoszlop keresztülvágott a hágón, az apacsok támadásba lendültek, és meghátrálásra kényszerítették a katonákat. A csapat azonban, amikor magához tért a meglepő támadás után, újra felállt és nekivágott a hágónak. Ezúttal az ágyúknak köszönhetően a katonák szétszórták a rosszul felfegyverzett apacs harcosokat, és elérték a forrást.

Másnap reggel Mangas Coloradas ötven harcos élén egy lovasosztagot vett üldözőbe. Az összetűzés során a főnök súlyosan megsebesült, harcosai pedig elhagyták a csatamezőt. Az Apache Pass körül lezajlott ütközetben 63 csirikava és mimbreno harcos vesztette életét.

Si-Ka-Se, azaz Cochise arcképe egy festményen. Ő volt a csirikava apacsok 1861-ben kirobbant felkelésének vezetője. A csirikavákhoz más apacs népek is csatlakoztak.

Néhány hónappal később az időközben felépült Mangas Coloradas fogságba esett, miután elfogadta, hogy parlamenterként bemegy az amerikai hadsereg egyik táborába, és Joseph West tábornok parancsot adott kivégzésére. Az éjszaka leple alatt két őrszem izzó bajonettel megégette az alvó apacs főnök lábát, és amikor felriadt és menekülni próbált, a két katona agyonlőtte. Rögtön megskalpolták, levágták a fejét és megfőzték, majd koponyáját eladták egy frenológusnak. A hivatalos verzió szerint az apacs főnököt szökési kísérlete közben lőtték le.

Cochise viszont 300 harcosa élén még néhány évig nyugtalanította a Délnyugatot, és csak 1872-ben mutatott hajlandóságot arra, hogy egy öreg barátja közvetítésével találkozzon Howard tábornokkal. Cochise népe az Apache Pass közelében kapott egy rezervátumot, maga a főnök pedig 1874 tavaszán hunyt el.

A szantík háborúja és a Fort Ridgely-i csata

A fehérek által sziúknak nevezett nagy nép tagjai, a szantík négy csoportban éltek: mdevkantonok, vahpetonok, vahpekuték és szisszetonok. A síksági sziú vagy lakota indiánoktól keletre éltek, és a „legtávolabbi határ népének” nevezték őket.

Az 1861-től 1865-ig tartó polgárháborút megelőző években körülbelül 150 000 fehér telepes özönlött el földjeiket. A szantík ezért arra kényszerültek, hogy különféle csalárd és nevetséges szerződéseket kössenek az Egyesült Államok kormányával. Az indiánok elvesztették földjeik kilenczied részét, és a Minnesota folyó mellett elterülő keskeny sávba szorultak vissza. A kormány a földek átadása fejében tett szegényes ígéreteket sem tartotta be, sőt még a törzs megélhetését biztosító jövedelmet is megtagadta. Az indiánok elkeseredése a végsőkig fokozódott, a helyzetet csak súlyosbította a te-

Az apacsok

Az apacs név egy délnyugaton élt, *atapaskan* nyelvű népet jelöl, és eredete meg lehetőségen vitatott. Származhat a zuñi indiánok nyelvéből (*ápachu* = ellenség), vagy az *apátieh* szóból is. Így hívták magukat a javapaik, és lehet, hogy a fehérek összekeverték a két nevet. De lehet az is, hogy a spanyol *apachurrar*, „megsemmisít” jelentésű igéből származik. Ők saját magukat tinne-ah-nak, vagy különböző átírásokban tinneh-nek vagy diné-rék („a nép”) nevezték magukat. A déli atapaskanoknak is nevezett apacsok Kanada észak-nyugati részéről és Alaszkából vándoroltak a mai Új-Mexikó és Arizona területére. Félig nomád életmódot folytattak, hosszabb-rövidebb ideig néhol le is telepedtek. A kiterjedt matriarchális családokból álló csoportok alkották a bandát, a legnagyobb politikai szervezetet, mivel minden csoport külön népnek tartotta magát. Földrajzi szempontból a kanyonokkal szabdalt, vízfolyásokban gazdag, sűrű növényzettel borított hegyes vidéken élő apacsokat – akik a síkságon is mesterei voltak a túlélésnek – két részre lehet osztani: keleti és nyugati apacsokra. Léteztek még déliek is, de túl merev határokat nem érdemes húzni a különböző népek között, mivel ugyanazokat a bandákat vagy altörzseket sokszor különféle néven emlegették. A nyugati csoportba tartoztak a fehér hegyek, a San Carlosok, a pinalok, a fort apacsok, a carrizók, az aravaipák, a tontók, a csibekvák és egyéb népek. A keleti csoportot alkották a hikariják, a meszkalérók, a lipanok és a csirikavák. Ez utóbbiak egy része lovasnép volt, és Új-Mexikótól délre a mexikói határ mentén élt.

Az apacsok hagyományosan vadászatból és gyűjtögetésből tartották fenn magukat, de délnyugatra érve már a földet is kezdték megművelni (leginkább kukoricát, babot és dinnyét termesztettek). Néhány törzs azonban (meszkalérók, hikariják) a síksági indiánok életmódját követték, és nem foglalkoztak földműveléssel, és akár csak a síksági indiánok *tipi*-kben, és nem a jellegzetes *vikiap*-okban éltek. Minden apacs elég hamar megtanult a lóval bántani, amit elsősorban portyázásaik során használtak ki, ezért kegyetlen nép hírét keltették magukról.

A nőknek fontos szerep jutott a család életében, saját tulajdonuk volt, és sámánok is lehettek.

A portyázásokat a helyi csoportok vezették, és céljuk elsősorban nem a gyilkolás volt. A férfiak értékét nem a leölt ellenség száma növelte, hanem az, hogy mennyi ételmezt és lovat tudott családjának szerezni. Az igazi apacs bátorsága – sok más törzzsel szemben – nem az volt, hogy miképpen forgolódott a csatában, hanem az, hogy hogyan tudta elkerülni az ellenséget. Világosan elkülönült tehát egy mástól a portyázás és a háború. Hadiösvényre az apacsok csak bosszú céljából léptek és a fegyveres csoportot az áldozat valamelyik rokona vezette. Nem léteztek tehát a harcosok társaságai.

lepések, a kereskedők és a kormány képviselőinek szűnni nem akaró zaklatása. Ekkoriban történt az a híres epizód, amikor a szantík képviselői a kormány ügynökével találkoztak, és megpróbálták élelmiszert kérni, hogy elejét vegyék a közelgő éhínségnek. A találkozón részt vevő egyik kereskedő megjegyezte: „Ha éheznek, egyenek füvet, vagy falják fel saját ürüléküket”. A helyzet igazából akkor éleződött ki, amikor néhány fiatal harcos telepéseket gyilkolt le, és ez még a fehérekkel megegyezést kereső főnököket is – mint Ta-oya-te-duta, vagy Kis

A szantík lázadásának legfontosabb helyszínei

Varjú – hadiösvényre kényszerítette. Kis Varjú követeket küldött a szisszetonokhoz és a vahpetonokhoz, és a törzseket összefogásra szólította fel.

A nyílt ellenségeskedés 1862. augusztus 26-án vette kezdetét, az indiánok kereskedelmi állomásokat és telepeket támadtak meg, és egy nap alatt közel 400 fehér embert mészároltak le, köztük a fent idézett cinikus mondásról híressé vált kereskedőt is, holttestét szájában fűvel találták meg. Néhány nap alatt a fehér áldozatok száma elérte a 650-et, a szantík több száz foglyot ejtettek és a csatározásokban több mint száz katona lelte halálát.

A sikerek láttán Kis Varjú Wabasha, Mankato és Wanditanka (Nagy Sas) segítségével bízva úgy döntött, hogy megtámadja a Ridgely-erődöt, a 150 katona által védett fontos támaszpontot, ahová jó néhány fehér telepes menekült az indiánok elől.

Augusztus 20-án hajnalban az indiánok megkezdtek az ostromot. A csatamezőn az inkább a saját dicsőséget, mintsem a végső közös győzelmet kereső harcosok összehangolatlan egyéni akciói kudarcot vallottak. Az erőd ellenállt a közel 400 harcos támadásának, és este az indiánok már a visszavonulást fontolgatták.

Ekkor érkezett meg a 400 szisszeton és vahpeton harcosból álló erősítés, ami új reményeket ébresztett a szantíknak.

Augusztus 22-én reggel kezdetét vette a második támadás. A harcosok láthatatlanul közelítették meg az erőd falait, behatoltak az istállóba, és öldöklő küzdelem után felgyújtották az épületek tetejét.

A tüzéség segítségével a katonák úrrá tudtak lenni a helyzeten, és amikor a sebesült Kis Varjú helyére állt Mankato újabb támadást vezényelt, a kartáccsal töltött lövegek valósággal elsöpörték az ostromlókat. Miután a támadás több száz szantí harcos életébe került, felhagytak az ostrommal, de közben New Ulm városának megtámadását fontolgatták.

Az indiánok egész napos, utcáról utcára haladó küzdelemben benyomultak a városba, és bár leromboltak közel kétszáz épületet és megölték több mint száz védőt, a fehérek visszaverték az ostromot és a szantíknak kénytelenek voltak visszavonulni. A várost másnap evakuálták.

A Birch Coulee-i csata

New Ulm városának 1862 nyarán történt megtámadása után Henry Sibley tábornok 1500 katonája élén megérkezett a Ridgely-erődbe. A tábornokot jól ismerték az indiánok, és Ravasz Kereskedőnek nevezték,

mert az első szerződés alkalmával a szantíknak ígért 475 000 dollárból 145 000-et saját vállalata, az American Fur Company számára kért, előlegként az őslakosok számára fizetendő összegre. A szantíknak meg voltak győződve, hogy a Fur Company alaposan becsapja őket, de ügynökök hitelt adott Sibley és a többi kereskedő szavaiknak, így az indiánok átengedett földjeik fejében gyakorlatilag semmit sem kaptak.

Szeptember 2-án Birch Coulee-nél a szantíknak egy körülbelül kétszáz katonából álló csoportot támadtak meg. Az éjszaka leple alatt a harcosok bekerítették a táborot, elzárva ezzel minden menekülési utat, és hajnalban megrohanták a katonákat. A harc egész nap és egész éjszaka tartott, és csak a következő reggel ért véget.

Amikor Mankato újabb támadásra akarta ösztönözni harcosait, megjött a hír, hogy jelentős számú lovasosztag közeledik a tábor felé. Mankato egy kis csoport élén indult a lovasok ellen, és ügyes hadicsellel meghátrálásra kényszerítette a katonákat, akik néhány kilométerrel

A SZANTÍK FELKELÉSE

A szantíknak 1862. augusztus 18-án kirobbant felkelése a kezdeti sikerek ellenére Sibley tábornok jól felszerelt csapatainak megérkezése után tragédiába torkolt. Szeptember 23-án súlyos vereséget szenvedtek, a kétezer indián harcosból 600 megadta magát. Őket a katonák hadifoglyoknak nyilvánították, és egy sebtében összeállított haditörvényszék közülük 303-at kötél általi halálra ítélt. 1862. december 26-án, miután Lincoln elnök felülvizsgáltatta a periratokat, megtörtént az amerikai történelem legnagyobb tömeges kivégzése: 36 szantínt akasztottak fel egy sorra.

Kis Varjú, aki még a megadás előtt Kanadába menekült, a következő évben halt meg. Vissza szeretett volna térni Minnesotába, de a telepesek elfogták, megölték és megskalpolták, tekintve, hogy Minnesota állam 25 dollárt fizetett minden halott indián skalpjáért. Az indiánok ellenállásának utolsó maradványait egy év múlva számolták fel. A Missouri folyó melletti rezervátumba telepített 1300 szantí közül pedig csak alig ezren éltek túl az első telet.

visszavonultak és beásták magukat. Mankato csak mintegy harminc embert hagyott hátra a katonák szemmel tartására, és visszatért a táborba, ahol már javában folyt újra az öldöklés.

A következő reggel azonban jelentős erők élén megérkezett Silbey tábornok és visszavonulásra kényszerítette a szantikat. A támadás eredménye 24 halott és 67 sebesült katona volt.

Csata a Bear River mellett

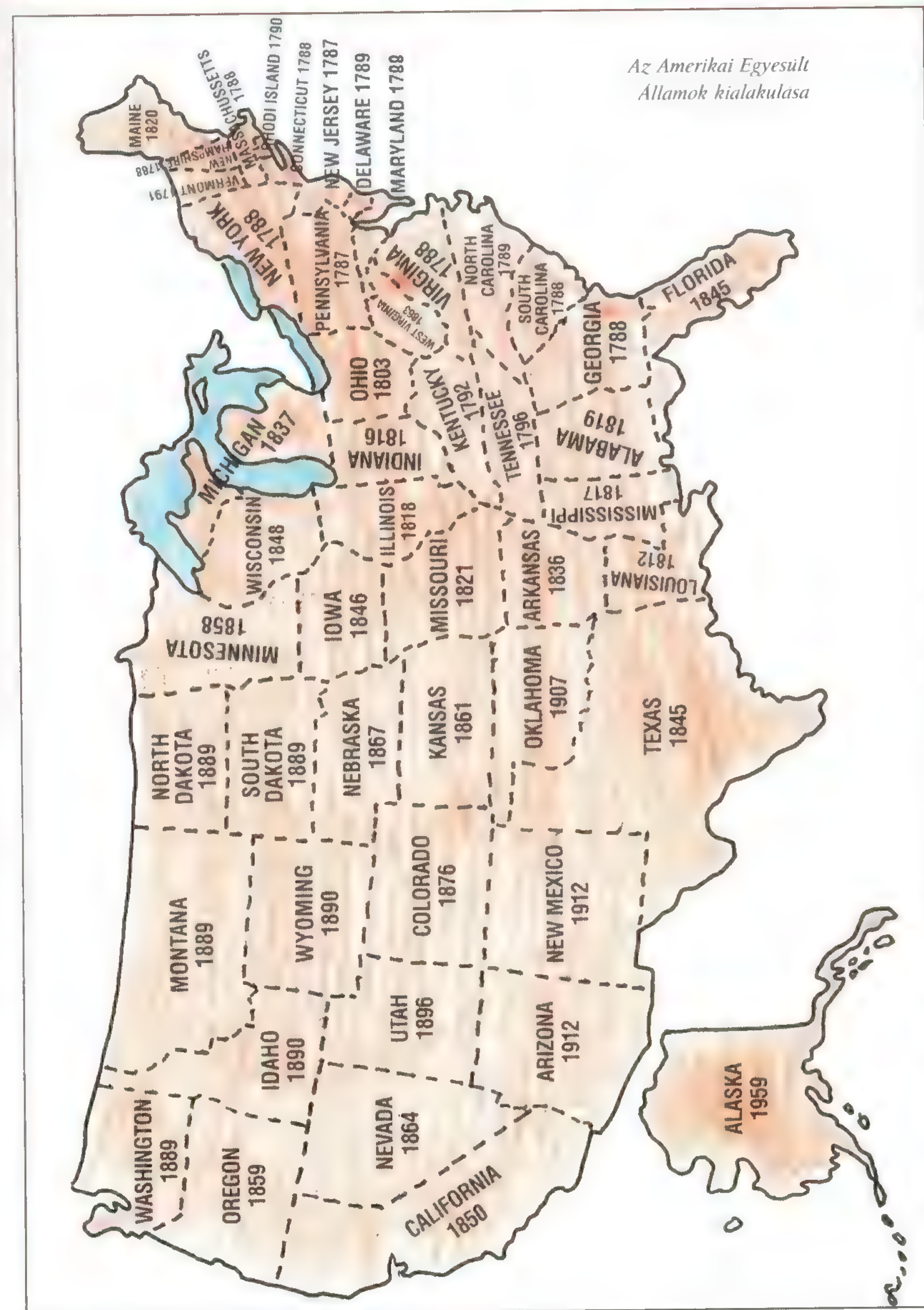
Az aranyásók és bányászok behatolása az indiánok területére gyakran vezetett konfliktusokhoz. A fényképen egy aranyásó látható, kezében a serpenyővel, amelyet a homok és az arany elválasztására használtak.

A XIX. század második felében a későbbi Utah állam területén letelepedett mormonok ellenőrzésüket a nyugati sosónik földjére is kiterjesztették. A mormonok fokozódó nyomását csak súlyosbították az egyre nagyobb számban érkező bányászok. Medvevadász, a

sosóni törzsfőnök többször is fellázadt a fehérek ellen, akik 1863 januárjában Connor ezredes vezetése alatt egy 300 főből álló osztagot küldtek a Bear River, a Sós-tó egyik kifolyása mellett fekvő sosóni faluba. Medvevadász harcosai bátran szembeszálltak a január 27-i ostrommal, de a kövekből és földből összehordott barikádok nem bírtak ellenállni az ágyúk tüzének. A négyórás küzdelemben legalább 224 indián esett el, köztük Medvevadász is. A fehérek 164 nőt és gyermeket ejtettek fogságba, a katonák vesztesége 21 halott és 46 sebesült volt.

Az Amerikai Egyesült Államok kialakulása

A Sand Creek-i vérengzés

Az Egyesült Államok képviselői 1851-ben a Laramie-erődben találkoztak a síksági indiánok néhány törzsének – dzi'ciisz-tasz (sájenek), lakota (sziúk), hinanaeina (arapahók), abszarókák (varjú indiánok) – küldötteivel. Az indiánok beleegyeztek, hogy a fehérek utakat és katonai támaszpontokat építsenek területeiken.

Alig néhány évvel a szerződés aláírása után, az egyezmény semmibe vételével a fehérek kezdték előzölni az indiánok földjeit a Platte folyó mentén. Legnagyobb tömegben az aranyásók érkeztek, akik kezdetben falvakat építettek, majd 1859-ben már egy városnak is tekinthető települést is létrehoztak Denver City néven.

A Platte völgye, ahol korábban bölénycsordák legelésztek háborítatlanul, most megtelt fehér telepeseikkel, akik a déli arapahók és a sájenek szerződésben biztosított földjeit követelték. Nemsokára létrehozták a Colorado Territóriumot, amelyet egy kormányzó irányított. A politikusok pedig közben a legfantasztikusabb terveket szövögették, hogyan tudnák megfosztani a törzseket földjeiktől.

Ebben a légkörben került sor egy újabb találkozóra a kormány és az őslakosok képviselői között az Arkansas folyó melletti Wise-erődben. A negyvennégy sájen főnök közül hat vett részt a találkozón.

Egy később sokszor emlegetett vélemény szerint az indián törzsfőnökök nem voltak tisztában vele, mit is írtak alá. A sájenek és az arapahók azt hitték, hogy a szerződés földjeikhez való jogukat és mozgásszabadságukat biztosítja, ha elfogadják a Sand Creek és az Arkansas folyó által határolt területet. Belegyeztek, hogy olyan vadban szegény földön éljenek, amely ráadásul megművelhetetlen, mert úgy gondolták, hogy szabadon mozogva áthidalhatják ezeket az akadályokat. A sájenek részéről Motavato (Kormos Üst), Sovány Medve és Fehér Antilop írta alá a megállapodást, az arapahók részéről pedig Kis Varjú, Nagy Száj és Hóvihar.

Fehér Antilop, egy sájen főnök, aki Kormos Üsttel együtt aláírta a Fort Wise-i csalárd megállapodást. Ennek következtében a fehérek megpróbálták kisajátítani a törzsi földeket.

A SÁJENEK

A sájen név származhat a francia *chien* (kutya) szóból, mivel ez a nép bizonyos szertartások során kutyákat evett. Egy másik, valószínűbb magyarázat szerint a *Sa-hi-ye-na* kifejezésből származik, amely sziú nyelven azt jelenti „furcsa nyelven beszélő nép”. A sájenek magukat dzi'ciisz-tasz-nak hívták, ami azt jelenti „egyenlő nép”.

Az *algonkin* nyelvű, földműveléssel és kézművességgel foglalkozó nép egykor a Nagy-tavak környékén, a mai Minnesota állam területének erdőkben és vadrizsben gazdag vidékén élt. A XVII. század végén az odzsibvéjek és a sziúk nyomására az Északi Síkságra vonultak. Itt részben mezőgazdaságból, részben vadászatból tartották fenn magukat. Télen a jellegzetes wigwamokban laktak. Ezek vázát kör alakban a földbe szúrt és a csúcuknál összefogott vesszők alkották, amelyet először száraz fűvel, majd fakéreggel, náddal vagy bőrral borítottak, miután a lyukakat sárral betömtek. Nyáron, vagy vadászatok idején a sájenek kis vesszősátrakban laktak, amelyeket csak egy réteg fakéreggel, náddal vagy bőrral borítottak be. A vándorlások alatt a „házakat” a kutyák, a sájenek egyetlen szállításra használt állatai vitték a hátukon. 1830-ban, miután még nyugatabbra, a Fekete Hegyek vidékére költöztek, a sájenek megismerték a lovat, ami lényegesen átalakította gazdasági-társadalmi berendezkedésüket. A sájenek jellegzetes síksági nomádokká váltak, bölény- és antilopvadászatból tartották fenn magukat és tipikben éltek.

A törzs két részre oszlott: az északi sájenekre, akiknek nyelvére és szokásaira nagy hatással voltak a sziúk, és akik kevésbé kerültek kapcsolatba a fehérekkel; valamint az arapahókkal egyesült déli sájenekre.

Sájen törzsfőnök harci fejdisze, amelyet csak különleges szertartásokon viseltek

Kis Varju, a Fort Wise-i szerződést aláíró egyik arapaho főnök

Kormos Üstöt és Sovány Medvét még maga Lincoln elnök is fogadta Washingtonban, aki aranyérmeket és egy hatalmas amerikai zászlót ajándékozott nekik, ez utóbbi az Államok védelmét szimbolizálta.

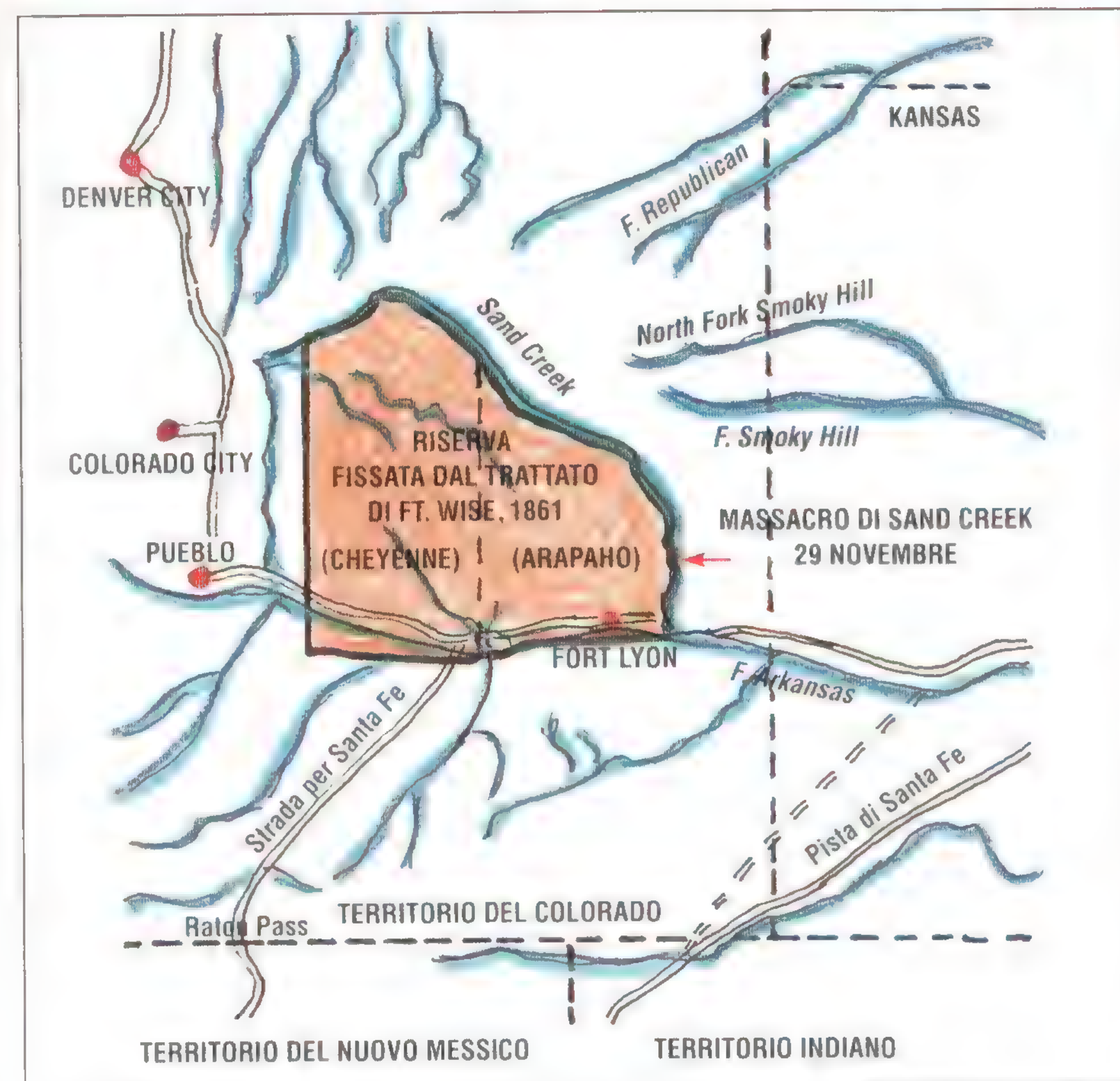
De néhány hónap múlva – 1864 tavaszán – Sovány Medvét hidegvérrel meggyilkolták, amikor fel akart keresni egy fehér osztagot, amely behatolt a területükre. A gyilkosságot az indiánok véresen torolták meg és jó néhány katonát megöltek.

Sovány Medve indokolatlan elpusztítása elbizonytalanította a fehér embereket még mindig barátainak valló Kormos Üstöt. A sájen főnök csak akkor változtatta meg véleményét, amikor a támadások sorozatossá váltak, és John Chivington ezredes, a terület katonai parancsnoka parancsba adta, hogy „öljenek meg minden sájent, bárhol is találják őket”.

A sájen és arapahó harcosok ezek után viszonyozták a támadásokat, konvojokat támadtak meg, háziállatokat raboltak el és felgyújtották a postakocsi-állomásokat. A harcban leginkább a Kutya Katonái (Hotámitenin) nevű társaság harcosai jártak az élen. Az indiánok magatartása jó ürügyet szolgáltatott Evans kormányzónak arra, hogy vadászatot indítson az ellenséges indiánok ellen. Ezzel Samuel Colley, a rezervátum vezetéséért felelős ügynök is egyetértett, és Evansszal közösen főztek ki egy tervet az őslakosok kiűzésére Coloradóból. Ennek az

A múlt században a telepések hullamai elárasztották a síksági indiánok területeit. A képen egy szekérkaraván látható indulásra készen az 1859-ben alapított coloradói Denverben

elgondolásnak a végrehajtására sebtében toborzott önkéntesekből létrejött egy speciális hadiész, a Harmadik Coloradói Lovasezred, amely céljaul tűzte, hogy a vidéket minden „ellenségtől” megtisztítja.

Az őslakosok gondolkodásmódját jól ismerő Edward Wynkoop őrnagy, a Lyon-erőd fiatal parancsnoka szeptember végén béketárgyalást kezdeményezett a fehérek és az indiánok között. A találkozó létre is jött, de eredménytelenül zárult, mivel a kormányzó, az ügynök és Chivington ezredes bojkottálták a tárgyalásokat, és elutasították Kormos Üst, Fehér Antilop, Kanmedve,

Az 1861-es Fort Wise-i szerződésben kijelölt rezervátum

Félszem és más sájen és arapahó főnök minden békeajánlatát.

A kudarcba fulladt békétárgyalás után az arapahók egy része Bal Kéz vezetésével a sájenekkel együtt megindult a Sand Creek felé, és erről értesítették a helyőrséget is. Így Chivington ezredes is értesült az indiánok szándékáról, és pontos tervet dolgozott ki a nem ellenséges sájenek és arapahók megsemmisítésére. Az ezredes felállított egy 750 tagú osztagot – részben a Harmadik Coloradói Lovasezred önkénteseiből –, amely négy hegyi üteggel felszerelve november 28-án az indiánok után indult.

A sájenek tábora a Sand Creek patak egyik kanyarulatában feküdt, és Kormos Üst népén kívül itt táboroztak Fehér Antilop és Hadi Fejdísz emberei is. A sájenektől nem messze volt Bal Kéz arapahóinak szállása. Összesen tehát mintegy hatszáz emberről volt szó, kétharmaduk gyermek és asszony. A férfiak között javarészt idősek voltak, mivel a fiatalok éppen bölényvadászatra mentek.

A táborokban olyan nyugalom uralkodott, hogy őrszemeket sem állítottak éjszakára, így a katonákat csak akkor vették észre, amikor azok már körbevették őket.

A sájenek álmukból felriadva kiugráltak sátraikból, míg Kormos Üst fennhangon próbált mindenkit megnyugtatni, hogy a katonák nem rossz szándékkal jöttek. Nem messze sátrától emelkedett az a rúd, amelyen Lincoln elnök ajándéka, az Unió hatalmas zászlaja lengett.

A katonák azonban hirtelen tüzet nyitottak a tábor mindkét oldaláról. Az indiánok a zászló tövében kerestek menedéket, ahol Kormos Üst egy fehér rongyot lobogtatott, hogy megértesse a katonákkal, hogy népének nincs támadó szándéka.

A 75 éves Fehér Antilop kezeit feltartva igyekezett a katonák parancs-

A fiatal indian harcosok a törzsi területeken áthaladó postakocsik elleni támadásokkal válaszoltak a fehérek által elkövetett visszaélésekre

noka felé, miközben angolul kiáltozva próbálta megállítani a mészárlást. A katonák azonban Hadi Fejdísszel együtt agyonlőtték.

Bal Kéz, aki a közeli arapahó táborban meghallotta a lövéseket, Kormos Üst sátra felé igyekezett, hogy a zászló védelme alá helyezze magát, de őt is lelőtték.

A táborban maradt néhány harcos megpróbálta megvédeni az asszonyokat és a gyerekeket. De a katonák kíméletlenül folytatták tovább a mészárlást, dühük elsősorban az asszonyok és a gyerekek ellen fordult. A közelharcban karddal rontottak rájuk, megnyúzták őket vagy megcsonkították. A katonák válogatás nélkül legyilkolták az újszülötteket, megerőszakolták a terhes nőket és felhasították hasukat. A kevés túlélő harcos a patak partján hirtelen ásott lövészárkokban az est leszálltáig folytatta a harcot.

A támadás után 105 indián nő és gyerek maradt a földön (más források 200 áldozatról számolnak be), Chivington emberei között, akik egyértelmű parancsot kaptak, hogy ne ejtsenek foglyokat, 9 halott és 38 sebesült volt, őket is minden bizonnyal saját társaik találták el. Chivington hivatalos jelentésében pedig 500 elesett harcosról tesz említést.

Az éjszaka leszálltával a túlélők kimásztak a lövészárkokból és bölényvadászatra indult társaik nyomába eredtek. A közel 80 kilométeres út elképzelhetetlen szenvedéseket okozott, a minden élelem és felszerelés nélkül gyalogló indiánok még tüzet sem gyűjthettek a téli hidegben.

Amikor a Sand Creek-i vérengzés híre elterjedt a síksági indiánok között, a sájenek, az arapahók és a sziúk hírnökök útján a törzseket összefogásra szólították fel, hogy közösen tudják megvívni háborújukat a fehér emberrel szemben. Szinte-Galeska (Pettyes farok) brülé sziúi, Pauniölő oglala sziúi, számos északi arapahó banda, a hotámitenin sájenek, mindazok, akik nem akartak a Sand Creek vidékére Tonkahaszka (Magas Bika) vezetésével csatlakoztak a Sand Creek-i túlélőkhöz. Ez utób-

A XIX. században a síksági indiánok fő fegyvere az íj és a nyíl volt. Egy tegezbe általában húsz nyílvesző fért.

CHIVINGTON LEMONDÁSA SAND CREEK UTÁN

Néhány tiszt tanúvallomása után, akik elbeszélték a Sand Creek mellett történeteket, Chivington ezredes ellen – aki a mészárlás előtt nyilvánosan hirdette az indiánok teljes kiirtását gyermekeikkel együtt (a tetű tojásaiból tetűk kelnek ki) – vizsgálatot indítottak és lemondásra kényszerítették.

biak megfosztották méltóságától Kormos Üstöt és Bal Kezet, és olyan főnököket választottak, akik fegyverrel akartak válaszolni a fehér ember gyáva támadásaira.

1865 januárjában a törzsszövetség számos támadást intézett postaállomások, katonai helyőrségek, szekérkaravánok és városok ellen. Megtámadták Julesburgot is, ahonnan a lakosság elmenekült, a pánik pedig már elérte a tartalékait lassan felélő Denvert is.

Az indiánok az egyik nagytanács során elhatározták, hogy északra, a Powder folyó vidékére vonulnak. Itt tartózkodtak ugyanis az északi sájenek és a sziúk zome is, akik már egy ideje egyseges népként éltek együtt. A Kormos Üst vezette körülbelül 400 sajen dél felé indult, ahol a déli arapahókkal, a kajovakkal és a kamen-sikkel egyesültek. A következő nyáron került sor annak a szerződésnek az aláírására, amelyben az indiánok lemondtak a Colorado Territóriumban fekvő területeikről, és elfogadták, hogy Arkansastól délre, a kájovák földjén fognak élni.

Összetűzés Platte Bridge Stationnél

1865 elején a déli sájenek, akik nem akarták Kormos Üstöt követni délre, elérték északon a Powder folyó vidékét. Vértestvéreik, a teton sziúkkal élő északi sájenek nagy örömmel fogadták őket. A sájenek és a sziúk között olyan erős volt a kapcsolat, hogy a sziú nyelvi hatás

miatt az északi sájenek már nehezen értették meg déli rokonaikat. A sziúk és a sájenek olyan szoros közösségben éltek, hogy egy népnek tartották magukat, amely arra rendeltetett, hogy a hagyományok szerint éljen a fehérek egyre fojtogatóbb gyűrűjében is.

1865 tavaszán körülbelül nyolcezer indián szállt táborba a Tongue folyó mentén. A harcosok a nyár folyamán elhatározták, hogy Sand Creek túlélőinek megte-remtik a bosszú lehetőségét, ugyanakkor megleckéztetik a katonákat is, akik egyre gyakrabban tűntek fel az északra vezető úgynevezett Bozeman-ösvényen. A támadás célpontja egy katonai egység lett, amely a Powder vidékétől északra, Platte Bridge Stationban állomásozott.

A sájeneket a fiatal Woquini (Sasorr), a hotámmiteninek, vagyis a kutyák katonái harcias társaság főnöke és a sziúk által Tompa Késnek nevezett Reggeli Csillag vezette, a sziúk között pedig Vörös Felhő és Lovaitól Felő Öregember vette át a vezető szerepet.

Julius 24-en a harci különítmény elérte a katonák szállása feletti dombokat. A körülbelül száz katonát egy latorzsekből álló megerősített palisad védte. Az erődfeleiben posta- és távíróállomás is volt.

Az indiánok tervük szerint felgyújtottak volna a Platte hídját, átgázoltak volna a folyón, és megostromolták volna az erődöt. A támadást előtt azonban ki kellett volna csalni a katonákat az erődből, hogy a haderő nagy része ne vehessen részt a védekezésben. Az indiánok a hagyományos csalit használták, egy kisebb csapat megpróbálta addig provokálni a katonákat, míg azok kicsapnak az erődből és az üldözésükre indulnak. A hadicsel azonban nem vált be, mert a katonák meg sem mozdultak.

Woquini (Sasorr) a kutyák katonái harcias társaság főnöke volt. Fontos szerepet játszott azokban az összetűzésekben, amelyek a síksági indiánokat szembeállították a fehérekkel a Sand Creek-i mészárlás után.

Az indiánok másnap reggel is próbálkoztak, de megint hiába, mert a kapu zárva maradt. Csak a harmadik napon hagyta el az erődöt egy lovascsapat, de nem az indiánok provokálására. A katonák átgázoltak a folyón, és nyugat felé fordultak.

A harcosok csak erre vártak, a közelben elrejtőzött sájenek és sziúk megtámadták a katonákat, akik közül csak kevesen tudtak visszatérni az erődbe az időközben működésbe lépett tüzéségi tűz fedezete alatt.

Időközben a dombokon maradt harcosok megértették, hogy a katonák miért hagyták el az erődöt. Észrevettek egy nyugat felől közelgő karavánt, amely minden bizonnyal az erődöt szerette volna elérni. Az indiánok megtámadták a karavánt, az pedig a közeledő veszély láttán körbeállította a szekereket, hogy jobban tudjon védekezni.

A katonák tüzet nyitottak az egyre szűkülő körben lovagoló indiánokra. Amint azonban csökkent a tüzelés hevessége, Sasorr sájenjei megkezdték a végső rohamot, amelynek során legyilkolták és kirabolták a konvoj minden tagját. Csalódottan kellett azonban tudomásul venniük, hogy a szekerek csak takarókat, matracokat és edényeket vitt az erődbe.

A sikertől felbuzdulva azonban a harcosok elhatározták, hogy másnap reggel megmutatják erejüket a katonáknak, legalább annyira, hogy minél kevesebbet járjanak át területeiken. Ezután vissza akartak térni a táborba, hogy felkészüljenek a nyári szertartásokra, mindekelőtt a Napot Néző Táncra és a Szent Nyilak ünnepére. A fiatal csejeneket az ifjú Wokini (Sasorr) vezette a Hotámitein, más néven kutyakatonák törzs vezetője.

Július 24-én a harcok kiterjedtek egészen a hegyekig, ahol az a több száz katonából álló különítmény tartózkodott, mely egy postahivatallal és távíróállomással rendelkező erődítményt védett.

A NAPOT NÉZŐ TÁNC

A Napot Néző Tánc a síksági indiánok (sziúk, arapahók, sájenek, kájovák, varjúk, jütök, feketelábok) legfontosabb rítusa volt. A törzs nyáron tartott éves gyűlésén a tánc a nép egységét szimbolizálta. A különbözőképpen gyakorolt rítus 1800 körül volt a legnépszerűbb. A tánc bemutatása egybeesett a nagy éves bölényvadászattal, amikor a törzs minden tagja találkozott egymással, hogy a téli szállás elhagyása után megerősítse a törzsi kötelékeket.

A leggyakrabban használt 'Nap tánca' elnevezés nem egészen pontos, mert nem csak a Nap volt az egyetlen erő, amelyhez az indiánok fohászkodtak.

A rítusban az egész törzs részt vett, és „nemzeti” ügynök számított, jöllehet mindenki egyéni fogadalmakat tett. A sziúk – akárcsak a többi törzs – számára a tánc imádságot jelentett, melynek során a szellemeket hívták segítségül, hogy természetfeletti erőt szerezzenek. Ez jólétet hozott a törzsnek, és a bölény, a törzs életének meghatározó tényezője állt a rítusok középpontjában. A ceremóniának megtisztító jellege is volt, amely bűntön, önáldozaton és fogadalmakon keresztül fejeződött ki.

A rítus bizonyos tekintetben kegyetlen és fájdalmas volt, de megtiszteltetés és dicsőség volt részt venni benne. A sziúknál a ceremónia tizenkét napig tartott, háromszor négy napos periódusokban.

A rítus számára kiválasztott hely közepére egy oltárt emeltek, amelyet zsályával, egyéb fűszerekkel és szimbolikus rajzokkal díszített bölénykoponya uralt. A tánc megkezdése előtt tisztítószertartáson kellett részt venni, amelynek egyik legfontosabb része a gőzfürdő volt az erre a célra épített izzasztókunyhókban.

Az önáldozatot követelő ceremónia során a résztvevő táncolt, énekelt és a szellemeket hívta, hogy kegyelmet gyakoroljanak és természetfeletti erőt ruházzanak rá. A „performanszot” az egész törzs követte, dobosok és énekesek kísérték a táncot, és éles hangon szóltak a sas csontjából készült sípok. A táncos nem evett, nem ivott és egymás után nevezte meg azokat a próbatételeket, amelyeknek alá akarta vetni magát. A próbák közé tartozott, hogy a táncost bőrszíjjakkal a szent fára akasztották, vagy bőrszíjjakkal bölénykoponyákat aggatott magára a testébe fűzött pálcákon keresztül, esetleg darabokat vágott ki magából. A kívülállók számára az indiánok tánca kétségkívül barbár és vad szokásnak tűnhetett, a résztvevők ugyanis nem rettentek vissza azokról a szenvedésektől, amelyek megdöbbenettk és megijesztették a racionálisan gondolkodó európaiakat. Mindez megmagyarázza, hogy miért tiltotta be az Egyesült Államok kormánya ezt a rítust. A kegyetlenség mellett ugyanis a ceremónia alkalmat adott arra, hogy erősítse az indiánok közösségi szellemét és kihangsúlyozza kultúrájuk eltérő jellegét. A kormány 1881-ben bocsátotta ki az első tiltást tartalmazó törvényt. 1928-tól a rítust bizonyos megszorításokkal újra lehetett gyakorolni, 1952-től pedig eltörölték a megszorításokat is.

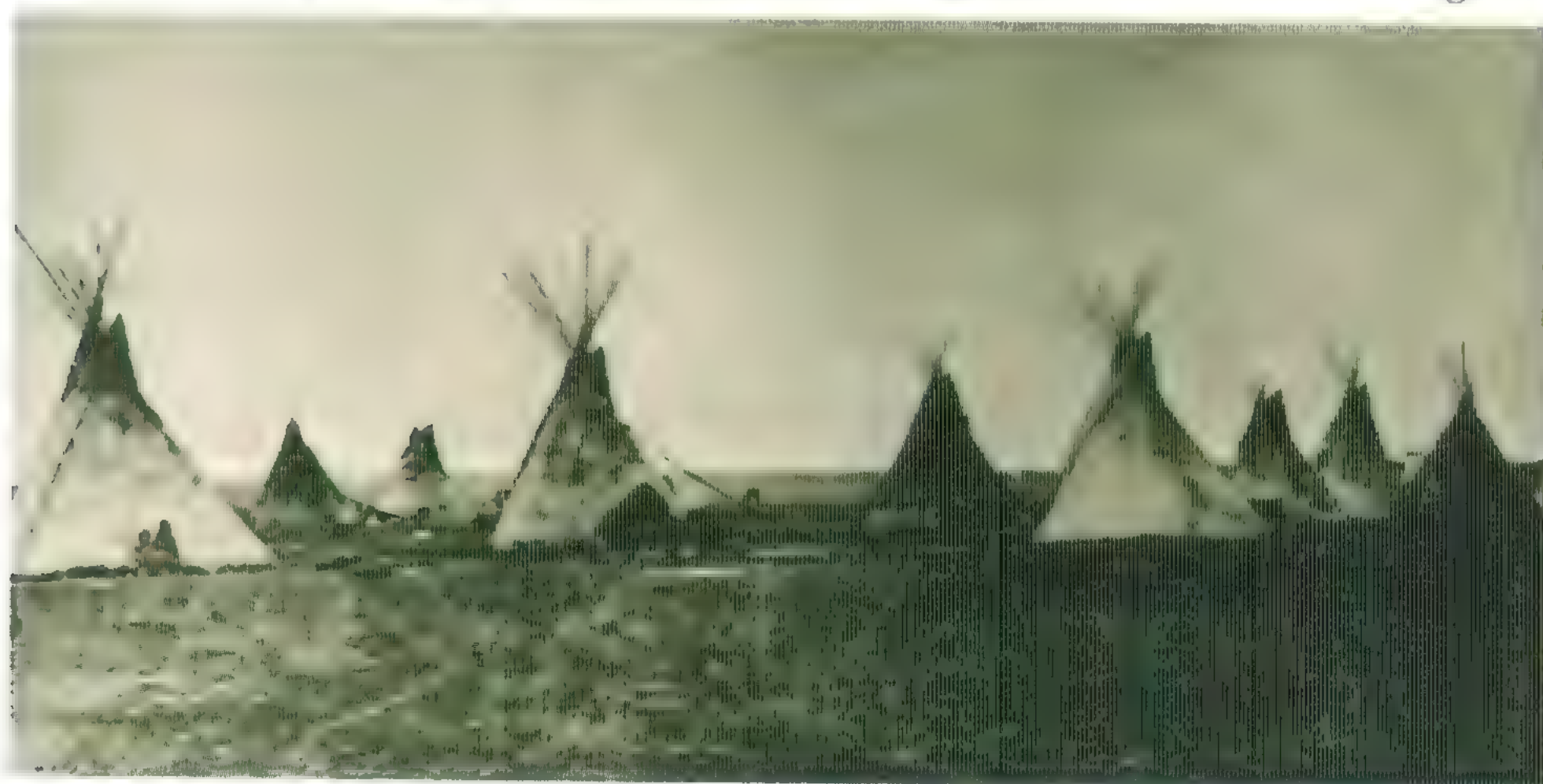
Csata a Tongue mellett

1865 augusztusának elején **Patrick Connor tábornok** vezetésével három katonai osztag indult a Powder folyó mellett fekvő indián területek központja felé. A tábornok két évvel azelőtt körbezárt egy pájut falut, és lakosai közül közel háromszázat lemészároltatott. Amikor pedig megkapta új megbízatását, kijelentette, hogy szándékában áll „megtámadni és megölni minden tizenkét évnél idősebb indián férfit”. Új állomáshelyén rögtön parancsot adott egy **erőd felépítésére**, amely természetesen módfelett bosszantotta a vidéken élő indián lakosságot. Az erőd ugyanis az **oglalák, a sájenek és az arapahók kedvenc vadászterületének pontosan a közepén épült.**

Időközben egy Connortól független negyedik osztag is közeledett a Powder felé, azzal a céllal, hogy a törzsekkel aláírt szerződések ellenére eljussanak Montana ígéretes aranymezőihez. Ezt az expedíciót egy civil, James Sawyers szervezte, a hetven **aranyásót** és a több tucat szekeret két századnyi gyalogos katona kísérte.

A hónap közepén pauni felderítők, a sziúk, a sájenek és az arapahók hagyományos ellenségei csatlakoztak Connor csapataihoz. A paunik bekerítettek és megsem-

Tipikból álló falu. A síksági indiánok tipikus lakhelye tökéletesen megfelelt a nomád életformának.

misítettek egy sájen harcosokból álló csoportot.

Augusztus második felében a tábornok a Tongue folyó völgyébe indult, azzal a céllal, hogy felfedezze az „ellenséges” táborokat és megleckéztesse lakóit. A hónap végén a katonák rábukkantak **Fekete Medve arapahóinak békés táborára**. A körülbelül 250 tipi egy folyó melletti tisztáson állt.

Egy reggel a katonák – 200 könnyűlovas és 80 pauni felderítő – **váratlanul megtámadták a tábor**. A paunik rögtön odasiettek, ahol az arapahók körülbelül 300 lova volt, mivel szerették volna elrabolni ezeket. Míg a nők és a gyerekek fedezékeket kerestek, a harcosok védelmi vonalat igyekeztek felállítani, de a támadók folyamatos vak tüzelésük alatt természetesen nem különböztették meg a célpontokat. A harcosoknak sikerült visszaszerezniük lovaik egy részét és a folyó irányába vonultak vissza, hátukban az őket üldöző katonákkal. Az indiánok mintegy tizenöt kilométert vonultak vissza, amikor észrevették, hogy a katonák lovai kezdtek elfáradni. Visszafordultak és megrohanták a katonákat, majd egészen a faluig szorították őket vissza. Itt azonban két löveg fogadta őket és nem tudták befejezni az üldözést. Így a környező dombok tetejéről voltak kénytelenek végignézni, hogy **a katonák módszeresen lerombolják falujukat**. A tipiket elpusztították, a bennük lévő dolgokkal – ruhák, élelem, takarók, bőrök – együtt. A rombolás után a katonák elhagyták a falut, és magukkal vitték az arapahók lovainak körülbelül egyharmadát. A csata helyén csak ötven holttest – nők, gyerekek és harcosok – maradt.

Fekete Medve arapahó faluját a Tongue mellett 1865 augusztusában támadtak meg meglepetésszerűen az amerikai csapatok. Körülbelül ötven indián, – nők, gyerekek és férfiak – haltak meg a támadás során. A fényképen egy arapahó nő látható, jellegzetes díszöltözetben.

AZ ARAPAHÓK

A korábban öt csoportban élő *algonkin* nyelvű síksági arapahók neve azt jelenti: 'a bölénycsapás népe' (kannavics), de az oszágok a 'nagy orr népének' nevezték őket. A magukat *hinanaeina*-nak nevező arapahók népét az északi és a déli törzs alkotta, amelyek némileg eltérő dialógust beszéltek, ami mind a mai napig fennmaradt.

Hosszú időn keresztül a sziúk és a sájenek szövetségesei voltak, ami radikálisan megváltoztatta szokásaikat. Megismerték ugyanis a lovat, és ez hatékonyabbá tette a bölényvadászatot.

Csata a Powder mellett

1865 augusztusában, mialatt Connor tábornok katonáit Fekete Medve arapahói falvának lerombolása kötötte le, Nelson Cole és Samuel Walker ezredesek parancsnoksága alatt 2000 katona táborozott le Powder mellett, azzal a céllal, hogy később továbbvonuljanak a Rosebud folyó mellé, ahol Connor tábornok seregeivel kellett volna találkozniuk. A katonák jó része a polgárháború önkéntesei közül került ki, akiket leszerelés helyett újra meg újra bevetettek az ellenséges törzsek elleni harcban.

A katonák benyomultak Paha Szapa szent területeire, azaz megszállták a Fekete Hegyeket, amelyet a sziúk a „világ közepének” tartottak. Ezen a helyen beszélgettek ugyanis Wakan Tankával, a Nagy Misztériummal. Augusztus közepe volt, vagyis az az időszak, amikor a törzsek összegyűltek, hogy megerősítsék szövetségüket, és különféle szertartásokat mutassanak be. A területen több húgpápá és mnígóvózsú csapat is tartózkodott, amelyek felfedezték a katonák táborát a folyó mellett. Az indiánok közül néhányan fehér zászlóval szerették volna megközelíteni a katonákat, hogy dohányhoz és cukorhoz jussanak, de Ülő Bika, a húgpápák megbecsült vezetője ellene volt a kezdeményezésnek. Abba mindenestre beleegyezett, hogy néhány harcos felkeresse a kékkabátosok táborát.

A látogatókat azonban puskatűz fogadta, néhányan meghaltak, néhányan megsebesültek, elkerülhetetlenné vált tehát az összecsapás.

A sziúk körbevették a lovakat őrző katonákat, és egyesével legyilkolták őket, egészen addig, míg egy lovasszád nem érkezett az örök segítségére.

Az indiánok visszavonultak, a katonák pedig a nyomukba eredtek. Amikor a katonák lovai kezdtek kifáradni, a harcosok megfordultak, és rátámadtak üldözőikre, nyílt összecsapásra kényszerítvén őket.

Miután rendezték soraikat, a katonák tüzet nyitottak az indiánokra. A sziúk újra menekülni kezdtek, és legyezőszerűen szétszóródtak, majd hirtelen visszafordulva megint a katonákra rontottak. Cole és Walker kénytelenek voltak parancsot adni a tábor bontására és sebtében dél felé vonulni. Az indiánok folyamatosan nyugtalanították a menetoszlopot, és napokon keresztül le-lecsaptak a katonákra. Az üldözés során a húgpápá és a mnígóvózsú harcosok oglala és sájen felderítőkkal találkoztak, akik Connor csapatait keresték, amelyek Powder közelében állomásoztak. Az indiánok abban a sájen faluban találkoztak, ahol Sasorr is tartózkodott, és elhatározták, hogy közösen csapnak le a katonákra. Az indián harcosok valóban sok gondot okoztak Cole és Walker csapatainak, és csak szeptember végén, Connor tábornok katonáinak érkezése szabadította meg őket a fenyegetéstől.

A Penó patak vagy a Lodge Trail Ridge melletti csata

A Penó patak vagy a Lodge Trail Ridge melletti csata 1865-ben a nyugat felé tartó emigránsok száma ugrásszerűen megnövekedett, ez arra készítette az Egyesült Államok kormányát, hogy újabb törzsi területeket próbáljon megszerezni, de legalább biztosítsa az áthaladás jogát a Bozeman-ösvényt igénybe vevők számára.

Délebbre, a Powder folyó vidékén élő törzsek ellenálltak földjeik kisajátításának, amit Connor tábornok katonái sem tudtak egyelőre elérni, a Missouri felső folyásánál élő indiánokat pedig egy bizottság kereste fel, amely megpróbált kapcsolatba kerülni az őslakosokkal. A telepesek mindenáron biztosítani szerették volna maguknak az áthaladás, valamint az út- és vasútépítés jogát a síksági indiánok, a sziúk, a sájenek és az arapahók vadászterületein. Néhány szerződés aláírásra is került, de ez csak néhány kisebb csoport főnökének véleményét tükrözte, akik nem képviselhették az összes törzs véleményét. A fehérek hiába gyakoroltak egyre erősebb nyomást, hogy a törzsfőnökök, elsősorban Makhpiya Luta (Vörös Felhő) aláírják a szerződéseket, és hozzájáruljanak ahhoz, hogy a telepesek és a katonák áthaladhassanak földjeiken. Az őslakosok ellenállását csak fokozta az a hír, hogy a fehérek erődök láncolatát kezdték építeni a Bozeman-ösvény mentén, és az építkezéssel párhuzamosan a felsőbb katonai körök és a kormány közvetítői is egyre erőszakosabban léptek fel.

A katonai akciót Carrington ezredes vezette, aki semmit sem volt hajlandó engedni az őslakosok javára, és a tárgyalások alatt az indiánok kéréseivel és igényeivel szemben teljesen süketnek mutatkozott. Nem meglepő

tehát, hogy 1865 nyarától kezdve a robbanásig feszült helyzet nyílt ellenségeskedésekbe és összetűzésekbe torkollott. Vörös Felhő oglalái többször megtámadták a Bozeman-ösvényen haladó katonákat és a szekérkaravánokat, de nem riadtak vissza az erődök elleni támadásoktól sem. Az ösvény igénybevétele egyre nehezebb és veszé-

Az indiánok területén keresztülhaladó vasútvonalak építése nagyban hozzájárult a fehérek és az őslakosok viszonyának elmérgesedéséhez.

lyesebb lett, az erődök ellátása pedig mind jobban akadozott.

Fekete Medve, az arapahó főnök, akinek faluját Connor tábornok csapatai földig rombolták az előző nyáron, csatlakozott Vörös Felhőhöz. Követte őt Sárga Ló, a másik arapahó főnök is, míg számos brülé harcos, a Republican folyó vidékére bőlényvadászatra indult Pettyes Farkot elhagyva szintén az oglalákhoz csatlakozott. De Ülő Bika hűgpapái, a mnígóvózsuk és a sájenek is mindent elkövettek, hogy megnehezítsék a telepesek és a katonák életét, akik a szerződéseket felrúgva továbbra is törzsi területeket foglaltak el.

A sziúk, a sájenek és az arapahók ekkor elhatározták, hogy emlékezetesebb leckét adnak a katonáknak. A Kearny-erődtől 16

Makhpiya Luta (Vörös Felhő), az oglalák híres főnöke. Határozottan szembeszállt a sziúk területén áthaladó Bozeman-ösvény katonai és polgári igénybevételével.

A BOZEMAN-ÖSVÉNY

1862-ben John Bozeman, miután elérte Montanában a gazdag ásványlelőhelyeket, Coloradóba egy másik úton tért vissza. Olyan földeken vágott át, amelyek a Bighorn-hegységtől nyugatra voltak, és a szerződések a síksági indiánoknak engedték át azokat. Az új ösvény lerövidítette az utat, tehát sokkal kényelmesebb volt. A hadsereg segítségét vették igénybe, hogy erődök és katonai táborok kiépítésével biztonságossá tegyék az út használatát. Ez azonban felkelte a síksági törzsek, elsősorban az oglala és a mnígóvózsuk sziúk ellenállását. Az 1865-ben kezdődött ellenségeskedésekből valódi háború robbant ki, amely a fehéreket az ösvény és az erődök feladására kényszerítette.

kilométerre északra táboroztak le. Az erőd építését júliusban kezdték meg a katonák, és még nem fejezték be teljesen. Az indiánok a Penó patak völgyében szemelték ki a támadásra leginkább alkalmasnak tartott helyszínt, és a főnökök 1866. december 21-ére tűzték ki a helyőrség elleni támadás időpontját.

Hajnalban egy harcosokból álló csoport elindult az ösvény felé, amelyet az erdőből az erődbe fát szállító szekerek használtak. Ennek a csoportnak az volt a feladata, hogy támadást szimuláljon a szekerek ellen, és ezzel kicsalogassa az erőd katonaságának egy részét.

Egy másik csoport feladata volt a valódi támadás végrehajtása. Ebbe a csoportba minden sziú törzs – az oglalak, a brülék és a mnigóvózsuk – két-két harcost küldött, ugyanígy tettek a sájenek és az arapahók is. **Tasunka Witko (Fékevesztett Ló), Okumgacse (Kis Farkas) és Hump irányították a szekerek elleni támadást.** Ez utóbbiak Lodge Train Ridge felé indultak, míg a harcosok zöme a Bozeman-ösvényen menetelt előre.

Körülbelül 5 kilométerre az erődtől, ahol az út a Penó patak irányában egy szűk szoroson haladt keresztül, a támadásra kijelölt harcosok felkészültek a támadásra. Az arapahók és a sájenek a szoros nyugati felén rejtőztek el, a sziúk egy része keleten, egy füves tisztáson várakozott, a többi harcos pedig két kiemelkedő szikla mögött bújta el. Néhány forrás szerint a harcosok mintegy ezeröt-száz-kétezren lehettek. Öltözkük prémis felével befelé fordított bölénybőr ruhából, sötét szövetből készült lábszárvédőből, magas szárú bölénybőr mokaszinból, és a nyergekhez erősített piros takarókból állt. A harcosok teherhordó lovakat használtak, a gyors harci lovakat kötőféken vezették maguk után. Nem minden harcosnak volt karabély, a legtöbben csak íjjal, nyilakkal, késsel és lándzsával rendelkeztek. Míg ezek a harcosok felkészültek a támadásra, a másik csoport megrohanta a fát szállító szekereket. Alighogy kezdetét vette a lövöldözés, egy század katona vágatott ki az erődből a favágók és a szekerek megsegítésére.

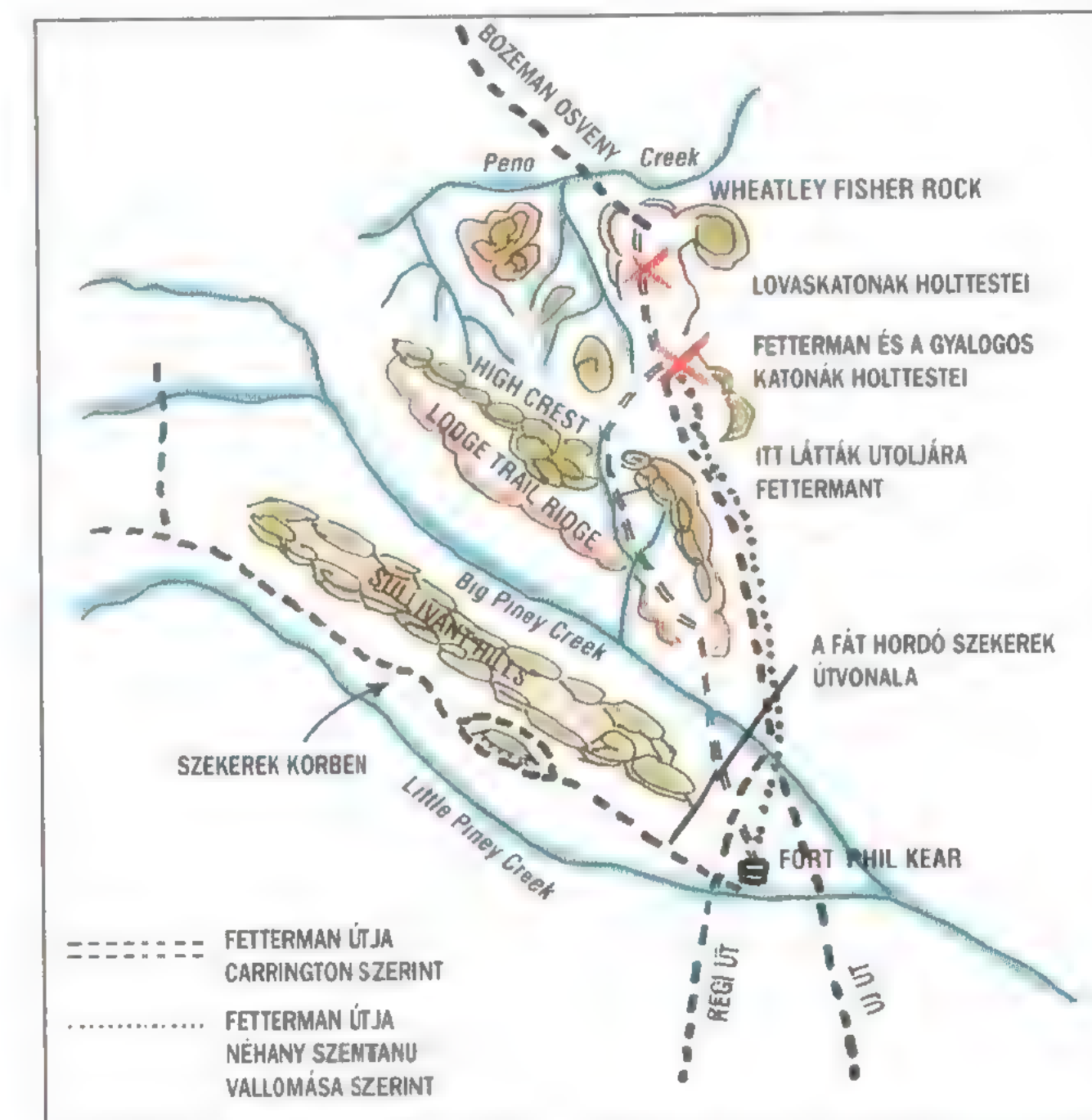
Amikor az osztag elhagyta az erődöt, a Fékevesztett Ló által vezetett kis csapat, amelynek a csapda felé kellett csalnia a katonákat, megjelent az erőd közelében, és durván sértegetni és provokálni kezdte a katonákat. Fékevesztett Ló fel és alá lovagolt, miközben takaróját lohogtatta.

Az erődből válaszképpen néhány ágyúlövés érkezett, mire az indiánok fejvesztett menekülést szimulálva szét-szóródtak.

Időközben a szekereket megtámadó harcosok Lodge Trail Ridge felé vonultak vissza, nyomukban a szekerek védelmére érkezett katonákkal.

A századot **William Fetterman kapitány** vezette, aki a helyőrségben kedvenc mondásáról vált híressé: „Adjatok nyolcvan embert, és én legyőzöm az egész sziú nemzetséget”.

Amikor Fékevesztett Ló harcosai észrevették Fetterman embereit, elkezdték provokálni a katonákat, fel és

A Fetterman mészárlása neven is ismert Penó patak vagy a Lodge Trail Creek-i csata helyszínének rekonstrukciója. A Fetterman kapitány vezette századból 82 katona esett el az összecsapásban.

alá vágattak a Lodge Trail Ridge oldalán. A katonák löni kezdtek az indiánokra, akik rögtön menekülni kezdtek, de közben figyelték, hogy követik-e őket a katonák. Fékevesztett Ló, a veszéllyel nem törődve leszállt a lováról, és az állat patáit kezdte el vizsgálgatni. A katonákat elkápráztatta a könnyű győzelem lehetősége, és meggon-
dolatlanul az indiánok után vetették magukat. Azt hit-
ték, hogy csak néhány emberről van szó, akiket könnyen lebírhathatnak.

A családoknak szánt csoportnak sikerült tehát maga után csálnia a katonákat a Penó patakon túlra. Az üldöz-
töttek jelet adtak a közelben elrejtőzött nagyszámú har-
cosnak, akik csak erre a kedvező pillanatra vártak. Az
összeecsapás pillanatokon belül véres közelharccá vált, és
egy órán belül már egy katona sem maradt életben.
A katonák ezt a csatát *Fetterman mészárlása*-nak nevezték,
az indiánok pedig a *Száz Halott Csatájá*-nak. Az el-
esett katonák száma a valóságban 82 volt, de az indiá-
nok is súlyos veszteségeket szenvedtek. A vereség min-
denesetre nagy visszhangot keltett az amerikai közvéle-
ményben. Carrington ezredet menesztették, és a Pow-
der vidékére jelentős számú erősítést küldtek egy új bi-
zottsággal együtt, amelynek feladata a javíthatatlan láza-
dókkal való békekötés volt. De a Penó melletti győzelem
a törzsekben megerősítette azt a hitet, hogy az nem csak
szükségyszerű, hanem lehetséges is ellenállni a fehérek
inváziójának és az indiánok kitelepítésének.

A Pájutok háborúi

A XIX. század második felétől kezdve az aranyásók egy-
Are nagyobb tömege özönlötte el az északi pájutok
földjét. A bányászok, a postakocsik és állomásaik, a tanyák
és az áruszállító konvojok elleni támadások egyre gyako-
ribbá váltak. A Nevadában és Oregonban alakult önkéntes
milíciák képtelenek voltak úrrá lenni a helyzeten, ezért
1865-ben, a polgárháborúban már tapasztalatot szerzett re-

guláris csapatokat vezényeltek a vidékre. A következő év-
ben, mivel az indiánok legyőzhetetlennek tűntek a csata-
mezőn, a parancsnokságot Crook tábornokra bízta, aki
másfél év alatt negyvenszer ütközött meg a pájutokkal. Az
összeecsapások során mintegy 330 indián vesztette életét,
225 pedig fogságba esett. 1867 januárjában pedig körülbe-
lül 800 pájut adta meg magát Crooknak.

A Nyugat-Nevadában élő déli pájutokkal 1860-ban ke-
rült sor összetűzésre, amelyet pájut háború, vagy Pyra-
mid-tó melletti háború néven ismer a történelem.

A NAGY SZELLEM AKARTA, HOGY EZEN A FÖLDÖN SZÜLESSEK

A béketárgyalások okán a Laramie-erődbe küldött
bizottságnak Vörös Felhő azt üzenté, hogy a bé-
kekötés csak akkor lehetséges, ha a katonák visszavo-
nulnak a Powder folyó melletti ösvény erődítményei-
ből. Vörös felhő kijelentette: „A katonák vért ontani
jöttek ide. Nem én kezdtem a vérontást. Ha a Nagy
Atya távol tartja országomtól a fehér embereket, örök-
re béke lesz, de ha ezek zavarnak engem, soha nem
lesz béke. A Nagy Szellem akarta, hogy ezen a földön
szülessék, és azt akarta, hogy ti másik földön szüles-
setek. Meg akarom tehát tartani ezt a földet”.

A háború kirobbanására az szolgáltatott okot, hogy
néhány fehér kereskedő elrabolt két indián lányt. A har-
cosok megtámadták és felégették a kereskedelmi állo-
mást, ahol a lányokat fogva tartották, kiszabadították a
foglyokat és megölték elrablóikat. Válaszképpen a kör-
nyékbeli bányászok mintegy száz önkéntesből csapatot
szerveztek, és azonnal meg akarták bosszulni a sérelmet.
A Pyramid-tó felé tartottak, itt volt a békeszerető Numa-
ga pájutjainak tábora.

A pájutoknak sikerült a fehéreket becsalni a Trickee
folyó egyik kanyarulatába, ahol a harcosok zöme várako-

HA ELMENNÉK ORSZÁGOTOKBA...

A varjú indiánok a sziúk és a sájenek hagyományos ellenségei voltak, és a Bozeman-ösvény kapcsán kitört ellenségeskedések során több esetben a fehérek mellé álltak. Ennek ellenére, amikor a varjúkat is meghívták a Laramie-erődbe egy szerződés megtárgyalása végett, ők is elítélően nyilatkoztak a fehér emberről, mert kiirtotta a vadállatokat és elpusztította a természetet. Medvefog a következőket mondta: „Hívjátok vissza fiaitokat. Előzőnlőtték országunkat, elpusztították a növésben lévő fákat, lángokba borították földjeinket. Lerombolták országunkat és megölték állataimat, a jávorszarvast, a szarvast, az antilopot, a bölényt. Nem azért ölnek, hogy egyenek, az állatokat ott hagyják rothadni, ahol megölték őket. Atyák, mit szólnátok hozzá, ha elmennék országotokba, és leölném állataitokat? Nem gyűlölnétek-e, és nem háborúznátok-e ellenem?”.

zott. Az összecsapás során 46 bányász esett el, a többiek pedig fejvesztetten elmenekültek.

Hamarosan azonban egy 800 főből álló katonai osztagot vezényeltek az indiánok ellen, és június elején a katonák összecsaptak a pájutokkal. Az indiánok a tüzerővel szemben nem tudták tartani magukat. 225 harcos esett el, a túlélők pedig szétszóródtak a környező hegyekben.

Csata a Beecher-szigeten és a Washita folyónál

1866 tavaszán amikor a sziúk és szövetségeseik a Powder folyó mellett harcoltak, a sziúkkal élő déli sájenek jelentős része úgy döntött, hogy a nyarat bölényvadászattal tölti délen, a törzsi földeken. Amikor a

Smoky Hill völgyébe értek, számos fiatal sájen és arapahó harcossal találkoztak, akik elhagyták Kormos Üst és Kis Varjú táborát, mert a főnökök az 1865-ös szerződés aláírásával átadták a fehéreknek a hagyományos vadászterületeket és a Sand Creek-i vérengzés után el is hagyták a törzs földjét.

A sájenek, akik a sziúk vendégei voltak, természetesen nem ismerték el a szerződéseket, és ezért nem csináltak problémát abból, hogy bölényvadászatra indultak a már átengedett területekre. A sájeneket a neves főnök, Sasorr vezette.

A nyár vége felé érte el a sájeneket Vörös Felhő és szövetségeseinek a Powder mellett kivívott győzelme híre, ami felgyújtotta a fiatalokban a harci kedvet, és egyre tudatosabban érezték azt, hogy meg kell védeniük őseik földjét.

Több csoport egyesült Sasorr vezetése alatt, és a harcosok elhatározták, hogy megakadályozzák a postakocsi-

Törzsfőnökök Washingtonban tett látogatásuk alkalmával.

forgalmat, amely azon a területen keresztül zajlott, ahol a bölények legeltek. Megkezdték tehát a postakocsik zaklatását, a támadásokat csak a tél beálltával függesztették fel.

Tavasszal már jelentős katonai osztag tartózkodott Winfield Hancock ezredes parancsnoksága alatt a Larned-erődben, ahová összehívták a törzsfőnököket. A főnököknek azonban csak egy része mutatkozott hajlandónak a tárgyalásokra, a Sasorrhoz hasonló harcosok közül pedig egy sem akart az erődbe menni. A főnököket az erődben megvetéssel fogadták, és a tábornok megfenyegette a főnököket, többek között Kormos Üst, de Sasorrót, Magas Bikát, Hím Medvét és Fehér Lovat. **A tárgyaláson részt vett az újonnan felállított Hetedik Lovasezred parancsnoka, George Armstrong Custer is,** akit az indiánok először Kemény Fenéknek, majd Hosszú Hajnak hívtak. Custer bejelentette, hogy a Republican mellett táborozó sájenek ellen fog vonulni.

A főnökök, akik még jól emlékeztek Sand Creek borzalmaira, elhatározták, hogy kiűrik a tábort, elküldték a nőket és a gyerekeket, és csak mintegy háromszáz harcos fedezte a menekülőket és vette fel a harcot a Larned-erőd 1400 katonájával. Míg Custer a menekülők után vetette magát, a katonák hozzáálltak a gyakorlatilag üresen maradt falu szisztematikus lerombolásához.

A falu elleni támadás szikrája fellobbantotta a nyílt háborúskodás lángját. A sájen harcosok a déli sziúk segítségével egyre több postakocsit támadtak meg, elvágták a távíróvezetéseket, megtámadták a vasúti építményeket, és lehetetlenné tették az átjárást a Smoky Hill ösvényen.

A nyár folyamán az Egyesült Államok kormánya új bizottságot bízott meg a béketárgyalások lefolytatására, Hancock tábornokot pedig áthelyezték.

A déli síkságra vonatkozó új béketerv nem csak a sájeneket érintette, hanem az arapahókat (hinanaeinák), a kamencsiket (nemenuhok), a kájovákat (gaigvák) és a préri apacsait is. A találkozóra a Larned-erődtől száz ki-

lométerre délre, a Medicine Lodge patak mellett került sor. A kormány tervei szerint az öt törzsnek együtt kellett volna egy, az Arkansastól délre eső rezervátumba vonulnia, a kormány ellátta volna állatokkal az indiánokat, és megtanította volna őket a földművelésre.

A tárgyalásokon ez alkalommal is olyan sájen főnökök vettek részt, akik általában hajlottak a fehérekkel való megegyezésre, mint például Kormos Üst, de Sasorróttal sem jelent meg a találkozón.

A kamencsik és a kájovák aláírták a szerződést, de Kormos Üst addig nem volt erre hajlandó, amíg a másik négy főnök is alá nem írta. Kis Varjú ugyanezt tette az arapahók nevében. Végül hosszas viták után Magas Bika, Fehér Ló, Hím Medve és Bölény Főnök is aláírták a szerződést, desokan, akik nem akartak rezervátumba költözni, észak felé indultak, közöttük Sasorró is.

1867–68 telén a szerződést aláíró sájenek és arapahók az Arkansason túlra költöztek át, nem messze a Larned-erődtől. Tavasszal azonban már hiányosságok mutatkoztak az élelmiszerellátásban, mivel a fehérek nem tartották be a Medicine Lodge-i szerződés pontjait. Az indiánok így kis csoportokban észak felé húzódtak, hogy elérjék a régi vadászterületeiket. Magas Bika, Fehér Ló és Hím Medve is hátat fordítottak a rezervátumnak, és nem akadályozták meg harcosaikat abban, hogy kis településeket támadjanak meg élelem, lőfegyverek és muníció reményében.

Philip Sheridan tábornok, az új katonai parancsnok tanácskozássra hívta össze a törzsfőnököket. A találkozón Kormos Üst és

Az 1867-68 telén kirobbant ellenségeskedések során Philip Sheridan tábornok vezette a sájenek és az arapahók ellen irányuló hadműveleteket. Ő bízta meg Custert, hogy rombolja le az „ellenséges” falvakat. Tőle származik a híres mondás: „Csak a halott indián jó indián”.

Vas Lábikra vettek részt, de **nem tudták megoldani azokat a problémákat, amelyek miatt az indiánok elhagyták a rezervátumot.**

Az északra húzódott sájenek a Republican folyó Arikaree nevű ága mellett táboroztak le. A harcosok körülbelül háromszázan lehettek, és velük volt családjuk is. Magas Bika, Fehér Ló és Sasorr elkísérte a sájeneket. Az arapahók egy részének és Pauniölő sziúinak tábora pedig a közelben feküdt.

Szeptember 17-én a sziúk egy csoportja felfedezett egy 50 katonából álló, a sájenektől 60 kilométerre lévő tábor. A katonák egy speciális alakulathoz, a Forsyth's Scouts-hoz tartoztak, és maga Forsyth őrnagy vezette őket. Az alakulat feladata az indián táborok felderítése volt, és már egy ideje követett egy csoport harcost. A hír hallatán az Arikaree mellett táborozók felkészültek a támadásra.

Sasorr intelmei ellenére néhány fiatal harcos, aki már türelmetlenül várta, hogy bizonyosságát adja bátorságának, önálló akcióba kezdett, így megghiúsították a meglepetés-szerű támadás és az esetleges könnyű győzelem lehetőségét.

A Forsyth's Scoutok a folyó egy szigetére húzódtak vissza, és gyorstüzelő karabélyaiknak köszönhetően visszaverték a támadást. A már 26 éve főnöki méltóságot viselő, és emberei által sebezhetetlennek tartott Sasorr is **halálos lövést kapott.**

Az összetűzés egy héten át tartott, egészen addig, míg egy újabb osztag nem érkezett a Forsythe's Scoutok felmentésére. A csatározásban mindkét részről legalább hatan meghaltak, és ennél jóval nagyobb volt a sebesültek száma. Elesett Beecher hadnagy is, akiről a sziget és a csata is nevét kapta.

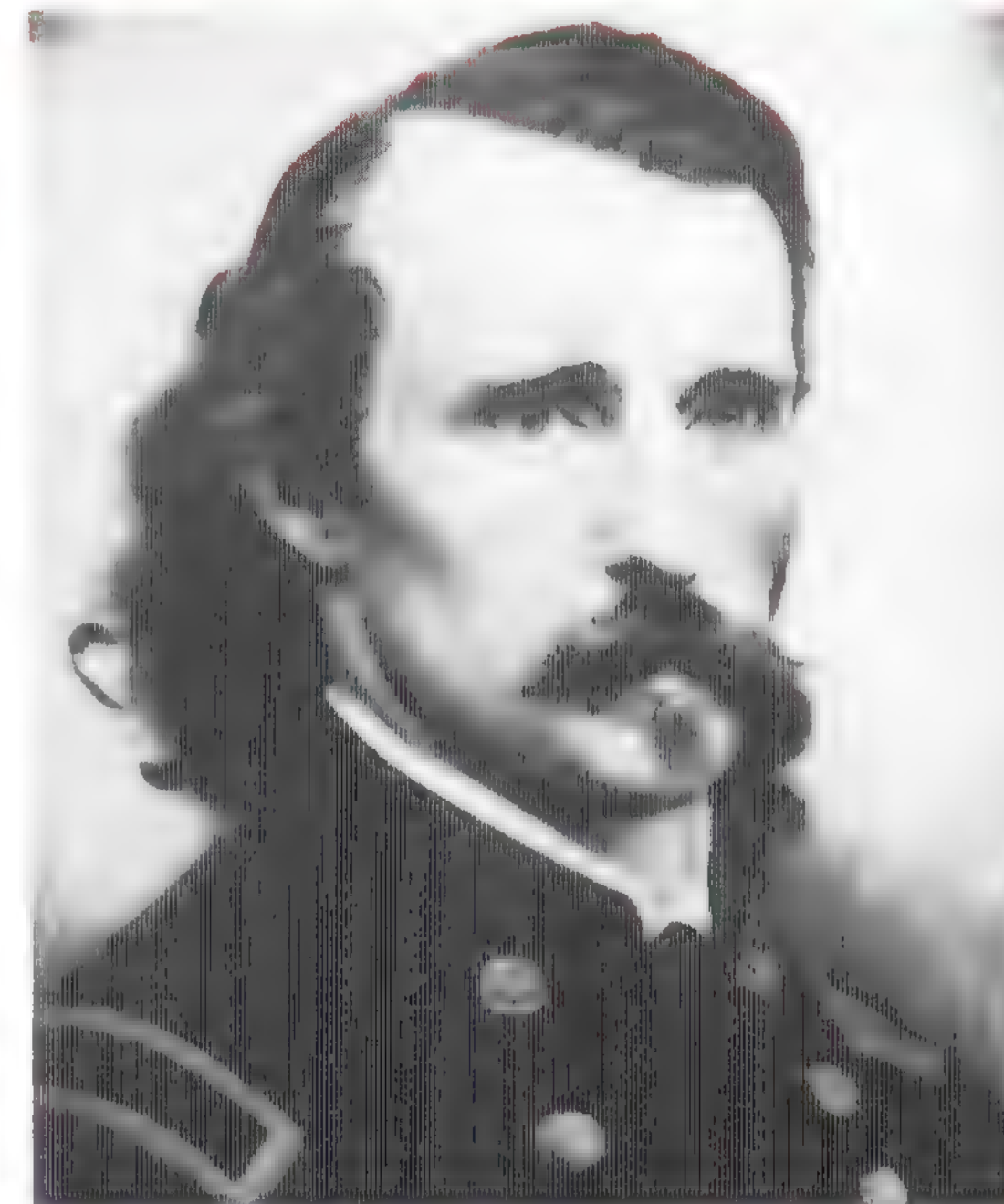
Hamarosan az indiánok észrevették, hogy Sheridan csapatai is üldözőbe vették őket. A tábornok azt a parancsot adta Custernek, hogy rombolja le az indián falvakat. A sájenek nagy része ezért délre indult, hogy találkozzon Kormos Űst embereivel, akik a Washita folyó mellett táboroztak.

November 26-án, éjszaka Custer a Hetedik Lovasezred 800 katonájával megjelent a falu közelében, és hajnalban támadást indított, miközben a kísérő katonazenekar a Garry Owen-t játszotta. A támadás kísértetiesen emlékeztetett a Sand Creek-i mészárlásra, amikor szintén Kormos Űst emberei estek áldozatul. Ezúttal a békeszerető főnök is **el-esett**, családjával együtt, a főnököt rögtön megskalpolták.

Custer szó szerint követte parancsnokának, Sheridan tábornoknak a parancsát: „**Lerombolni az ellenséges törzsek falvait, leölni lovaikat, megölni vagy fel-akasztani a harcosokat, foglyul ejteni az asszonyokat és a gyerekeket**”. Custer emberei a falut szinte percek alatt megsemmisítették, elpusztítottak több száz lovat, megöltek több mint száz harcost, és foglyul ejtettek 53 nőt és gyereket. A közeli faluból időközben egy népes csoport arapahó érkezett az ostromlottak segítségére, akik a sájenekkel együtt bekerítettek és lemészároltak egy 19 katonából álló különítményt. De nemsokára feltűntek a közeli völgyben táborozó kájovák és kamencsik is, úgyhogy Custer jobbnak látta visszavonulót fújatni.

Decemberben Kormos Űst csapatának immáron **legyengült túlélői megadták magukat a Cobb-erődben. Hamarosan követték őket Sárga Medve arapahói és az Ezüst Kés néven is ismert Tosawi kamencsijei is.** Ekkor történt, hogy amikor Tosawi bemutatkozott Sheridan-nak, és azt mondta: „Tosawi, good Indian”, Sheridan így válaszolt: „A jó indiánok, akiket láttam, már mind halottak voltak”.

Tavasszal a sájeneknek és az arapahóknak be kellett vonulniuk a Camp Supply körüli rezervátumba. Magas

George Armstrong Custer vezette a Hetedik Lovasezredet Kormos Űst sájenjeinek békés falva ellen a Washita folyó mellett. A katonák száz indiánt megöltek, és több foglyot ejtettek. A kép 1865-ből származik.

Bika és a kutya katonái azonban északra szöktek, hogy egyesüljenek a Powder vidékén található rokon törzsekkel. A katonák a menekülők nyomába eredtek, megtámadták és lerombolták táborukat, így az indiánok felhajtalmazva érezték magukat a bosszúállásra. Magas Bika harcosai le-lecsaptak a katonákra, de ügyeltek arra, hogy folyamatosan mozgásban legyenek, hogy a katonák ne találhassanak rájuk. Végül a hadseregben szolgáló pauni önkéntesek vezették a katonákat a sájenek nyomára. A kékkabátosok **meglepetésszerű támadással rohanták le a sájen tábort**. Sasorr és Kormos Üst után, kétségbeesett ellenállás közben **Magas Bika is elesett**. További 50 indián lelte halálát a támadás során, 117 pedig fogságba esett.

A Camp Grant-i vérengzés

Az Eskiminzin által vezetett körülbelül 150 főből álló **Aravaipa apacsok csoportja** az Aravaipa patak mellett élt, és innen kapta nevét is. 1871 februárjában Eskiminzin **megpróbált gátat vetni a katonák folytonos zaklatásainak**, amelyek békésen élő népét érték. A törzsfőnök az Aravaipa és a San Pedro patakok összefolyásánál található Camp Grant-be ment, hogy a helyőrség parancsnokával, az indiánokkal alapvetően barátságosan viselkedő **Royal Whitman hadnaggyal** beszéljen. Eskiminzin **megegyezett a hadnaggyal, hogy embereivel az erőd közelébe települ át, és kukoricát természetve tovább folytatják békés életvitelüket**. Az aravaipák tehát átköltöztették falujukat az erődtől néhány mérföld távolságra, és a katonák számára is hasznos együttműködést folytattak az erőd lakóival, olyannyira, hogy még számos apacs csatlakozott hozzájuk.

Áprilisban azonban egy csapat apacs megtámadott egy Tucson közelében fekvő helységet, lovakat és egyéb állatokat raboltak el. Időközben egy másik apacs csoport viszont megölt néhány földművest. Tucson ekkoriban 3000 lelket számláló település volt, lakóinak nagy részét

A KUTYA KATONÁI

A hotámiteninek, a kutya emberei, azaz a kutya katonái a sájen harcosok legelőkelőbb csoportját képezték, akiknek különleges feladataik voltak a törzson belül. Eredetileg kizárólag harci feladatokra társultak, de idővel a törzstől különálló csapattá alakultak át. A szervezet már nem csak harcosok egyesülése volt, hanem sajátos szokásokkal rendelkező családok szervezett egysége.

Amikor megkezdődtek a harcok az amerikai katonákkal, a kutya katonáinak meghatározó szerep jutott a harcokban, a törzs többi tagja pedig különös tisztelettel övezte őket, jöllehet korábban gyanakodva, ha nem éppen ellenségesen figyelték tevékenységüket. A csapat különös szokásai közé tartozott, hogy csata közben egy földbe szúrt cölöphöz bölénybőrből készült szíjhoz kötözték a legbátrabb harcosokat, akik így bebizonyíthatták, milyen bátran tudnak szembenézni a veszéllyel. A csapat 1869 után szűnt csak meg.

a polgárháborúban meggazdagodott szerencsejátékosok, kocsmatulajdonosok, bányászok és kereskedők alkották, akik egy esetleges indián háborúból további hasznot szereztek volna húzni. Közrendvédelmi Bizottságot állítottak fel, hogy megvédjék a lakosokat az apacsok támadásaitól, de miután egyetlen apacs sem ment a város közelébe, gyakran a bizottság tagjai mentek „ellenséget” keresni.

A bizottság tagjai az áprilisi támadást a Camp Grant-i apacsok művének tartották, annak ellenére, hogy közismert volt az arapaivák szelíd lelkülete, és biztos volt, hogy nem ők követték el a támadást, mivel településük közel kilencven kilométerre feküdt az események színhelyétől. De az alkalom túlságosan is kézenfekvőnek mutatkozott a bizottság számára. Tucson lakói nem nézték jó szemmel azokat a településeket, ahol az apacsok békésen integrálódtak a fehérekkel, mivel ez a helyzet a helyőrségek számának csökkenéséhez, és a háborús profit elvesztéséhez vezethetett. Ezért a tucsoniak felfegyvereztek egy papagó zsoldosokkal kiegészített, 150 emberből álló egységet, amely 1871. április 30-án **hajnalban megtámadta az arapaivákat**. A faluban körülbelül száz indiánt mészároltak le, de a halottak száma 144 volt,

Eskiminzin, a Camp Grant mellett lemészárolt arapaiva apacsok vezetője egy Washingtonban tett látogatása alkalmával

lelőseit sikerült bíróság elé állítani, de öt napos per és 19 perces tanácskozás után az esküdtszék felmentette a vádlottakat.

1873-ban a vérengzést túlélő arapaivákat a Gila folyó melletti **rezervátumba költöztették át**. Innen azonban, az elviselhetetlen körülmények miatt egy év múlva Eskiminzin vezetésével megszöktek, de alig négy hónap múlva az arapaivákat a hatóság visszakényszerítette a rezervátumba.

Kintpuash ellenállása

A mai Oregon határai mentén, a Tule-tó vidékén élő modokok 1850-től kerültek intenzívebb kapcsolatba a fehérekkel, amikor a **telepesek elfoglalták legjobb földjeiket**. Ennek ellenére egy ideig sikerült békésen egymás mellett élniük.

A modokokat egy sokat ígérő szerződés után **északra, a klamaszok rezervátumába telepítették át**, akikkel nem igen tudtak együtt élni. A helyzetet csak súlyosbította, hogy a szerződésben foglalt ígéretek nagy részét a fehérek, szokásukhoz híven, nem tartották be.

A fehérek által Jack kapitánynak nevezett **Kintpuash úgy döntött, hogy népét kivezeti a rezervátumból és**

miután többen belehaltak sérüléseikbe, több indián holttestét pedig a falun kívül találták meg Whitman emberei, akik túl későn érkeztek ahhoz, hogy megakadályozzák a vérengzést. A túlélők közül a tucsoniak számtalan nőt megérőszakoltak, a gyerekeket pedig a keresztény hitre tért papagóknak adták, akik Mexikóba adták el őket rabszolgának.

Whitman erőfeszítéseinek köszönhetően a vérengzés fe-

visszatér a törzsi területekre, ahol újra a hagyományos tevékenységeiket végezhetik, halászhatnak, vadászhatnak és gyűjthetnek, egyszóval jobban élhetnek.

1872 nyarán az *Indian Bureau* megparancsolta Kintpuashnak, hogy a Lost folyó mellett táborozó népével együtt térjen vissza a rezervátumba. A modokok megtagadták a parancs teljesítését és egy teljesen saját rezervátumot kértek a fehérektől. **A telepesek azonban nem akartak lemondani megszerzett földjeikről**, ezért a hadsereg kapta a feladatot, hogy a szökevény modokokat visszavezesse a rezervátumba.

November végén a parancsot teljesítő katonák **véres összetűzésbe kerültek a modokokkal**. Akiknek sikerült megszabadulni a katonáktól, azok dél felé, a Tule-tó környékére tartottak. Ez a vidék, a Leégett Tüzek Ország, a kaliforniai Lava Beds fekete lávával borított vulkanikus fennsík, ahol a terepviszonyok szinte a végsőig tartó ellenállásra alkalmas természetes erődöt alkottak.

1873 januárjáig Kintpuash népe békében élt, ekkor azonban egy **csoport modok érkezett Horog Jim vezetésével**, akik mintegy tizenöt farmert mészároltak le, mert korábban egy fegyveres csapat támadta meg őket. Wheaton ezredes vezetésével kaliforniai és oregoni önkéntesek és katonák foglalták el a modokokat körbevevő magaslatokat.

A háborút mindig is ellenző Kintpuash a vérontás elkerülése végett hajlott a megegyezésre, de a farmerokat legyilkoló modokok, Horog Jackkal az élen elutasították a megadásnak még a gondolatát is.

A tűzérség lőni kezdte a modok állásokat, de a hirtelen leszállt sűrű ködben a katonák végül is gyalog próbálták meg támadni. 51 modok harcos a terep adottságait kihasználva ellentámadásba lendült, és a lávadombok védelmében **embervesztés nélkül visszavonulásra kényszerítették a fehéreket**.

Mialatt a modokok a győzelmet ünnepelték, az önkéntesek a hazatérés mellett döntöttek, Wheaton ezredes pedig erősítést – embereket és ágyúkat – kért a főparancsnokságtól.

Február végén a modok háború főparancsnoki tisztét **Edward Canby vezérőrnagyra** bízta, aki egy 1000 főből álló expedíciós sereget szervezett. Canby ugyanakkor békejavaslatot is készített, amelyet személyes találkozók alkalmával vetett fel Kintpuashnak és a többi modok vezetőinek is, miközben már javában folyt az ostrom.

Jack kapitány a lávafennsíkot kérte rezervátumként, és határozottan megtagadta Horog Jack és a többi, gyilkosságba keveredett modok kiadatását, mert azt szeretne volna megakadályozni, hogy amerikai bíróság elé állítsák őket. A fehérek viszont nem voltak hajlandók beleegyezni abba, hogy a Lost folyó mellett történjen felelősei felett a törzsi törvények szerint ítékezzenek. Horog Jim és emberei a legnyughatatlanabb harcosok támogatásával azt akarták, hogy öljk meg Canby tábornokot, és szakítsák félbe a béketárgyalásokat.

Kintpuash tehát arra kényszerült, hogy tanújelét adja bátorságának, és hagyta magát meggyőzni arról, hogy Canby halála mindenképpen szükségszerű. A gyilkosságra április 11-én a következő találkozón került sor, amikor Jack kapitány, pisztolyát ruhái alól előkapva, **lelőtte a tábornokot.**

Három nap múlva megkezdődtek az összetűzések. A Lava Bedset ágyútűz borította el, a katonák pedig ez alatt rohamra indultak az indiánok ellen. Amikor **bevetették a természetes erődítményt, üresen találták, mert Kintpuash barlangokon és szakadékokon át kivezette népét az ostromlott területől.**

A katonák mintegy hetven indián felderítőt bízta meg, hogy a szökevények nyomára vezesse őket. Amikor rájuk találtak, a katonák egy 80 főből álló egységet indítottak útnak, hogy foglyul ejtsék az indiánokat, de túlságosan hamar felfedték magukat, így április 26-án a modokok csapdájába estek. Az indiánok 25 katonát öltek meg, köztük az összes előreküldött tisztet, ami elbátorítatlanította a sereg maradékát.

A modokoknak azonban súlyos ellátási problémákkal kellett szembenézniük. Ezért **kisebb csoportokra váltak**

szét, az amerikai hadsereg pedig újra üldözni kezdte őket. A Horog Jim vezette csapat megadta magát, és szabadságuk fejében felajánlották, hogy részt vesznek Kintpuash üldözésében. Jack kapitány ekkor 37 emberével küzdött ezernyi katona ellen. Július elején **foglyul ejtették 3 hű harcosával együtt, akik semmilyen körülmények között nem akarták elhagyni vezérüket.**

Jack kapitány perére a következő hónapban került sor. Sem védőt, sem tolmácsot nem biztosítottak az angolul rosszul értő modok főnökeinek. Kintpuasht három társával együtt **kötél általi halálra ítélték.** A tanúk között Horog Jim is szerepelt.

Az október 3-án történt kivégzést követő éjszaka ismeretlen tettesek kiásták Kintpuash testét, bebalzsamozták, majd a keleti falvakban ünnepség közepette közszemlére tették.

A 153 modok túlélőt az úgynevezett Indián Territóriumba küldték. 1909-ben, a törzs utolsó 51 tagja engedélyt kapott, hogy visszatérjen a klamaszok rezervátumába.

Háború a bölényekért

Az 1867-es Medicine Lodge-i szerződés értelmében a kamencsik, a kájovák, a sájenek, az arapahók és a síksági apacsok elfogadták a kormánynak azt a javaslatát, hogy Arkansasba költözzenek, ahol földet kaptak és folytathatták hagyományos életvitelüket. Amikor azonban a következő évben Sheridan tábornok a törzseket fegyvereik átadására hívta fel, és arra kényszerítette az

A fehérek által Jack kapitánynak nevezett Kintpuash állt a modok ellenállás élére. A fenykép fogsága alatt készült. Egy kirakatper során halálra ítélték és kivégezték.

indiánokat, hogy a kormány ellátmányából éljenek, az elégedetlenség hamar felütötte fejét.

Két kájova főnököt, Sze-tain-tet (Satanta) és Guipagót (Magányos Farkas) Custer ezredes találkozóra invitált, majd túsul ejtette őket, hogy népüket a kamencsik egy részével együtt új rezervátumba, és a bölényvadászat helyett földművelésre kényszerítse.

1870-ben az akadozó élelmiszerellátás miatt a törzs fiataljai Texasba lovagoltak bölényvadászatra. A bölények életét ekkorra már megzavarta a legelőiket átszelő vasút építése, a fehér vadászok pedig tízezerszámra gyilkolták le bőrükért az állatokat.

1871 tavaszán néhány kájova és kamencsi főnök nagy vadászatot szervezett. Azt remélték, hogy a rezervátum határain belül is fognak bölényeket találni, de a fehér vadászok egyre nagyobb méreteket öltő mészárlása megghiúsította terveiket. Úgy döntöttek tehát, hogy véget kell vetni az öldöklésnek. Az indiánok Satanta, Satank, Nagy Fa és más főnökök vezetésével hadiösvényre léptek. Először a Salt Creek melletti mezőn támadtak meg egy szekérkaravánt; egy tucat katonát lemészároltak, a maradékot szétszórták, a kukoricát szállító szekereket kifosztották, az öszvéreket pedig elhajtották.

A MODOKOK

A penuti nyelvet beszélő „déliek”, vagyis a modokok az Oregont és Kaliforniát elválasztó határ mentén éltek. A vadászó-gyűjtögető indiánok mesterei voltak a kosárfonásnak, amit számtalan célra használtak. Az 1848-as aranylázat követően több ezer aranyásó és telepes özönlött el területeiket, akik a törzsi földek tulajdonát akarták megszerezni. Ellenében a térség többi őslakos törzsével, amelyek szinte szó nélkül tűrték kiirtásukat, a modokok hosszú ideig tartó, kétségbeesett ellenállást kíséreltek meg.

Júniusban a béketárgyalásokra hívott Satantát, Satankot és Nagy Fát letartóztatták. Az idős Satankot megölték, miközben a bíróságra szállították, a két másik főnököt pedig kötél általi halálra ítélték, de ezt később életfogytiglanra változtatták.

A szabadlábbon maradt Magányos Farkast, a fehérek akaratának ellenszegülő kájovák főnökét több más főnökkel együtt Washingtonba hívták. A tárgyalások folyamán a kájova főnöknek sikerült kicsikarnia a kormánytól azt az ígéretet, hogy Satantát és Nagy Fát szabadon bocsátják.

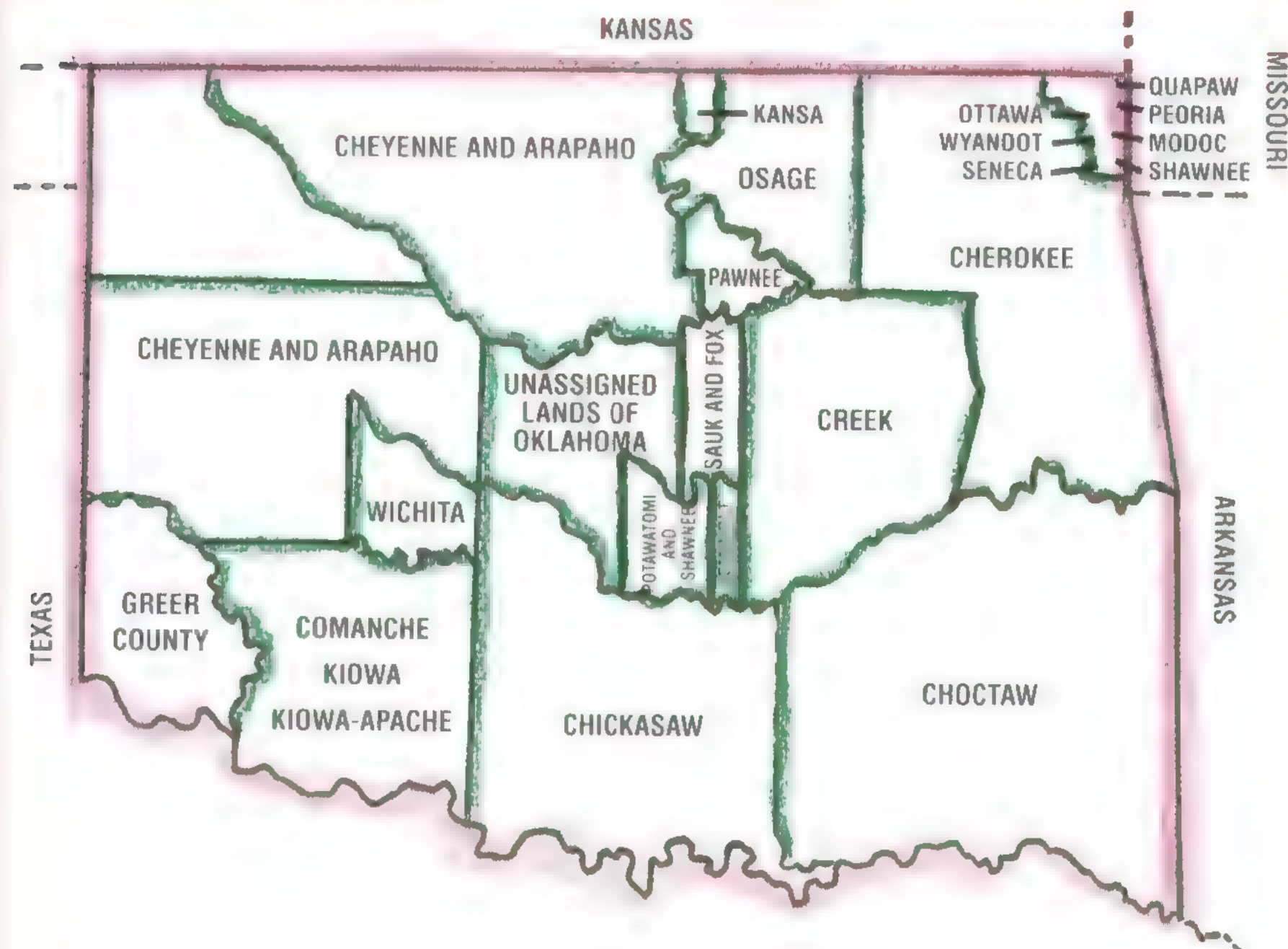
Időközben a kájovák és Quanah Parker, a huszonhét éves félvér főnök kuahadi kamencsijei továbbra is hadiösvényen maradtak. 1872. szeptember 29-én a McClellan Creek mellett a katonák megtámadták Hím Medve békés faluját, melynek lakói éppen a télire való hús szárításával voltak elfoglalva. A lovasok több mint harminc kocsoteka kamencsit öltek meg, 124-et foglyul ejtettek, ezernél több lovat hajtottak el és porig égették a falut.

1874 tavaszán a síksági indiánok megélhetését is biztosító bölények egyre nagyobb arányú mészárlása láttán Quanah Parker kuahadi kamencsijei, egy Isati nevű varázsló látomásaitól is fel-tüzelve, szövetséget ajánlottak a többi törzsnek a bölények megmentése és a mészárlás felelőseinek megbüntetése céljából. A felhíváshoz csatlakozott a sá-jenek és az arapahók egy része, valamint az időközben szabadlábba helyezett Satanta és Magányos Farkas kájovái is.

1874. június 26-án körülbelül 700 harcos érkezett Adobe Walls-ba, a vadászok egyik fő utánpótlási bázisára. Tíz évvel azelőtt, Christopher „Kit” Carson ezredes ugyanezen a helyen tűzérével

A bölényvadászat során a síksági indiánok nem csak hónapokon át eltartható élelmet szereztek, hanem nyersanyagot is ruháikhoz, házaikhoz és eszközeikhez.

1876-ban különböző vidékekről származó törzseket kényszerítettek az Indian Territóriumba. Néhány évvel később ezt a területet is leszüktették. 1907-ben az Indian Territórium fennmaradt részei Oklahoma államhoz kerültek.

AZ INDIÁN TERRITÓRIUM

Az 1820-as években az volt az általános vélemény, hogy egy indián kolonizációs terület létrehozása a Mississippitől nyugatra fekvő erdőkben végleg megoldhatta volna a bennszülöttek egy helyre való telepítését. Így azok nem álltak volna a „fejlődés útjába”, földjeiket pedig a fehér telepesek szerezhették volna meg. Amikor a törzsek egymás után vereséget szenvedtek, vagy szerződések által lemondtak földjeikről, át kellett volna költözniük az említett területre.

Akik szerették volna megkímélni az indiánokat a további erőszaktól – sok fehér is volt köztük –, támogatták azt az elképzelést, hogy az indiánok kapjanak egy olyan területet, ahol végre békében élhetnek.

1830-ban hozták létre az Indián Territóriumot, helyét pedig a mai Oklahoma állam területén jelölték ki. 1834-ben a kormány kinyilvánította azt a szándékát, hogy a Territóriumban az indiánokat „civilizálás” céljából gyakorlatilag a világtól elzárva kell tartani. Folyamatosan kényszerítették ide a legkülönbébb kultúrákhoz tartozó törzseket, a síksági indiánokat (paunik, omahák, mizurik, szíúk, sájenek, arapahók, kájovák, kamencsik), az északnyugati törzseket (májemik, potavatómik, ottavák, saunik, szenekák, szókok és fokszok), a délkeleti törzseket (csaktók, csiakaszkók, krikek, cserokik, szeminolok).

A Territóriumban nem jött létre helyi kormányzat, minden törzs saját magát irányította, többek között azért, mert életmódjuk nagyon eltérő volt. A Territóriumba vándorlásuk alatt a törzseknek számos viszontagsággal kellett szembenézniük, a hosszú út, a környezet és az éghajlat változása sokszor katasztrofális következményekkel járt, amelyek néhány törzset a kihalás szélére sodortak.

1850-től kezdve a Territórium területét a kormányzat folyamatosan csökkentette, hogy helyet adjon az újonnan érkezett fehér telepeseknek. 1877-ben a kormány felparcellázta az egész Territóriumot, így minden egyes indián szabadon rendelkezett a neki juttatott földdarabbal. Ezt szabadon eladhatták, a fehérek pedig sokszor nevetségesen alacsony áron jutottak hozzá az indiánok parcelláihoz. 1890-ben ezekből a földekből jött létre Oklahoma állam, 1907-ben pedig a maradék földeket is Oklahomához csatolták.

súlyos vereséget mért a kamencsik és kájovák egyesített erőire, sőt téli raktáraikat is felégette. 27-én reggel az indián lovasok támadásba lendültek, de nem tudtak áttörni a vadászok ismétlődőfegyvereinek tűzfüggönyén, és 15 halottat hátrahagyva, visszavonultak.

A következő hónapokban a kájovák és a kamencsik nagy része a katasztrofális élelmiszerhiány miatt elhagyta a rezervátumot, és összetűzésbe keveredett a katonákkal. **A rezervátumból megszökött indiánok a Palo Duro kanyon felé menekültek, itt táboroztak ugyanis a kua-hadik.** Ez a terület a bölények szinte utolsó menedéke volt, patakokkal, forrásokkal és vízesésekkel díszített valóságos oázis, ahol a vízfolyások bőségesen öntözték a füvet, és csak néhány ösvényen át lehetett elérni.

Az indiánok faluját azonban felfedezték a katonák, és a lovasság szeptember végén meg is támadta. A harcosok védekezése – csak hárman estek el – lehetővé tette, hogy

Satanta, a kájovak egyik főnöke. Custer tartoztatta le egy beketárgyalás alkalmával. Később szabadon engedték, és fellazadt törzsének élére állt. A megadás után a börtönben öngyilkos lett.

az asszonyok és a gyerekek elmeneküljenek. A katonák felgyújtották a falut, megsemmisítették a téli élelmiszertartalékokat, és leölték a kanyonban legelésző mintegy 1500 lovat.

1875 februárjának végén, a rendkívül hideg téltől elcsigázott Magányos Farkas 252 kájova harcossal megadta magát. Június elején követték őket a Quannah Parker vezette kuahadi is. A bebörtönzött Magányos Farkas egy év múlva halt meg, Satanta háromévi fogság után öngyilkos lett. Quannah Parker, aki a végső megadásig soha nem írt alá semmilyen szerződést, a későbbiekben fontos szerepet játszott a peyote-rítus körül kialakult pánindian vallás terjesztésében.

Kájova harci pajzs

A Skull Cave-i csata

1876. december 28-án a Crook tábornok által az apacsok ellen vezetett hadjárat során az Egyesült Államok hadseregének egy osztaga elérte a yuma nyelvcsaládhoz tartozó javapai indiánok egy csoportját. Ez a csoport többször kimutatta már ellenérzéseit a fehér ember hódító törekvéseivel szemben, a rezervátumban elszenvedett nélkülözésekbe belefáradva a szökést választotta, hogy visszatérhessen hagyományos életmódjához.

Quannah Parker a kuahadi kamencsik egyik főnöke hadiösvenyre vezette népet, de 1875-ben meg kellett adnia magát. Később fontos szerepet játszott az ugynevezett „peyote-vallás” elterjesztésében.

Kamencsi harci pajzs

*A peyote-ritus folyamán
használt legyező*

A javapaik a később Skull Cave-nek hívott, a Mazatzal-hegy-ségben található Salt River kanyon egyik barlangjában foglaltak hadállást, és egymás után verték vissza a katonák támadásait. A harcok során 75 javapai halt meg, végül pedig a túlélőket a San Carlos apacs rezervátumba vitték.

Csata Rosebud mellett

1870-től kezdve Black Hills-en, a Fekete Hegyeken felfedezett arany aranyásók egyre nagyobb tömegét vonzotta a sziú, sájen és arapahó harcosok által Paha Sápának nevezett, és a világ közepének tartott helyre, ahol az indiánok a Nagy Szellemmel beszélgethettek. A fehérek semmibe vették azt az 1868-ban kötött szerződést, amely ezt a területet örök időkre az indiánok birtokában hagyta.

A helyzetet csak súlyosbította, hogy megindultak egy új **vasútvonal** építési munkálatai. A robbanásig feszült helyzetben a fehérek egy sereg élén a helyszíntre küldték az indiánok által ez alkalommal Minden Rablók Fejének nevezett George Custer ezredest, de a katonai beavatkozás nem nyugtatta meg a kedélyeket.

Sőt, Custer rögtön azt jelentette, hogy a kérdéses hely „a fűvek gyökerétől lefelé arannyal van telve”.

A Vörös Felhő és Pettyes Farok által vezetett sziúk ekkor az északkelet-nebraskai rezervátumban éltek, de

Crook tábornok, az indián háborúk veteránja

az elszenvedett nélkülözések miatt egyre nagyobb elégedetlenség mutatkozott körükben. A fiatal harcosok végül is a húgpapá Tasunka Vitko (Ülő Bika) és az oglala Tatanka Yotanka (Fékevesztett Ló) vezetésével csapatokba kezdtek szerveződni. A két főnök soha nem egyezett bele, hogy rezervátumban éljen és a fehérektől még az élelmet sem fogadták el.

A kormány, ahelyett hogy az aranyásókat távolította volna el a Fekete Hegyeiről, a sziúkat igyekezett meggyőzni, hogy hagyják el a szent helyet és vonuljanak át egy másik területre. Az 1868-as szerződés egyik záradéka azonban kimondta, hogy a rezervátumban földet csak abban az esetben lehet a fehéreknek átadni, ha ahhoz a felnőtt férfiak legalább háromnegyed része beleegyezik. A fehérek javaslata tehát eleve abszurdnak tűnt. Nem csak Ülő Bika és Fékevesztett Ló nem vett részt a tárgyalásokon, hanem Vörös Felhő és Pettyes Farok is visszautasították a kormány igényeit.

Skalptartóra erősített scalp.

Miután nyilvánvaló volt, hogy a törzsfőnököket nem lehet meggyőzni, a küldöttek visszatértek Washingtonba. Azt javasolták a kongresszusnak, hogy ne vegyék tekintetbe az indiánok akaratát, hanem határozzanak meg egy összeget, amelynek fejében a hegyeket megvásárolják, majd az indiánokat kész tények elé állítják. Az *Indian Bureau* is azt a véleményt hangoztatta, hogy az átköltözés megtagadása az „ellenséges” indiánok részéről komoly fenyegetésnek teszi ki az egész rezervátumrendszert, a problémát pedig egyszer és mindenkorra így kell megoldani.

A rezervátumokon kívül tartózkodó indiánok tehát ultimátumot kaptak, amelyben felszólították őket, hogy 1876. december 31-ig jelenjenek meg a katonai hatóságok előtt. Miután Ülő Bika, Fékevesztett Ló és más törzsfőnökök nem fogadták el az ultimátumot, sőt a nélkülözések miatt más oglala és apacs csoportok is elhagyták a rezervátumot, a kormány február 7-én parancsot adott Sheridan tábornoknak, valamint két helyettesének Crook és Terry tábornoknak a katonai műveletek megkezdésére.

Március 17-én a hadsereg megtámadott egy békés, oglalák és apacsok által lakott falut. A katonák felgyújtották a *tipiket*, elvezették a lovakat, mialatt a harcosok az öregek, az asszonyok és a gyerekek menekülését fedezve, súlyos veszteségeket okozva szembeszálltak velük. A falu népe, miután visszaszerezték az elrabolt lovak egy részét, Két Hold, Kis Farkas, Öreg Medve, Fehér Bika és Alacsony Kutya vezetésével Fékevesztett Ló falujába menekült. Fékevesztett Ló északra, a Tongue folyó torkolata mellé vezette őket, ahol Ülő Bika hűgpapái töltötték a telet. Hamarosan Sánta Szarvas mnígóvózsú indiánjai, majd feketelábok és egyéb sájen és arapahó csoportok is csatlakoztak hozzájuk. Több ezer indián táborozott tehát Rosebud mellett, hogy megtartsák a Napot Néző Tánc éves rítusát.

Június közepén az indiánok észrevették, hogy a kékkabátosok arra készülnek, hogy meglepetésszerűen, éj-

szaka támadják meg a falut. Ezért a döntésért a parancsnokok drágán megfizettek. Az indiánok ugyanis megelőzve Crook tábornok hadmozdulatait, június 7-én Fékevesztett Ló, Ülő Bika és Két hold vezetésével, mintegy hétszázan megütköztek a körülbelül ezernyi katonával, akiket 300 varjú és sósóni is segített.

A fel-alá vágató lovas indiánok Fékevesztett Ló terve szerint arra törekedtek, hogy mindig védekezésre kényszerítsék, és megosztva tartsák a katonákat. A stratégia bevált, a következő nap hajnalán a súlyos veszteségeket szenvedett katonák kénytelenek voltak visszavonulni.

Két Hold sájen főnök. 1876 tavaszán abban a faluban tartózkodott, amelyet a katonák megtámadtak, miután az indiánok rezervátumba költözését elrendelő ultimatum lejárt.

Csata Little Big Horn mellett

A Rosebud melletti diadal után a lakotákból, sájenekből és arapahókból álló tábor a Kővér Fű völgyébe (Little Big Horn, Kis-Nagy Szarv folyó) vonult. A folyó mentén mintegy öt kilométer hosszan húzódtak a *tipik*. Fekete Jávorszarvas lakota sámán szerint körülbelül tízezer ember táborozott itt. A sájen Kum-Mok-Quiv-Vi-Ok-Ta (Faláb) emlékeit megörökítő könyv szerkesztője szerint pedig az indiánok legalább tizenkétezen voltak, de ezek között csak 1800–3000 harcos volt. Russel Means, az *American Indian Movement* híres oglala aktivistája szerint viszont a táborban nem voltak többen ezeröttszáznál. A hűgpapák a tulajdonképpeni tábornál magasabban, egészen délre ütötték fel sátraikat, nem messze a feketeláboktól. Észak felé haladva, a hűgpapák alatt táboroztak az itacipcsók, a mnígóvózsúk, az oglalák és a brülék. Legészakabbra a sájenek ütöttek tábor.

1876. június 25-én néhány felderítő katonai oszlopot észlelt a közelben, és a katonákhoz legközelebb táborozók csaptak össze Custer Hetedik Lovasezredével.

Tollakkal diszitett, bőrből készült lakota harci pajzs

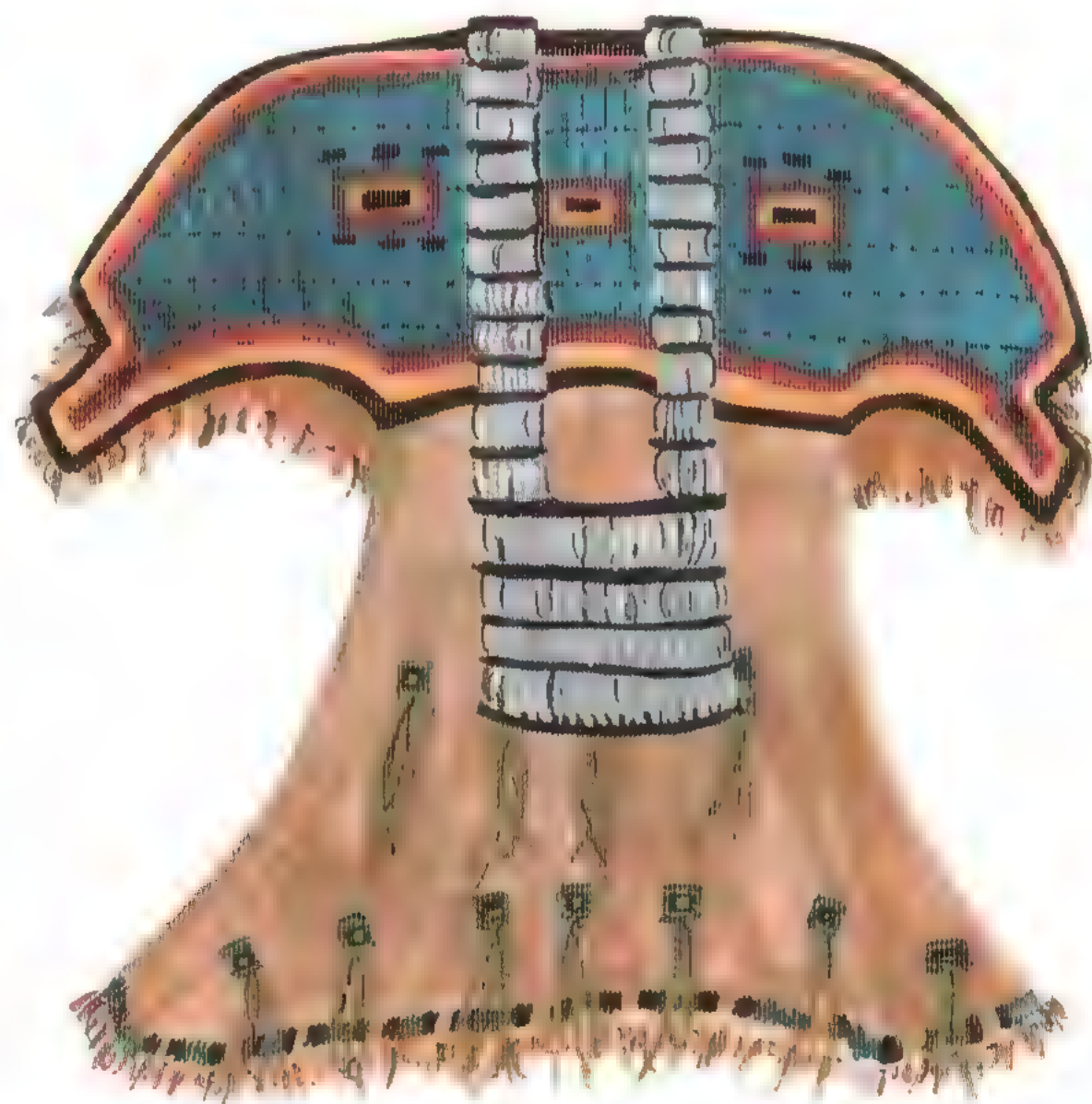

Festéssel díszített lakota bőrpajzs és tollakkal ékesített hadilandzsa.

A tábornok Reno őrnagy scout-jai fedezték fel. Terry tábornok terve szerint Custernek dél felől, míg a többi katonának északi irányból kellett volna támadnia. Amikor azonban a becsvágyó Hosszú Haj az indiánok közelébe ért, nem tudta megfékezni magában a dicsőségvágyat, nem várta be Terry és Gibson osztagait, hanem egyedül kezdett támadásba. Katonáit négy csapatra osztotta szét, és minden csoport különleges feladatot kapott. Custer, alulbecsülve az ellenség számát, parancsot adott a támadásra.

Reno őrnagy a tábor legdélebbi pontján, a feketelábok ellen indított támadást, de a Gall által vezetett húgpápák, oglalák és mnígóvózsuk felbukkanása lehetővé tette, hogy az asszonyok és gyerekek biztonságba kerüljenek. Az indiánok ezután gyors ellentámadásba mentek át, amivel az őrnagy embereit elvágták az osztag másik felétől. Fékevesztett Ló és Két Hold közben Custert ellen fordult, megtámadták az osztag oldalszárnyát és utóvédét. A harc elmergesegett, Custer embereit pedig hamarosan körbezárták. 265 katona, köztük Custer is a csatamezőn lelte halálát, míg az indiánok vesztesége nem haladta meg a harminc főt.

Sastollból és emberi skalpokból készült rojtokkal díszített lakota bőring. Minden bizonnyal egy harcos viselte.

A SZIÚK

A sziúk (sioux) neve valószínűleg a franciák nyelvferdítéséből ered. A sziú gyűjtőnév, amely a nyelvi különbségek figyelembevételével három, valamikor egységes törzset alkotó fő népcsoportra osztható: lakoták (az emberek) vagy tetonok, a legnagyobb és legerősebb népcsoport, a sziúk nyugati ága, a tulajdonképpeni síksági sziúk; dakoták vagy szantítk, a keleti sziúk; janktonok vagy nakoták, a középső területeken élő sziúk. A sziú nyelvcsaládhoz tartozó, hasonló dialektusokat beszélő népcsoportok kultúrája is sok rokon elemet tartalmazott. Az ősi szokások szerint hét törzssre oszlottak, ezek a törzsek alkották a Tanács Hét Tüzét (*Oceti Sakowin*).

A történelem úgy hozta, hogy csak a lakotákat illették a sziú névvel, akik szintén hét alcsoportra, az úgynevezett *oyate*-kre ('nép') oszlottak (időnként őket is a Tanács Hét Tüzének hívták): oglalák, szicsnguk vagy brülék, mnígóvózsuk, húgpápák, szihazapák vagy feketelábok, itacipcsók vagy Sans Arcok és oohenonpák vagy két üstök.

Reno megmaradt katonái egy közeli dombon ásták be magukat, és ellenálltak az egész éjjel tartó támadásnak. Amikor azonban az indiánok észrevették, hogy nagyobb létszámú erősítés tart a tábor felé, a főnökök parancsot adtak a sátrak bontására. A csoportok különböző irányba tartottak, így elkerülhették, hogy a katonák egyesült erővel vegyék őket üldözőbe, és külön-külön nagyobb esélyük volt a téli tartalékok összegyűjtésére is.

A Little Big Horn melletti súlyos vereség után a kormány úgy határozott, hogy megbünteti az indiánokat, közülük is leginkább azokat, akik a rezervátumokban éltek, így a csatában nem vettek részt, viszont könnyen meg lehetett őket találni. Sherman tábornok lett a lakota territóriumon található összes rezervátum katonai parancsnoka,

Oglala fejdísz a múlt század második feléből. Több mint hetven sastoll díszíti.

George Armstrong Custer egyik utolsó képe a Kis-Nagy Szarv melletti csata előtt. Custer a Hetedik Lovasrezred katonáival együtt esett el a csatában.

és hadifogolynak nyilvánított minden ott található indiánt. Augusztus 15-én elfogadták azt a törvényt, amely az indiánokat megfosztotta a Powder folyóhoz és a Fekete Hegyekhez fűződő minden joguktól. Az 1868-ban kelt szerződést azzal a kifogással nyilvánították semmisnek, hogy azt az indiánok megszegték. Új bizottság jött létre azzal a feladattal, hogy meggyőzze a törzsek vezetőit: írják alá azt a szerződést, amely a Fekete Hegyeket az Egyesült Államok kormányára ruházza át, és amely szerint a rezervátumokat a Missouri folyó mellé telepítik át. A bizottság azzal fenyegette az indiánokat, hogy a rezervátumoktól megvonják az ellátást, mindenkit Oklahomába költöztetnek át és elkobozzák az indiánok fegyvereit és lovait. A fenyegetés hatására Vörös Felhő, Pettyes Farok és a velük élő indiánok, valamint a lakota territórium rezervátumaiban élő törzsfőnökök végül is aláírták a szerződést. Az 1868-as szerződés záradékát rögtön úgy módosították, hogy a férfiak háromnegyedes többsége csak a békés indiánokra vonatkozik, és semmiképpen sem azokra, akik a rezervátumokon kívül tartózkodnak.

Csaták Little Big Horn után

A Kis-Nagy Szarv melletti vereség után az Egyesült Államok hadserege jelentős erőket koncentrált a csatában részt vett sziúk, sájenek és arapahók felkutatására.

Szeptember 9-én Mills kapitány csapata Slim Buttes közelében megtámadta Amerikai Ló faluját. Az itt lakó

oglala sziúk és minígóvózsuk visszaverték ugyan a támadást, de Amerikai Ló elesett a harcban, míg a falu lakói nagy részének sikerült elmenekülnie. A katonák lerombolták a falut, a túlélők pedig Ülő Bikánál kerestek menedéket, aki 1877-ben népét a kékkabátosok üldözései elől Kanadába vezette.

November 25-én Crook lovassága Ronald Mackenzie parancsnoksága alatt megtámadta Tahmelapasme (Tompá Kés) sájenjeinek táborát. A Wyoming államban a Powder folyó mellett üttött táborban sok sájen talált menedéket, akik Vörös Felhő rezervátumából szöktek meg, miután a hadsereg felfüggesztette az utánpótlást. Az éjszaka folyamán hadrendbe állt katonák a pauni zsoldosok rohamra után, hajnalban támadták meg a táborát. A harcosok megpróbálták fedezni az asszonyok és a gyermekek menekülését, miközben a katonák felgyújtották a tipiket, és leöldösték az indiánok lovait. A szökevények,

Gall, a Kis-Nagy Szarv melletti csatában részt vevő hugpapa törzsfőnök

A Kis-Nagy Szarv melletti csatát ábrázoló fantáziarajz 1876-ból

Az oglala Alacsony Kutya
kituntette magát a Kis-Nagy
Szarv melletti csatában

akik közül legalább tizen meghaltak a metsző hidegben, háromnap, reménytelennek látszó menetelés után érték el Fékevesztett Ló táborát.

Nem sokkal ezután Fékevesztett Ló emberei, a hidegtől és az éhségtől meggyötörve úgy döntöttek, hogy követeket küldenek a lakoták által Medve Bundának hívott Miles tábornokhoz. A követségbe induló csoportot azonban megtámadták a hadsereg szolgálatában álló varjú zsoldosok, így Fékevesztett Ló, táborával együtt ismét költözni kényszerült.

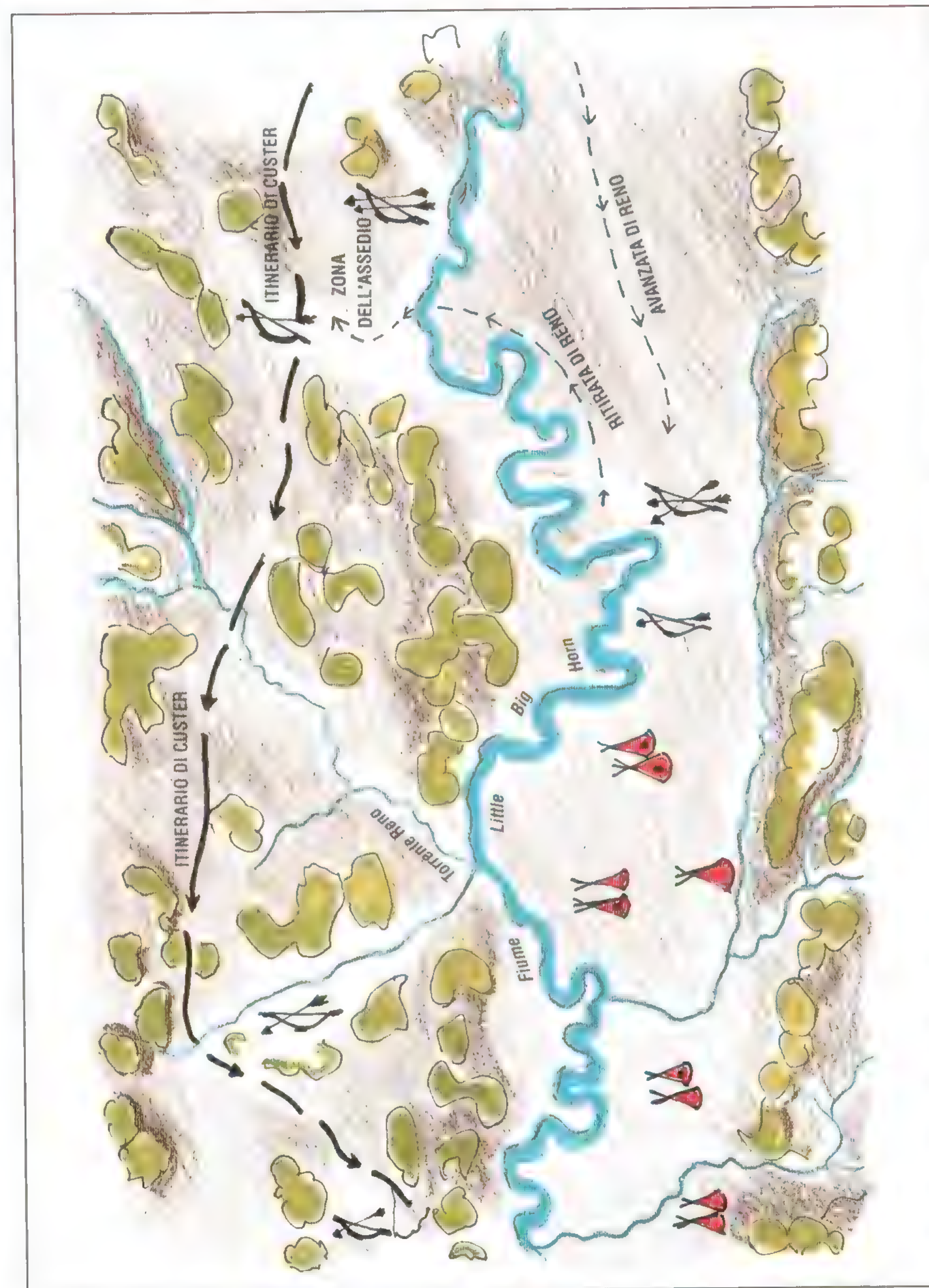
1877. január 8-án Miles Battle Butte mellett rátalált a dakoták táborára, és azonnal megtámadta. Az indiánok nagy része a he-

gyek irányába menekült, míg a néhány bátor harcosból álló utóvéd legalább négy órán keresztül feltartóztatta a katonákat, miután egy kanyonba csalták őket. Miles ezután katonáival együtt visszavonult, Fékevesztett Lónak pedig népe maradékával együtt sikerült elérnie a Little Powder menti területet, ahol ismét tábort vert.

Április közepén Felhőket Érintő mnígóvózsui és egy csapatnyi icatipcsó a megadás mellett döntött, miután erre Pettyes Farok a kormány nevében felszólított őket. A hónap végén, miután ígéretet kapott rá, hogy népe a Powder folyó mellett kap rezervátumot, Fékevesztett Ló a Robinson-erődbe vezette éhségtől már félholt embereit.

Az ígéret teljesítése késett, így Fékevesztett Ló felkészült, hogy népével együtt elhagyja a Robinson-erőd melletti táborát. Szeptember 5-én azonban letartóztatták, és a börtön felé haladva az egyik ór bajonettjével megöltte. Harmincöt éves lehetett.

A következő oldalon: a Kis-Nagy Szarv melletti csata vázlata

Vasikun Tasunka (Amerikai Ló), Vörös Felhő veje és az Oglalák Köpenyének Hordozója. A Kis-Nagy Szarv melletti csata után halt meg, amikor faluját a katonák megtámadták.

A sájenek kapitulációja és szökése

A lig egy évvel a Kis-Nagy Szarv melletti csata után Tompa Kés, Kis Farkas és Erdei Disznó mintegy ezer sájen harcosa adta meg magát a Robinson-erődben, ugyanott ahol Fékevesztett Ló oglalái is megadásra kényszerültek. Két Hold csapata, körülbelül 350 ember, akik a csata után különváltak, Miles tábornoknak adta meg magát a Keogh-erődben.

A Robinson-erődbe összegyűlt sájenekkel közölték, hogy nem élhetnek tovább a sziúkkal a rezervátumban, hanem Oklahomába kell menniük, az úgynevezett Indián territóriumba, ahol rokonaik, a déli sájenek éltek. Közel száznapos utazás után, 1877. augusztus 5-én érkeztek meg a sájen-arapahó rezervátumba.

Hamarosan súlyos nehézségekkel kellett szembenéznük: az akadozó élelmiszerellátás, a szokatlan éghajlat és a kifejezetten rossz életfeltételek közepette a malária és a kanyaró folyamatosan szedte áldozatait.

Kis Farkas Miles tábornokhoz fordult, feltárta népe tragikus helyzetét, és engedélyt kért, hogy visszatérhessenek elhagyott területeikre.

A tábornok válasza nem elégítette ki az indiánokat, ezért Kis Farkas, Tompa Kés és Erdei Disznó szeptember 10-én hajnalban 300 ember élén elhagyta a rezervátumot (a harcosok alig százan voltak). Néhány nappal később a katonák utolérték őket, de rövid tűzpárbaj után az indiánoknak sikerült kitörniük, és folytatták a menekülést. Hamarosan tízezer katona és háromezer ön-

Sziú harci ing a múlt század második feléből

kéntes – farmerek, cowboyok és telepesek – vette üldözőbe őket. A hónap második felében a katonák legalább öt ízben beérték az indiánokat, de azoknak szekerek és ágyúk számára járhatatlan utakon mindig sikerült lerázni üldözőiket.

Hathetes út után a fáradtságtól és éhségtől elcsigázott sájenek elhatározták, hogy szétválnak. 150 ember Tompa Kés vezetésével Vörös Felhő faluja felé tartott, 50 férfi, 43 nő és 38 gyerek Kis Farkassal az élen viszont észak irányába indult.

Október 23-án, kétnapi járóföldre a Robinson erődtől a katonák bekerítették, és az erődbe vezették őket. Itt barakkokban kaptak szállást, Caleb Carlton ezredes pedig igen emberségesen bánt velük. Őt azonban hamarosan leváltották, az új parancsnok pedig a kormány döntése értelmében parancsot adott a rezervátumba való visszatelepülésre.

A fehérek által Holló Királynak hívott Kangi Yatapika, a hűgpápa sziúk egyik főnöke 1881-ben adta meg magát

Január első felében a sájenek újra megszöktek. Az éj leple alatt elhagyták az erődöt, de a katonák rögtön utánuk eredtek és hamarosan be is kerítették a szökevényeket. Az egyórás küzdelemben a harcosok fele elesett, számtalan nőt és gyereket menekülés közben lőttek le. 32 sájennek mégis sikerült megmenekülnie, hatan pedig Tompa Késsel együtt a közeli sziklák között rejtőztek el. A 32 szökevényt Hat Creek Bluffs közelében érték utol a kékkabátosok, és csak kilencen éltek túl a lovasság támadását. A Tompa Kés vezette kis csoport viszont elérte a Pine Ridge melletti rezervátumot, ahol Vörös Felhő élt.

Kis Farkas és emberei a jeges folyóparton ásott gödrökben vészelték át a telet. Tavasszal azonban a fehérek őket is felfedezték, és a montanai Keogh-erődbe vitték őket.

A népörszik „hosszú menetelése”

A múlt század elején a numipuk vagy népörszik (átfürt orrúak) három nagyobb csoporthoz tartozó kisebb közösségekben éltek. Hetven éven át békében éltek a fehérekkel, de a telepesek egyre nagyobb hullámokban özönlöttek el területeiket. 1855-ben a törzs egy része arra kényszerült, hogy földjei jelentős részét átengedje a fehéreknek.

A legdélebbre, a Wallowa-völgyben a mai Oregon területén élő, legnépesebb népörszi csoport, élükön a fehérek által Öreg Joseph-nek nevezett Tu-Eka-Kassal, a Wal-lam-wat-kin csoport vezetőjével, nem volt hajlandó elfogadni a szerződést. 1863-ban is ugyanígy ellenszegültek, amikor már a sokadik szerződés próbálta leszűkíteni a törzs területeit az aranyásók javára. A népörszik eredetileg

26 000 négyzetkilométeres rezervátuma 2600 négyzetkilométerre csökkent, és nem foglalta magába a Wallowa-völgyet.

1871-ben, Öreg Joseph halálakor, fiai, Alikut és a fehérek által Joseph-nek hívott Hin-Muttoo-Yah-latkekt (más átírások szerint Hein-mot Too-ya-la-kekt vagy Highn'moot Tooyalakekt, a Hegyek Felé Vonuló Mennydörgés, vagy Hegyekben Visszhangzó Mennydörgés) kerültek a helyére.

Amikor a kormány képviselői felszólították a népörsziket, hogy hagyják el a Wallowa-völgyet, és vonuljanak a Lapwai rezervátumba, Joseph és Alikut megtagadták az engedelmisséget. 1873-ban Ulysses Grant, az Egyesült Államok elnöke hozzájárult ahhoz, hogy a népörszik továbbra is ott élhessenek, ahol emberemlékezet óta éltek.

1875-ben az aranyásók és a farmerek nyomására visszavonták az engedélyt. A Wallowa-völgyet megnyitották a telepesek előtt, a népörsziket pedig felszólították, hogy vonuljanak át a Lapwai rezervátumba. 1877-ben Howard tábornok kapta a megbízást, hogy katonáival érvényt szerezzen a kormány utasításának.

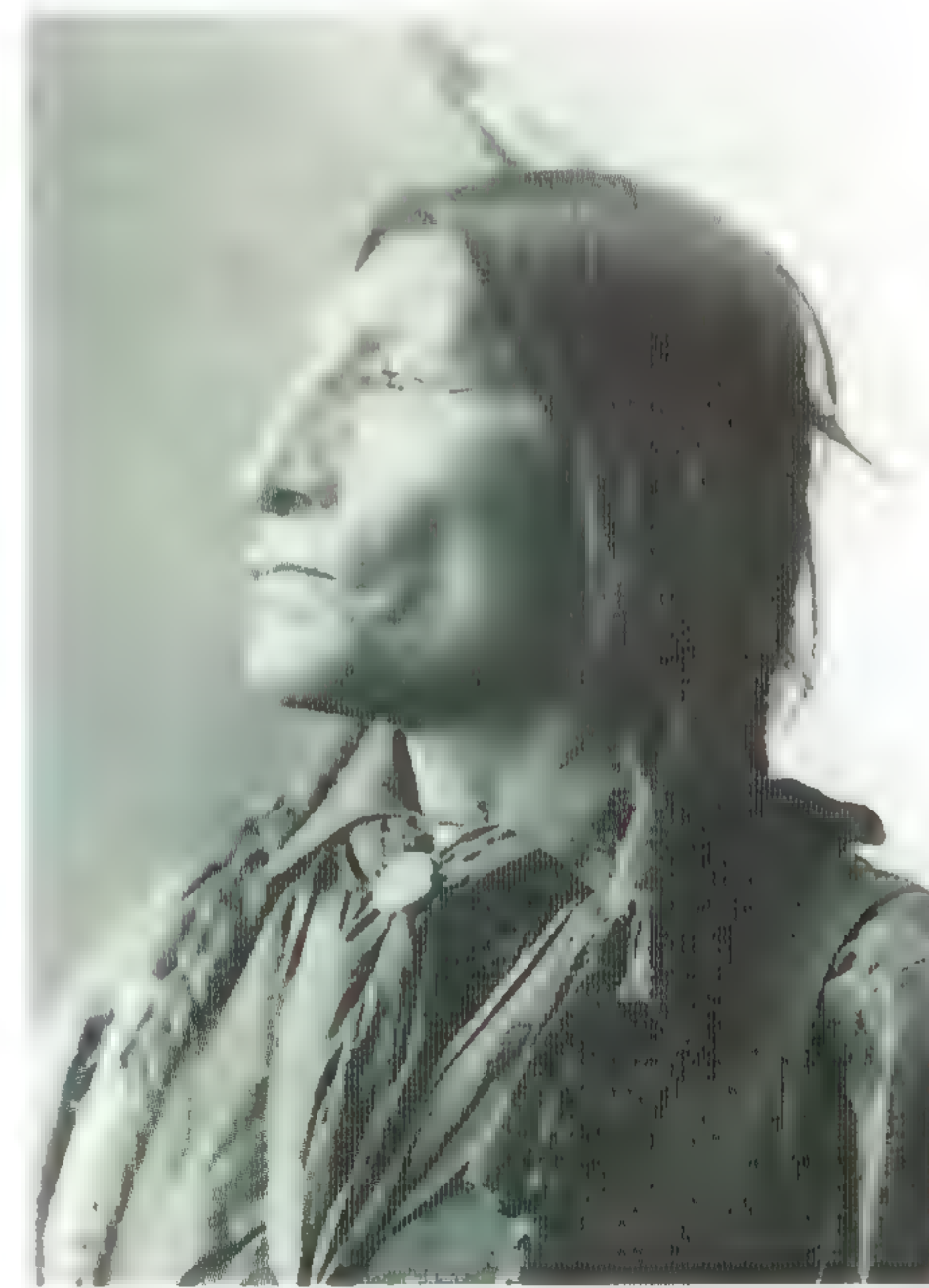
1877 májusában a találkozóra hívott törzsfőnökök – Joseph, Fehér Madár, Appus-wa-vite (Tükör), Alikut, valamint Tuhulhucut tewat, Smohalla próféta „Álmodók” kultuszának prédikátora – szembeszegültek a kormány utasításaival. Howard letartóztatta Tuhulhucutot és 30 napot adott a népörszिकnek, hogy elhagyják Wallowát.

A vérontást elkerülendő, a népörszik összeterezték állataikat és elindultak a rezervátum felé. Egy folyón történő átkelés közben azonban a fehérek egy csoportja elrabolta az indiánok néhány jószágát. A harcosok megtámadták a fehéreket, és nagy részüket lemészárolták.

Egy évvel a Kis-Nagy Szarv melletti csata után Fahmelapasme (Tompá Kés) sájenjeivel együtt a Robinson erődben adta meg magát. A nyomoruságos életkörülmények miatt azonban kitört a rezervátumból, de a katonák véresen toroltak meg szökeését.

Sájen harcos

Ennek ürügyén az indiánok által Egy Kéznek nevezett Howard katonái a népörszik üldözésébe kezdtek. A haj-sza 2700 kilométeren át több mint négy hónapig tartott. Június 17-én került sor az első összetűzésre a Fehér Madár kanyonban. A katonák rálöttek a népörszik egyik követére, mire az indiánok becsalták őket a kanyonba, és közülük 37-et megöltek. A harc közben a nőket és a gyerekeket sikerült megmenteni.

Néhány nappal később Tükör emberei Joseph csoportjához csatlakoztak, miután a katonák megtámadták a Clearwater mentén fekvő békés népörszi táborát. Howard csapatai megint vereséget szenvedtek, 12 katona esett el, a sebesültek száma legalább húsz volt.

A népörszik egyesített erői ezután a Clearwater folyó mentén délkelet felé vonultak. A kétszáz harcost, a mintegy négyszáz nőt és gyereket, valamint a 2000 lóból álló ménest több mint kétezer katona üldözte. Július 10-én katonákból és önkéntesekből álló vegyes csapat tá-

madt a népörszikekre. A következő napon a Tuhulhucut, Szivárvány és Alokut vezette harcosok megvédték a táborát a meglepetésszerűen rájuk mért támadástól, sőt ügyesen taktikázva megint csak súlyos veszteségeket okoztak Howard embereinek. Ez alkalommal 23 katona halt meg, negyven pedig megsebesült.

A súlyos támadás ellenére a Főnökök Tanácsának sikerült megszerveznie a falu kiürítését, de így az indiánoknak hátra kellett hagyniuk felszerelésük és élelmük nagy részét. A népörszik elhagyták a törzsi területeket és Montana felé indultak, ahol a varjú indiánok segítségére számítottak. Július közepén a népörszik elérték a Lolo hágót. Itt azonban egy csapat katona útjukat állta, és a törzsfőnökök minden igyekezte ellenére a kékkabátosok nem engedték áthaladni az indiánokat.

Joseph volt a népörszik 2700 kilométeres, több mint négy hónapig tartó „hosszú menetelés”-ének egyik főszereplője. A megadás után bebörtönöztek. 1904-ben halt meg.

A harcosok ekkor színlelt támadást hajtottak végre a katonák állásai ellen, és figyelmüket kijátszva átkeltek a hágón, majd folytatták útjukat Montana felé.

A népörszik az általuk jól ismert Big Hole vadászterületére igyekeztek. Augusztus 9-én itt érte őket utol Gibbon ezredes osztaga. A támadásra hajnalban került sor, és a katonák azt a parancsot kapták, hogy ne ejtsenek foglyokat, sem asszonyokat, sem gyerekeket. A népörszik gyorsan felocsúdtak az első meglepetésből. Joseph a nem harcolók menekülését biztosította, Fehér Madár pedig ellentámadást indított, és a katonákat több napon át tartó küzdelemre kényszerítette. Maga az ezredes is megsebesült, ezért ragasztották rá az indiánok az Aki Kétszer Sántít nevet.

A meglepetésszerű támadás során mintegy nyolcvan indián lelte halálát, a nők és a gyerekek több mint kétharmada. A katonák 35 embert veszítettek, a sebesültek száma 33 volt.

A Big Hole-i csata után Howard tábornok újra a népörszik nyomába eredt. Az indiánok ezért Szökellő Jávorszarvas (a fehérek Poker Joe-nak hívták) vezetésével újra dél felé fordultak. Felkapaszkodtak a Big Hole völgyének nyugati oldalán, hogy elérjék a 3000 méter magasan lévő, ma Targhee-nek nevezett hágót. A népörszik váratlanul rajtaütöttek a katonák táborán, és elvitték utánpótlásukat, valamint teherhordó öszvéreiket. Ezután továbbvonultak, és a Camas Creek völgyébe értek.

Augusztus 20-án a népörszik az őket üldöző osztagot a Camas egyik völgyében csapdába csalták, így újabb előnyre tettek szert, és tovább folytathatták útjukat az 1872-ben létrehozott első amerikai nemzeti parkba, a montanai Yellowstone Parkba.

Howard tábornok katonái és a Sturgis ezredes parancsnoksága alatt újjászervezett Hetedik Lovasezred szeptember végén elzárta a menekülők útját. A népörszik átvágtak a nemzeti parkon, majd Canyon Creeknél ütköztek meg a katonákkal. Az indiánok most is az asszonyok, a gyerekek és az öregek menekülését

igyekeztek biztosítani. A katonák mellett varjú indiánok is harcoltak, akik pónilovaikon üldözőbe vették őket. A népörszik azonban visszaverték Howard és Sturgis támadását, sőt nagy kövekkel és ágakkal a kanyon bejáratát is eltorlaszolták.

A népörszik azzal a céllal haladtak tovább észak felé, hogy elérjék a Nagyanya Földjét, Kanadát, ahová Ülő Bika menekült a Kis-Nagy Szarv melletti csatát követően. Szeptember 23-án a népörszik elérték Cow Islandet, ahol katonák és civilek egy kereskedelmi raktárt őriztek. Az indiánok megtámadták és kifosztották a raktárt, de közben utolérték őket az állandóan a nyomukban lévő osztagok. Az indiánok szokásos hadicselükkel kötötték le a katonák figyelmét. Míg a harcosok támadást színleltek, a többiek a kanadai határ irányába menekültek.

A kanadai határ közvetlen közelében a népörszik megálltak, hogy erőt gyűjtsenek, sebesülteiket gondozzák, és hírvivőket küldjenek Ülő Bika-hoz. Ez a megállás végzetesnek bizonyult, mert Miles ezredes 400 katonájával, saját és szüi felderítők segítségével felfedezte a táborát.

Szeptember 30-án indult meg a támadás, de a népörszikeket nem érte egészen váratlanul, és az ellenségnek súlyos veszteségeket okozva – 24 halott és 42 sebesült – sikerült visszaverniük a katonák első hullámát. A küzdelem ezután egyre elkeseredettebb lett, az első napon 18 harcos és 3 nő esett el; köztük volt Alokut és az idős Tuhulhucut is. A következő napokon még legalább húsz katona lelte halálát.

A táborát azonban már körbevették, az indiánok így béketárgyalásokat kezdeményeztek. Ezek során a katonák, a fegyverszünetről szóló megegyezést nyíltan megszegve foglyul ejtették Josephet. Időközben Miles új támadásra adott parancsot, de a népörszik részéről újfenti heves ellenállásba ütközött.

A harmadik napon a harcosok kicserélték Josephet egy foglyul ejtett tisztre. Ekkorra azonban már Howard tábornok is megérkezett az erősítéssel.

A népörszik összehívták a főnökök tanácsát, hogy megbeszéljék az esetleges kapituláció feltételeit, de Tükör és Fehér Madár a harc folytatása mellett döntött. Tükör és Szökellő Jávorszarvas a negyedik nap hajnalán estek el. Másnap, október 5-én a sűrű hóesésben a hidegtől és az éhségtől szenvedő népörszik nevében Joseph végül is a tábornok elé járult, és megadta magát.

Amikor leszállt az est, Fehér Madár száz embere élén átszökött a katonák záróvonalán és Kanadába ment, Ülő Bika-hoz. A többi népörszi pedig megkezdte szomorú vándorlását a rezervátumokba. Joseph 1904-ben halt meg, halálának oka az orvosi jelentés szerint „szívszélhűdés” volt.

A népörszik menekülésének utvonala az Egyesült Államok hadseregének osztagai előtt. Az út a céltól, a kanadai határtól néhány kilométerre ért véget. Csak kevés szökevénynek sikerült átlépni a határt és csatlakozni Ülő Bika hugpápa szüi törzséhez.

Összetűzés Milk Creek mellett, a jútók áttelepítése

A XIX. század közepétől kezdve, az utahi és nyugat-coloradói arany- és ezüstbányák fejlődésével párhuzamosan, a fehérekkel addig békében élő, sőt a nava-hókkal és a síkságiakkal szemben őket támogató jútoknak egyre nagyobb területeket kellett átengedniük, majd a coloradói White River vidékén létrehozott rezervátumokba költözniük. A bányászok, a telepesek és a kereskedők azonban azt szerették volna elérni, hogy a jútokat az oklahomai Indián Territóriumba telepítsék át véglegesen, így összes földjük a fehérek birtokába került volna.

1878-ban új ügynök, egy bizonyos Nathan Meeker került a rezervátumba, aki arra kényszerítette a jútokat, hogy addigi életmódjukat és szokásaikat feladva, a fehérekkel való asszimiláció jegyében, váljanak földművesekké. Néhány főnök fejet hajtott, a legfiatalabb harcosok azonban Nikaagat vezetésével szembeszálltak a fehérek akaratával.

A jútók ellenkezését látva Meeker 1879 szeptemberében segítséget kért a hadseregtől, hogy az indiánokat „józan belátásra” bírja. A katonai segítség kétszáz lovas formájában meg is érkezett a rezervátumba.

Az összeütközés – amelyben Nikaagat és Kolorau harcosai is részt vettek – váratlanul robbant ki Milk Creek mellett. A harc egy hétig tartott. Fiatal harcosok csoportja megtámadta a rezervátum épületeit, megölték Meekert és egy tucat fehér munkást, és tűzszul ejtettek néhány nőt. A helyszínre érkezett erősítés véget vetett a küzdelemnek. Időközben azonban a kormányzó buzdítására önkéntesekből álló szabadcsapatok szerveződtek a környező városokban és falvakban, azzal a céllal, hogy egyszer s mindenkorra lezárják a jútók ügyét.

A Milk Creek melletti összecsapásban a parancsnokkal együtt 12 katona vesztette életét, 48 pedig megsebesült, míg az indiánok 37 embert vesztek.

A béketárgyalások eredményeképpen a törzsnek az 560 kilométerre lévő utahi rezervátumba kellett költöznie, és csak egy kis csoport maradhatott a coloradói rezervátumban.

Az apacsok gerillaháborúja: Victorio és Geronimo

1875-ben az Egyesült Államok kormánya egyre több területet szándékozott megnyitni a fehér telepesek előtt, ugyanakkor az indián törzseket is szeretne volna hatékonyabb ellenőrzés alá vonni. A kormány úgy döntött, hogy átköltözteti a csirikava apacsokat San Carlos White Mountain rezervátumába, ahol már éltek apacsok. Ez a rezervátum a Délnyugat egyik legfélreesőbb és legbarátságosabb helye volt. A rezervátum vezetője az a John Clum volt, aki a Camp Grant mellett történt vérengzés

JOSEPH EGYIK BESZÉDE

A kiváló szónoki képességekkel megáldott Joseph beszédeinek némelyike méltán került be a történelembe. Az alábbi részlet egy Washingtonban elmondott beszédből való. A fővárosban Joseph találkozott a kormány vezetőivel, és szomorú szavakkal ecsetelte népe keserűségét, amiért a kormány nem tartotta be a megadáskor tett ígéreteit:

„A folyók könnyebben folynak visszafelé, mint hogy egy szabadnak született ember örüljön annak, hogy falak veszik körül, és hogy nem mehet arra, amerre csak akar... Hagyjátok, hogy szabad ember legyek. Szabadon utazhassak, megállhassak, kereskedhessek, ahol nekem tetszik, szabadon választhassam ki tanítóimat, követhessem atyáim vallását, szabadon gondolkodhassam, beszélhessek, és egyedül cselekedhessek”.

A NUMIPUK (népörszik)

A Fennsík egyik törzse, a magukat numipunak nevező népörszik francia nevükön (Nez Percé) váltak ismertté.

Hagyományosan vadászatból, gyűjtögetésből és halászatból éltek, de ennek ellenére a törzs gazdasági szervezetében kiemelkedő helyet foglalt el a kereskedelem. A népörszik elsősorban bölénybőrrel és növényi rostokból font táskákkal folytattak cserekereskedelmet.

A lovat csak a XVIII. század első negyedében ismerték meg. A kereskedelmi utazásokat addig tűz segítségével kivájt, egyetlen fatörzsből készült kenuikkal bonyolították le. A ló elterjedése kiszélesítette a piacot, egyre távolibb törzsekhez jutottak el a népörszi kereskedők. A férfiaknak általában 50–100 lovuk volt fejenként, a népörszik lovai gyorsaságukról és kitartásukról voltak híresek. A lovak segítségével a népörszik eljutottak a síkságokra is, ahol kapcsolatba kerültek a helyi törzsekkel, és maguk is bölényre kezdtek vadászni.

Szervezetüket tekintve a népörszik független kis csoportokat alkottak, minden csoportnak saját vezetője volt. A XIX. század második felében a törzs alapvetően két részre oszlott. A népörszik egy része a misszionáriusok befolyása alá került, és egyre inkább elhagyták hagyományaikat és szokásaikat; másik részük pedig kiállt a függetlenség és a hagyományok tisztelete mellett. Ez utóbbiak utasították vissza a fehérekkel kötendő szerződéseket, és nem voltak hajlandók rezervátumba költözni.

után megmentette az arapaivákat. A közrendre felügyelő fehér katonaságot egy apacs századdal váltotta fel, és létrehozott egy apacs bíróságot is, amely a törvényt megszegők felett ítélkezett. Ezekkel az intézkedésekkel Clumnak sikerült fenntartani a rendet és a nyugalmat a rezervátumban. A kormány ezért 1876-ban őt bízta meg, hogy a csirikavákkal közölje az átköltöztetésről szóló határozatot.

Taza, Cochise fia beletörődött a döntésbe, és a csirikavák felével San Carlosba költözött, a többiek viszont Mexikóba szöktek. A szökevények között volt Gohkle-yeh, akit a fehérek Geronimónak neveztek el.

Geronimóék a Sierra Madrében ütöttek tábort, a harcos nomád nednhi törzsszel éltek együtt (vezetőjük Juh volt). 1877 májusában azonban letartóztatták Geronimót, bíróság elé állították, és négy hónapra San Carlosba zárták. Ekkora már Victorio vezetésével a rezervátumba érkeztek a mimbreno apacsok is. Victorio a Cihende csoport főnöke volt, akik a rezervátumtól nem messze, Ojo Calientében éltek.

Ugyanezen év nyarán John Clum lemondásával egy időben katonák vonultak be a rezervátumba, ami felborította a kialakult egyensúlyt. A helyzetet tovább súlyosbította, hogy a kormány által megígért ellátmány nem bizonyult elégségesnek, és egyre több fehér telepes költözött a rezervátum északkeleti részébe.

Szeptember 2-án éjszaka Victorio 300 embere élén elhagyta a rezervátumot, és Ojo Caliente felé indult. Itt táborozott egy évig, de 1878 végén a hadsereg parancsot kapott a szökevények visszavitelére a San Carlos rezervátumba.

Nyolcvan harcos azonban megszökött a deportálás elől, de családjukat San Carlosba telepítették át. Nem sokkal ezután kompromisszum jött létre a fehérek és az indiánok között, ennek értelmében a mimbrenók a meszkalérokkal együtt élhettek, igaz nem Ojo Calientében, hanem Tularosában.

Mindenek ellenére 1879-ben a fehérek le akarták tartóztatni Victoriót, aki azonban Mexikóba szökött. Itt

meghirdette az Egyesült Államok ellen az „örök háborút”, és gerillákat toborzott e cél megvalósítása érdekében. Néhány hónap leforgása alatt tekintélyes méretű, meszkalérokból és apacsokból álló sereget sikerült összegyűjtenie. Bandájával a mexikói haciendákat fosztogatta, betörték Új-Mexikó és Texas területére, és megtámadták az útjukba kerülő katonai osztagokat.

Victorio fejére 3000 dollár vérdíjat tűztek ki, **az amerikai és a mexikói hadsereg pedig közös fellépésre határozta el magát Victorio és bandája ellen.** 1880. október 14-én egy 350 katonából álló mexikói osztag Tres Castillos mellett rátalált Victorióra. A két napig tartó összecsapás során 28 apacs, köztük a főnök is életét vesztette. A mexikóiak nyolcvan nőt és gyereket ejtettek foglyul, de mintegy 30 harcosnak sikerült elmenekülnie. **Köztük volt a hetvenéves Nana is,** aki gerillái élén alig egy évvel később átkelt a Rio Grandén, és egy hónap alatt nyolcszor tűzött össze az amerikai katonasággal. Ezután, az Államok lovaságával a hátában, visszament Mexikóba, ahol tovább nyugtalanította a telepeseket.

1881 augusztusának végén egy amerikai osztag megpróbálta letartóztatni a San Carlosban élő Nakaidoklinit, aki azt hirdette, hogy az elesett harcosok vissza fognak térni, és megszabadítják az apacsokat a fehér ember elnyomásától. A varázslót a katonák megölték, ezért követői megtámadták az Apache-erődöt. A gyilkosság fellázzította a rezervátumot is. Szeptember végén hetven csirikava Geronimo, Juh, Naiche és a meszkaléro Chato vezetésével úgy döntött, hogy elhagyja a rezervátumot, és Mexikóba megy, a Sierra Madre hegyei közé. A következő év áprilisában a lázadók visszatértek, hogy az egész apacs népet kiszabadítsák a rezervátumból. Geronimóék meggyőzték az apacsok nagy részét, hogy hagyják el a rezervátumot, és tartsanak velük délre.

A rettenthetetlen apacs vezér,
a fehérek által Geronimónak
hívott, legendás hürü
Go-hkle-yeh egyik
legismertebb képe

A hat lovasszázad üldözte apacsok elérték a Horse Shoe kanyont. Sikerült annyi időre feltartóztatniuk a katonákat, hogy az apacsok java része át tudott érní Mexikóba. Őket azonban egy **mexikói osztag várta**. A katonák megölték a nők és gyerekek legnagyobb részét, de **Geronimónak, Naichenek és Chatónak** egy csapat harcossal együtt sikerült elérnie Nanát.

1832 szeptemberében azt a Crook tábornokot küldték San Carlosba, aki egyaránt küzdött a csirikavák és Cochise, valamint a sziúk és a sájenek ellen, és közben megismerte az indiánokat, megtanulta tisztelni és embernek tekinteni őket. Crook meggyőződött az apacsokat ért igazságtalanságok valóságáról, és azt is látta, hogy telepesek özönlötték el a rezervátum egyes részeit. A telepeseket és a bányászokat távozásra szólította fel, újjászervezte az indián rendőrséget és bíróságot, és a csoportok maguk választhatták ki, hogy a rezervátumon belül hol szeretnének élni.

1883 májusának végén a szökevény törzsfőnökök megígérték Crooknak, hogy vissza fognak térni a rezervátumba. Naiche, Mangas, Mangas Coloradas fia, és a Victorio halála után a mimbrenók főnökévé lett Nana San Carlosba vezette népét. Nyolc hónappal később követte őt Geronimo és Chato is. A harcias főnökök ranchóiknak szentelték magukat, Crook pedig vigyázott rá, hogy az apacsok mindent megkapjanak, amit a kormány ígért nekik.

1885 májusában azonban az apacsok hagyományos szeszes itala, a *tisvin* betiltását követően **Geronimo, Naiche, Nana, Mangas és kb. 150 ember** újra a Sierra Madréba szökött, nyomukban Crook katonáival.

Március 25-én a mexikóiaktól is szorongatott főnökök a Canon de los Embudos közelében találkoztak Crookkal, és három napi tárgyalás után **megadták magukat**. Az apacsok nagy része visszatért az Egyesült Államok területére.

Mangas Coloradas halála után Victorio állt a ci-he-nde mimbreno harcosok élére. 1880 októberében esett el a mexikói hadsereggel vívott tűzharc során.

mokba, de Geronimo 24 harcosával újból megszökött. Crookot leváltották, helyére Miles tábornok került, aki ötezer katonával csatlakozott a mexikói hadsereghez. Több ezer civil önkéntes is felajánlotta szolgálatait, annak az érzésnek köszönhetően, amit Geronimo nevének pusztá említése keltett a lakosság körében.

1886. szeptember 4-én Geronimo felajánlotta, hogy a Skeleton Canyonnál hajlandó találkozni Milesszal, és tárgyalni a végső kapitulációról. Nem sokkal ezután Geronimót szökevény társaival és 500 más apaccsal együtt Floridába küldték. Egy nehézségekkel teli év után Alabamába küldték őket, ahol az apacsok közel egynegyede meghalt tuberkulózisban és egyéb betegségekben. Alabamába került Eskiminzin és az a néhány tucat aravaipa is, akiknek sikerült túlélniük mindazokat a viszonytagságokat, melyeket a földjükre szemet vető fehér emberek okoztak. Az aravaipák később visszatérhettek San

Carlosba, de Arizona lakosai ellenezték Geronimo és a csirikavák visszaköltözését. Az Indián Territóriumban élő kamencsik és kájovák viszont felajánlották, hogy megosztják rezervátumukat a csirikavákkal. Az apacsok 1894-ben kerültek át ebbe a rezervátumba. Geronimo is itt halt meg hadifogolyként 1909-ben.

Harc Ülő Bika foglyul ejtéséért

1889 nyarán az Egyesült Államok kormányának küldöttei a lakotákat próbálták meggyőzni utolsó földjeik átadásáról. Ezalatt nyugaton egy indián próféta kezdte terjeszteni tanait, olyan sikerrel, hogy a törzsfőnökök követeket menesztettek hozzá, hogy pontosabb értesüléseket szerezzenek az új kultuszból.

Chato, a csirikavák egyik főnöke. Geronimo mellett az apacs háborúk egyik meghatározó szereplője volt

Geronimo és a vele együtt a hegyekbe szökött harcosok kapitulációja

Victorio 1880 októberében bekövetkezett halála után Nana lett a ci-he-nde mimbrenok vezetője. 73 éves korában állt az élére az Új-Mexikót átszelő 1800 kilométeres vándorlásnak. A hosszú út során az amerikai lovasság végig az indiánok nyomában volt. Nanát Geronimóval együtt börtönözték be Alabamában.

A küldöttek 1890-ben tértek vissza, és azt a hírt hozták, hogy megváltó szállt le a földre, azért, hogy megmentse fiait. A megváltó a pájut származású Wovoka volt. Prédikációiban az ősi indián hagyományok a misszionáriusok tanításaival keveredtek, üzenetének középpontjában pedig a Szellemtánc állt. Wovoka azt hirdette, hogy a vörös emberek az örökkévalóságig élhetnek a boldogság földjén a fehér emberektől szabadon. Ezen a földön megjelenik minden valaha élt indián. A föld vadban és a természet adományaiban gazdag, nincsenek betegségek, nincs szükség, és minden törzs békében élhet itt.

Néhány rezervátumban sok hívet hódítottak meg a prédikációk. A Standing Rock közelében tartózkodó feketelábok és hűg-

*A hadifogoly Geronimo
75 éves korában*

pápák azonban nem adtak hitelt a nyugatról érkező messianisztikus híreknek. A húgpápák körében volt Ülő Bika is, aki 1881-ben tért vissza az Államokba Kanaadából, ahová a Kis-Nagy Szarv melletti csata után menekült. A feketelábok és a húgpápák elfogadták a fehérek feltételeit, sőt Ülő Bikát, mint az „elégedetlenség szívtőjét” állandó ellenőrzésük alatt tartották.

Nyáron a termés annyira katasztrofális volt, hogy a kormány csökkentette a rezervátumok létrehozása idején megígért élelmiszerszállítmányokat. Egy mnígóvózsú származású indián, Rúgó Medve ekkor tért vissza Wovokától, akinek prédikációi során maga is a Szellemtánc elkötelezett híve lett. Rúgó Medve szavai hamarosan számtalan hívet szereztek a lakoták között is, akik nem láttak kiutat reménytelen helyzetükből. Maga Ülő Bika hívta Rúgó Medvét falujába, ahová a sámán október elején érkezett meg. Rúgó Medve prédikációját az indiánok nagy figyelemmel

hallgatták. Kinyilvánította, hogy a föld már öreg és fáradt, de a megváltó új, termékeny réteggel borítja be majd, így a ménesek, a bölénycsordák és a vadak bőséges táplálékot találnak majd, a föld különösen szeretett fiai pedig megint vadászatból fognak élni, és elfelejtik, mi az éhínség. Arról is beszélt, hogy a fehér embereket egy másik réteg föld alá temetik majd el, a táncban részt vevő indiánok pedig találkozhatnak őseikkel, halott rokonaikkal és barátaikkal. Senkinek nem kell félnie, hiszen a „szelleminget” magukra öltő táncosokat nem fogja a golyó, de ha véletlenül mégis meghalnának, a következő tavasszal, az új korszak kezdetén viszont fogják látni szeretteiket.

Bár az apostolt a rezervátum rendőrsége rögtön eltávolította, szavai már sok követőre találtak. A lakoták be-

lekezdtek a tánchá, elhagyták fatörzsekből összerótt viskóikat, ahová a „civilizáció hordozói” kényszerítették őket, és újra *tipik*be költöztek, sőt felállították az *inipit* is, azt a rituális fürdőt, ahol a tánc előtt minden reggel megtisztultak.

Ülő Bika nem vett részt a Szellemtáncban, és minden bizonnyal kétkedéssel fogadta Rúgó Medve és Wovoka tanait. *Tipije* azonban ott állt a kör közelében, az öreg főnök vezette a táncosok közösségét és úgy rendelkezett, mintha ő lenne az új vallás legfőbb apostola a Standing Rock rezervátumban, sőt a „meghalt” és feltámadt, a szellemek földjét meglátogató táncosok látomásait is magyarázta. A kormány tisztviselői és a misszionáriusok felszólítása ellenére sem ítélte el nyilvánosan az új vallást, és a táncolókat sem küldte vissza kunyhóikba.

Ezért a rezervátumért felelős ügynök úgy gondolta, itt az ideje, hogy letartóztassa Ülő Bikát, nem utolsó sorban azért, mert így csökkenthette volna az öreg főnök népszerűségét övéi körében, ami a kormány küldötteinek minden igyekezete ellenére töretlen maradt.

WOVOKA JÓSLATA

Wovoka jóslata gyorsan szertefoszló reménységet hozott a megvert és rezervátumba kényszerített törzseknek. A próféta azt hirdette, hogy hamarosan beköszönt a jólét és a boldogság korszaka: „Az indiánok mindenütt táncoljanak. A következő tavasszal eljön a Nagy Szellem, és visszahozza vadjainkat, és mindenhol bőségesen találunk majd belőle. Visszatérnek a halottak, és újra élni fognak. Erősek lesznek, mint a fiatalok, és újra fiatalok lesznek. Amikor eljön a Nagy Szellem, az indiánok a hegyekbe mennek majd, messzire a fehérektől. A fehérek akkor nem tudják már megsebezni az indiánokat. És akkor, míg az indiánok egyre magasabbra mennek, nagy víz önti majd el a földet, és a fehérek mind megfulladnak. Amikor majd a vizek visszahúzódnak, csak indiánok lesznek, és vadak nagy bőségben. Táncoljon minden indián, és eljönnek a jó idők. Akik pedig nem táncolnak, és nem hisznek abban, amit mondok, kicsik lesznek, egy láb magasak, és így fognak meghalni. Lesz, aki fává válik, és egyszerűen a tűzbe dobják”.

A szellemtánc időközben más rezervátumokat is meghódított, többek közt azt, ahol az 1876–77 évi háborúk után a lakoták éltek, a Rosebud rezervátumot, ahová a brüléket telepítették, és a Pine Ridge-i (Wazi Ahanhan) rezervátumot, amely az oglalák új otthona volt a Cheyenne-folyó mentén.

A rezervátumokat katonai csapatok vették körül, és november második felében behatoltak Rosebud és Pine Ridge területére. A táncosok egy vízben gazdag fennsíkra menekültek, amelyet természetes adottságai és védettsége miatt „fellegvár”-nak hívtak. A tánc itt tovább folytatódott, a katonai hatóságok pedig mindent megpróbáltak, hogy összetűzés nélkül vessenek véget a mozgalomnak.

A Standig Rock rezervátum ügynöke a téli hideget várta, és abban reménykedett, hogy a rossz időjárás megakadályozza a táncot, de a lakoták szent emberének jóslata bevált, és az idő továbbra is kellemes maradt. November végén, európai turnéját befejezve, megérkezett Buffalo

Bill is. Parancsot hozott, hogy tartóztassák le az általa jól ismert, és előadásaiban is szerepelt Ülő Bikát. A letartóztatásra ismeretlen okok miatt nem került sor, a szellemtánc viszont már az Egyesült Államok egész területén elterjedt. Ülő Bika azt fontolgatta, hogy meglátogatja a Pine Ridge-i „fellegvárba” húzódott táncosokat.

November 14-én éjszaka az indián rendőrség egy osztaga elindult, hogy letartóztassa Ülő Bikát. A hajnali derengésben behatoltak kunyhóába, és álmában lepték meg.

Ülő Bika védelmére megmozdult az egész falu, de az egykor a lakoták szabadságáért főnökük oldalán küzdő rendőrök közül valaki megölte az öreg főnököt. Fiát és a védelmére

Wovoka, a pajut származású saman indította el a Szellemtánc mozgalmat

A Szellemtánc során viselt, rituális és hagyományos mintákkal díszített arapahó ing.

kelt hat indiánt is meggyilkolták, a letartóztatást követő összetűzésben pedig négy indián rendőr is életét vesztette, ketten pedig sebesüléseikbe haltak bele.

Ülő Bika meggyilkolása után a rendőrök elbarikádozták magukat, és megpróbálták felvenni a harcot az egyre hevesebben támadó hűgpápákkal. Az indián rendőrök csak annak köszönheték megmenekülésüket, hogy egyikük kitört az ostromgyűrűből, és segítségért vágatott. Hamarosan megjelent egy lovasosztag, és a tüzérség tett pontot az Ülő Bika gyilkosai ellen indított támadás végére.

Az öreg főnök testét szekéren a Yates-erődbe szállították, ahol névtelen sírba temették. A harcban elesett

AZ INIPI

Az inipit, a megtisztulás ceremóniáját a hagyomány szerint Wohpe, Fehér Bölény Asszony tanította a szíúknak. A sweat lodge-t, vagy izzasztókamrát Észak-Amerika minden bennszülött népe ismerte és használta. Lényege az egyén testi és lelki megtisztulása volt, amelyet bizonyos szertartások – mint a Napot Néző Tánc – előtt kollektíven végeztek. A megtisztulásnak más célja is lehetett, például védelem jó szerencse vagy védelem kérése. A szertartás céljától függetlenül az egyént a természetfeletti vel való találkozásra készítette fel, és erőt adott neki. A résztvevők erőpróbának vetették alá magukat, a közösen átélt megpróbáltatások pedig szorosabbra vonták a köteléket a kollektíván belül. A szertartást 1873-ban egy szövetségi törvény betiltotta, ezért illegálisan gyakorolták, napjainkban azonban már nem esik korlátozás alá.

indián rendőrök temetése viszont ünnepélyes körülmények között zajlott le.

Wounded Knee

Ülő Bika meggyilkolása után a főnök letartóztatását foganatosító indián rendőrség segítségére siető lovasság azonnal elhagyta a rezervátum területét. A katonákkal szembeszálló „ellenséges” indiánok visszatértek kunyhóikba, de úgy tűnt, nem tudtak belenyugodni a történetekbe. Nemsokára kevés vagyonukkal és családjukkal megszöktek a rezervátumból. Néhány nap múlva, miután meggyőződtek róla, hogy nem követik őket, a Yates-erődbe mentek, ahol Ülő Bika jeltelen sírja volt. Mások viszont a Cheyenne-folyó melletti és a Pine Ridge rezervátum felé tartottak, ahol még élénken élt a szellemtánc kultusza. Mintegy százan Si-Tanka, azaz Nagy Láb táborába mentek. A minigóvózsú főnököt az ügynökség „rendbontóként” tartotta nyilván.

Amikor Si-Tanka értesült Ülő Bika haláláról, úgy döntött, hogy népével a Pine Ridge rezervátumba vo-

nul, remélvén, hogy a rezervátum vezetőjeként elismert Vörös Felhő meg fogja őket védelmezni, és így elháríthatják az újabb háború fenyegetését. December vége felé járt az idő, és a tüdőgyulladásban szenvedő Nagy Láb szekéren zötykölődött a rezervátum felé.

December 28-án a hóban lassan haladó karavánt négy osztagnyi lovaskatona feltartóztatta. Nagy Láb békés szándékainak kifejezésekként fehér zászlóval közelített a katonák felé.

A Miles tábornok által, Samuel Whitside parancsnoksága alatt útnak indított Hetedik Lovasezredről volt szó. A parancsnok közölte Si-Tankával, hogy a parancs értelmében a Chankpe Opi Wakpala (Wounded Knee) patak melletti katonai táborba kell kísérnie.

Nagy Láb ellenkezés nélkül fogadta Whitside utasításait, és a karaván a katonák szigorú őrizete mellett indult újra útnak. Amikor leszállt az est, a katonák számba vették a szökevényeket, 120 férfi és 230 nő és gyerekek követte Nagy Lábát. Az ötszáz katona négy ágyút szegezett az indiánokra, nehogy szökni próbáljanak.

Az éjszaka folyamán megérkezett James Forsyth ezredes, a Kis-Nagy Szarv melletti csatában megölt Custer ezredes regimentjének egyik volt parancsnoka.

Forsyth átvette a parancsnokságot, és közölte Whiteside-dal, hogy az indiánokat vonatra kell rakni, és egy omahai börtönbe szállítani. Ezután az ezredes egy whiskyshordó társaságában megünnepelte Nagy Láb elfogatását.

Reggel a tábor trombitaszóra ébredt, a katonák lóra szálltak, és megparancsolták az indiánoknak, hogy gyülekezzenek a tábor közepén. Amikor már mindenki összegyűlt, felszólították őket fegyvereik átadására. Az indiánok vonakodva bár, de engedelmeskedtek.

Ülő Bika,
1885 körül készült fénykép

BUFFALO BILL

Az iowai származású William Frederick Codyt (1846–1917), a *Pony Express* egykori lovasát a *Kansas Pacific* társaság abból a célból alkalmazta, hogy friss hússal lássa el a vasút építőit. Cody 17 hónap alatt 4286 bölényt ölt meg, ezt a mennyiséget senki más nem tudta elérni, ezért is kapta a *Buffalo Bill* nevet.

Cody azonban jóval több bölényt mészárolhatott le, hiszen ő maga is azt állította, hogy sohasem számolta meg az elejtett állatokat. Ez felgyújtotta az érdeklődő újságírók fantáziáját, akik valóságos mítoszt költöttek Cody személye köré. Annyi bizonyos, hogy a vadászok 1872 és 1874 között több mint három és fél millió bölényt mészároltak le, ami napi átlagban 500 bölényt jelentett. Az állatok eltűnésével lehanyatlottak a síksági népek kultúrái is, hiszen számukra a bölény volt az élet legfontosabb forrása.

Az alacsonyabb beosztású parancsnokok nem elégedtek meg a lerakott fegyverekkel, és utasították a katonákat, hogy kutassák át a *tipiket* is. A katonák összeszedtek minden baltát, kést és ásót, amit a sátrakban találtak. Ezután felszólították az indiánokat, hogy vessék le takaróikat, amelyekbe a metsző hideg ellen burkolóztak, hogy meg tudják motozni őket.

Ekkor egy Sárga Madár nevű sámán tiltakozásképpen énekelni kezdett, és biztatta a harcosokat, hogy a golyók nem fogják testüket, ha szent ereklyéiket magukon viselik. Egy katona megpróbálta elvenni egy Fekete Prérifarkas nevű süket indián puskáját, amelyet a motozás során talált nála. A huzakodásban azonban elsült a fegyver.

Úgy tűnt, hogy a katonák csak erre vártak, eszeveszett lövöldözés kezdődött, amely hamarosan közelharcá vált. Az indiánok késekkel, bunkókkal és minden kezük ügyébe eső eszközzel harcoltak. A küzdelem nagyon egyenlőtlen volt, de az indiánok kétségbeesett ellenállása már-már meghátrálásra készítette a katonákat, és csak a tüzérségi tűznek köszönhetően tudtak felülkerekedni az indiánokon. A katonák valóságos mészárlást vittek végbe az indiánok között, alig egy óra leforgása alatt 153 „lázkodó” maradt holtan, köztük asszonyok és gyerekek is, sok indiánt pedig a tábortól néhány mérföldre értek utol a katonák. Néhány sebesültnek sikerült elmenekülnie, de belepusztultak sérüléseikbe, az áldozatok száma így mintegy kétszáz fő körül járt. Si-Tanka is halálos lövést kapott, de a katonák is legalább 25 embert vesztek.

TATANKA YOTANKA JÖVENDŐLÉSE

Nem sokkal a Standing Rock rezervátumba költözése után Ülő Bikának látomása támadt. Egy reggel, napfelkeltekor, miközben a dombon legelésző lovai felé tartott, furcsa hangokat hallott. Megállt, hallgatózni kezdett, és előtte hirtelen felrebbent egy pacsirta. Ülő Bikát már gyerekkora óta sajátos kapcsolat fűzte a madarakhoz, de legjobb barátai a pacsirták voltak, akiktől hite szerint bölcs tanácsokat kapott. A pacsirta elmondta neki, hogy egyvalaki népéből lesz a gyilkosa.

Ülő Bika nagyon elszomorodott ennek hallatán, és megpróbálta elfelejteni a pacsirta szavait. Nem tudott azonban szabadulni a gondolattól, hogy népéből valaki meg fogja ölni. A jóslat akkor teljesedett be, amikor megpróbálták letartóztatni: a rezervátum ügynökének szolgálatában álló indián rendőrök golyója végzett vele.

Ülő Bika Kanadából való visszatérte után

Si-Tanka (Nagy Láb) arcképe nem sokkal az 1880-ban történt megadás után.

A halott indiánokat három napig a szabad ég alatt hagyták, testük megfagyott. Ezután tömegsírba dobálták őket, a túlélőket pedig Pine Ridge-be vitték. Itt először fedetlen szekereken tartották őket, majd bekerültek az epizkopális egyház templomába, ahol a kőre hintett szalmán alhattak.

Az elkövetkező napokban mintegy 11000 katonát vontak össze a környéken, hogy elejét vegyék annak, ha Vörös Felhő esetleg bosszút akart volna állni a legyilkolt mnígóvózsukért.

1891. január 15-én Rügő Medve letette puskáját Miles tábornok lábai elé, ezzel befejeződött a szellem-tánc háborúja.

A Wounded Knee mellett történekeért a Kis-Nagy Szarv melletti vereség szégyen feltárlamosó Hetedik Lovasez-

red 23 aranyérmet kapott, a legnagyobb amerikai kitüntetést.

WOUNDED KNEE

Az amerikai bennszülöttek számára Wounded Knee mind a mai napig szimbolikus jelentőséggel bír, és vérző sebet jelent az Államok kormányával kialakult viszonyban. 1973-ban az *American Indian Movement* aktivistái fegyverrel a kezükben elfoglalták Wounded Knee faluját és a közeli dombot. Valóságos ostromállapot alakult ki, az aktivisták 71 napig tartották magukat az FBI és a CIA ügynökeivel, a harckocsikkal és a korrupt helyi bíróság embereivel szemben. 1990-ben, 100 évvel a történeke után néhány lakota spirituális vezető *Si-Tanka Wokiksuye* elnevezéssel megemlékezést tartott, amelynek során mintegy négyszáz lovas megismételte Nagy Láb népének tragikus kimenetelű téli útját.

A Wounded Knee-i összetűzés után Nagy Láb holtteste három napig temetetlenül hevert, akár csak társaié. Amikor a közös sírba temették őket, a testek már keményre fagytak.

A szellem-tánc alatt a résztvevők transzba eshettek.

Bibliográfia

Az amerikai bennszülöttekkel foglalkozó szakirodalom annyira terjedelmes, hogy csak azokat a műveket említjük, amelyek a könyvben tárgyalt eseményeket érintik.

ALTAVILLA, G., *Gli Apache*, Milano, Mursia, 1988.

BARRETT, S. M. (gondzásában), *Geronimo, La sua storia*, Milano, Longanesi, 1971.

BARRETT, S. M. (gondzásában), *Io sono Geronimo. L'autobiografia del condottiero apache che inventò la guerriglia del mordi e fuggi*, Milano, Theoria, 1994.

BROWN, D., *Seppellite il mio cuore a Wounded Knee*, Milano, Mondadori, 1972.

BUSATTA, S. (gondozásában), *I signori del passaggio a Nord-Ovest. La Confederazione Piedi Neri*, Milano, La Salamandra, 1984.

CARAVAGLIO, G., *I grandi capi pellirosse*, Torino, SEI, 1969.

CARTER, F., *Geronimo*, Bologna, La Frontiera, 1982.

CATLIN, G., *Pellerossa – Usi costumi vita nella prateria degli indiani d'America*, Milano, Rusconi, 1993.

COLE TRENHOLM, V., *Gli Arapaho*, Milano, Rusconi, 1996.

D'ANIELLO, R., *Little Big Horn – Il popolo dei Sioux contro Custer*, 3 volumi, Roma, Erre Emme, 1995.

FIORENTINO, D., *Gli indiani Sioux*, Roma, Bonacci, 1991.

FROST, L. A., *L'album del generale Custer*, Firenze, Vallecchi, 1976.

GAMBE DI LEGNO (KUM-MOK-QUIV-VI-OK-TA), *Memorie di un guerriero cheyenne*, Milano, Rusconi, 1970.

GAMBE DI LEGNO (KUM-MOK-QUIV-VI-OK-TA), *La lunga marcia verso l'esilio*, Milano, Rusconi, 1970.

HALEY, J. L., *Gli apache – Storia e cultura di un grande popolo*, Milano, Mursia, 1989.

HASSRICK, R. B., *i Sioux – Vita e costumi di un popolo guerriero*, Milano, Mursia, 1983.

HOEBEL, E. A., *I Cheyenne, Indiani delle Grandi pianure*, Milano, La Salamandra, 1986.

HOWARD, H., *Capo Giuseppe*, Milano, Rusconi, 1995.

HYDE, G. E., *Nuvola Rossa e il suo popolo*, Milano, Rusconi, 1990.

HYDE, G. E., *I Pawnee – I pacifici indiani delle pianure dei bisonti*, Milano, Mursia, 1991.

HYDE, G. E., – BENT, G., *La mia gente cheyenne*, Milano, Mursia, 1981.

JACQUIN, P., *Storia degli indiani d'America – Leggenda e realtà di un popolo in lotta per la sopravvivenza*, Milano, Mondadori, 1977.

JACQUIN, P., *I pellerossa – popolo delle praterie*, Trieste, Electa/Gallinard, 1993.

LOCKWOOD, F., *Apache*, Milano, Rusconi, 1989.

LOWIE, R. H., *Gli indiani delle pianure*, Milano, Mondadori, 1993.

MASSIGNAN, M., *I Sioux. Il popolo di Cavallo Pazzo*, Milano, Xenia, 1996.

MATTHEWS, J. J., *Gli Osage. Il popolo del Falco e del Bisonte*, Milano, Rusconi, 1996.

MAYHALL, M. P., *I Kiowa*, Milano, Rusconi, 1988.

MC REYNOLDS, E. C., *I Seminole – Il popolo che non si arrese mai all'Uomo Bianco*, Milano, Rusconi, 1994.

MOLTI TROFEI, *Una vita sul sentiero di guerra – Autobiografia di un capo Crow*, Milano, Rusconi, 1980.

NEIHARDT, J. G., (gondozásában) *Alce Nero parla. Vita di uno stregone dei Sioux Oglala*, Milano, Adelphi, 1968.

OHIYESA (C. A. Eastman), *Ragazzo indiano*, Milano, Mursia, 1979.

PEDROTTI, W., *La mappa delle tribù degli Indiani d'America*, Verona, Demetra, 1997.

PEDROTTI, W., *I Sioux – vita quotidiana di un popolo guerriero*, Verona, Demetra, 1997.

PIERONI, P., *I grandi Capi Indiani*, Firenze, Vallecchi, 1963.

QUATTROCCHI, A., *Wounded Knee – gli indiani alla riscossa*, Milano, Celuc, 1976.

RACHLIS, E., *Gli indiani delle praterie*, Milano, Cepim, 1972.

RIEUPEJROUT, J. L., *Storia degli Apache*, Milano, Xenia, 1996.

RIZZI, L., *Hoka hey! – L'ultima guerra indiana*, Milano, Syntesis Press, 1978.

SANDOZ, M., *Cavallo Pazzo – lo strano uomo degli Oglala*, Milano, Rusconi, 1995.

SONNICHSEN, C. L., *Mescalero. Gli Apache delle montagne*, Milano, Rusconi, 1978.

SNOW, D., *Gli Indiani d'America: archeologia e civiltà*, Roma, Newton Compton Editori, 1979.

STAMMEL, H. J., *Indiani. Leggenda e realtà. Dizionario della storia dei pellirosse*, Torino, SEI, 1978.

TALAYESA, *Capo Sole – autobiografia di un indiano hopi*, Milano, Bompiani, 1969.

UTLEY, R., *Toro Seduto – La sua vita, i suoi tempi*, Milano, Mondadori, 1994.

VESTAL, S., *Toro Seduto campione dei Sioux*, Milano, Mursia, 1984.

WALDMAN, C., *Atlante degli indiani del Nord America*, La Spezia, Fratelli Melita, 1995.

WALLACE, E. – HOEBEL, E. A., *I Comanche – Signori delle Pianure Meridionali*, Milano, Mursia, 1988.

WASHBURN, W. E., *Gli indiani d'America*, Roma, Editori Riuniti, 1981.

WELLMAN, P. P., *Tomahawk – Trent'anni di guerra nelle pianure*, Milano, Rusconi, 1988.

WOODWARD, S. G., *I Cherokee – Storia di una nobile Nazione indiana*, Milano, Mursia, 1989.

AA. VV., *Indiaini d'America. Tribù, storia, cultura, vita quotidiana*, Milano, Idealibri, 1992.

AA. VV., *Hako. Incontro con le culture magico visionarie*, időszaki kiadvány Sandra és Flavia Busatta szerkesztésében, Padova, Calusca edizioni

AA. VV., *Tepee, a SOCONAS INCOMINDIOS társaság időszaki információs kiadványa*, Torino, saját kiadás

Tartalomjegyzék

Tekumszeh lázadása	6
Fekete Sólyom háborúja és a Bad Axe-i mészárlás	8
A krikek háborúja	12
Ozскеola és a Szeminolok háborúi	13
Felperzselt föld a navahók körül	15
Az Apache Pass-i csata	18
A szantik háborúja és a Fort Ridgely-i csata	20
A Birch Coulee-i csata	24
Csata a Bear River mellett	26
A Sand Creek-i vérengzés	28
Összetűzés Platte Bridge Stationnél	34
Csata a Tongue mellett	38
Csata a Powder mellett	40
A Peno patak vagy a Lodge Trail Ridge melletti csata	41
A Pájutok háborúi	46
Csata a Beecher-szigeten és a Washita folyónál	48
ACamp Grant-i vérengzés	54
Kintpuash ellenállása	56
Háború a bölényekért	59
A Skull Cave-i csata	65
Csata Rosebud mellett	66
Csata Little Big Horn mellett	69
Csaták Little Big Horn után	72
A sájenek kapitulációja és szökése	76
A népörszik „hosszú menetelése”	78
Összetűzés Milk Creek mellett, a jútók áttelepítése	84
Az apacsok gerillaháborúja: Victorio és Geronimo	85
Harc Ülő Bika foglyul ejtéséért	90
Wounded Knee	96
 Bibliográfia	 103